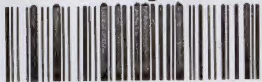

Tey. Xiegi, choc Forma mala
A wzdy WNIEY. Biblia cala:
CD. B.

FRANCISCO
FRANC. HOTMANNI
MORTIFONTÆI, PRIMArij Franciæ Theſaurarij & in ſanctiori Conſiſtorio conſiliarij regij filio: patrueli amantiſſ.

Ad Varsaviam

IO. HOTMANNVS VILLERIVS,
Franc. I. C. filius S. D.

REctè ac ſapienter illi mihi videtur vitam inſtituere, qui & rerum agendarum ab immortali Deo petunt initium; & Pietatem bene beatéque viuendi regulam & ſcopum vnicum ſuorum ſtudiorũ atque actionum in omni vita ſibi propoſuere. etenim ſi præpotens ille Deus omnis præterea boni fons eſt & largitor optimus; ſi ille arbiter & inſpector noſtrorum operum, cõſiliorúmque; ſi nec inſpector ſolum, ſed iudex idem & vindex eſſe creditur: quippe cui olim reddẽda vitæ noſtræ ratio; ac iudicium eius graue, iuſtum,

certum ſubeūdum eſt: ſi porrò nemo negat, qui modò benè de mente conſtitutus, Pietatē in medio poſitā, omnibus obuiā eſſe; & vt vno verbo & Paulli verbo dicā, Πάντα τοῖς εὐσεβέσιν εἰς τἀγαθὸν συνεργάζεσθαι: *quod non modò de illa Patriæ noſtræ beatitate dictum intelligi debet, verùm etiam de huiuſce vitæ curriculo, quæ & ipſa ſuas habet promiſſiones & præmia: quippe, cùm Pietatem conſtet etiam hîc opportunitates cultoribus ſuis adferre ſolere maximas. Cùm hæc, inquam, ita ſint: ſæpenumerò mirari ſubit, cur tam pauci in omnibus ſeculis reperti ſint, qui hanc virtutis viam ingrederentur. Nā ſi bonum nobis expetēdum eſt, vnde nam, obſecro, niſi ab ipſo Bono petemus? ſi veritas inueſtigāda, an non apud eum, qui Veritas & via certiſſima eſt? ſi animum ad ſapientiæ ſtudium adpellimus, quidni ex ipſis diuinæ Sapientiæ fontibus illam haurimus? ſi cæteræ artes atque diſciplinæ nobis addiſcendæ, à quo rectiùs quàm ab ipſo mundi totius opifice & Naturæ artiúmque omnium auctore primario docebimur? ſi quæ denique ad vſus vitæ neceſſaria nobis abſunt, nonne iubemur ea precibus à Deo flagitare, qui rectè petenti nihil denegare conſueuit? námque ego hanc præcipuam Pietatis eſſe partem iudico, vt eum ſinceramente colamus, qui rerum omnium moderator omniſque boni nobis auctor eſt. Sed cùm iſta mentis noſtræ cæcitas & reliqua generis humani vitia in primi parentis lapſum conferri ſoleant, & ex ipſius errore*

rore morbos istos omnes contraxisse verè dicamur, propositum mihi non est in his immorari diutius. Hoc solùm efficere volui, homines illos iure beatos pronunciari, qui vitæ rectè piéque instituendæ rationem Dei munere consequi student. Hãc te patruelis amãtiss. viam ingressum, confirmauit nuper is, quem ex Italia redeuntem tam amanter mihi commendasti; quippe, qui te studiorum tuorũ principium & finem in Pietate posuisse dicat: & hoc iam tum sentiebam fore, cùm nos vnà essemus, ac penè puer signa certa dares pudoris & ingenij. Licet igitur augurari, quàm sis felicem consilij tui exitum consecuturus, qui tam auspicatò rem adgrederis: dum ne vnquam te de sententia deduci patiare. Flexibilis enim est hæc ætas: neque desunt, quoquo ieris, ad deprauandam iam voluptatum ministri ingeniosi, sollertes, industrij. Verum, præter hãc, quam dixi, indolem egregiam & naturæ bonitatem, quæ magnam vim, magnúmque momentum ad homines in officio retinendos habere dicitur: feliciter hoc tibi fratríque tuo cõtigit, quòd estis gubernatorem studiorum vestrorum nacti N. Duværum, virum doctrina, ingenio & humanitate præstantem, qui rectis vos studijs imbuat, & cuius ductu ac monitis teneram hanc ætatem, tanquam nauim tempestatum fluctibus iactatã & in scopulis istis adolescẽtiæ periclitantem, ad virtutis portum certissimum possitis adpellere. Porrò, quin is hæc monita petat è sacris litteris (quam ego solam

demum ac solidam philosophiam agnosco) vobisq; Scriptura sanctam legenda obseruandámque proponat, si hominem rectè noui, planè non dubito. Vt ut sit, meminisse potes auctorem me tibi fratrique tuo fuisse, vt adsidua sacrarum litterarũ lectione, tanquam cibo suauissimo, animum aleretis. nam, vt Augustinus ait, Ecclesiæ Christi, quæ omnium nostrûm mater est, duo sunt vbera: Vetus & Nouum testamentum, quibus pij & fideles Dei partus in dies alimentum sumunt, educantur, & adolescunt in Christo. Etenim si mei iudicij res est, ego sic existimo, satis hac præsertim ætate vestra fore, si textum ipsum vtriusque testamenti perlegatis, minimè adhibitis commentarijs dicam, an commentis hominum litigiosorum, qui omnia vel tenebris vel contentionibus oppleuerũt; quorum certè rixas orbi Christiano fatales deflere potius, quàm earum finem vel modum aliquem sperare licet: &, vt semel dicam quod sentio, si modò vera mihi fas est impunè profari, equidem optassem, vt homines illi, quam erant ex Aristotele & omni philosophia ceterísque bonis artibus atque disciplinis adsecuti doctrinam, hanc ad illustrandam non ad obscurãdam sacram Scripturam adhibuissent. Vtinam illi, quæ ad pietatem excitandam in populo Christiano, & pacem ac concordiam alendam in Ecclesia pertinent, gregi sibi commisso proposuissent: omissis plerísque nõ dicam inutilibus disputationibus, verũ etiam, quod probauit exitus,
Reip.

Reip. Christianæ perniciosissimis. Vtinã, inquam, illi ex hoc Scripturæ diuinæ sacrario potissimum ea depromere induxissent in animum, quæ vel ad improbos à flagitijs deterrendos, vel ad piorum acerbitates leniendas nobis inibi suppetunt innumerabilia: eáq; (quod pater meus in hoc libello facere est ingressus) oculis subijcere, auribus verò atque animis nostris inculcare studuissent. Maiore proculdubio cũ fructu Christiani populi, quos sũmus ille Pastor ecclesiæ suæ Christus in partẽ vocauit muneris, munus suum tenere atq; exsequi vidissemus. Sed hoc erat in fatis, & nostris sceleribus istiusmodi supplicia debebantur. Verùm nos hæc feramus, quæ à nobis corrigi non possunt: & de Auctoris huius instituto in ista scribẽda consolatione pauca dicamus: pauca, inquam, quia satis videtur instituti sui rationẽ in illa, quæ mox sequitur, præfatione significasse. Nẽpe vir pius consolari se voluit, &, vt ita dicã, permulcere senectã in his diuturnis atq; importunis ærumnis, quas partim in exsilio, partim in patria perpessus est: sed eo genere consolationis, quod & certissimum est, & diuinitus Dei filijs delatum atque concessum. Gentis igitur humanæ in Adami lapsu conditionem miseram intuitus; tũ verò Nohæ, Abrahami, Mosis, Samuelis, Dauidis, Eliæ ceterorúmque ordine piorũ Patriarcharũ, Regum, Prophetarum, siue etiam priuatorum hominum casus; peccata, pœnitentiam, cum Deo reditum in gratiam, cõstãtiam in rebus

aduersis animaduertens; atque adeò Ecclesiæ totiúsque populi Israëlitici varias à recto cultu Diuini numinis defectiones, eiúsque cultus redintegrationes; migrationes; captiuitates; liberationes admirabiles: regni etiã ac Reip. illius mutationes innumeras, quas tanto antè Vates illi sancti adflati diuino spiritu propter populi Principúmque flagitia futuras prædicerent; palàm etiam, & non sine vitæ suæ summo discrimine prædicarent. ad extremum etiam quàm grauiter hostium ipsorum, quorum opera in populo suo castigando vsus esset, scelera & impietatem subinde Deus vltus sit, diligenter obseruans, & iusta Dei in facinorosos homines iudicia, qua decet, veneratione perpendẽs; omnia verò hæc exempla ad præsentem Ecclesiæ Christianæ statum & piorum consolationem prudenter & adcommodatè referens, in vnius Iehouæ bonitate & prouidentia conquiescere didicit; sibíque hunc priuato studio libellum conscripsit, ex infelicitate publica ocium nactus in quodam opidulo Galliæ commodissimũ, anno CIↃ IↃ LXVIII. *quo tempore tertium ciuile bellum Aulicorum quorumdam perfidia recruduit, quibus, vt Taciti uerbis vtar, omne semper in turbido cõsilium. Sed cùm quadriennio post ex grauiori longè periculo vix saluus euasisset, quippe qui diu multúmque ad necem quæsitus, & amicorum quorumdam ope, Deique potissimum benignitate conseruatus ad Allobroges sese recepisset, non ita multò pòst intel-*

lexit

lexit periisse quidquid ex superioribus latrociniis supererat librorum & supellectilis. Certè Consolationem hanc, quam mihi & reliquæ familiæ suæ, quasi hereditatem aliquam destinauerat, amissam grauiter acerbéque ferre non destitit, donec annis non paucis elapsis Amici sagacitate reperta & ad nos relata est. ac ne quando fortè simili casu periret, memini, cùm essem in Anglia, per litteras Auctori me auctorem fuisse, vt eam in vulgus ederet: quod ex ipsius præfatione facturum eum fuisse facilè possum existimare, nisi acerba mihi ac repentina morte ereptus fuisset. Acerba inquam: quãuis enim ille ad gloriã satis vixisse videatur, tamen præter insanabile vulnus istud meum domesticum, hoc verè testari possum, illum eo tempore sublatũ, quo Operum suorum omnium parabat editionem, quæ partim ab ipso aucta, recognita, partim etiam noua nondúmque vulgata sunt, & in Tomos aliquot veluti classes distributa. Mihi nãque, vt C. Plinio summo viro, acerba semper & immatura mors videbitur eorum, qui Reip. quantumuis senio confecti prodesse possunt, & aliquid immortale parant. Salua tamen Dei beneficio sunt omnia, & iã manibus hominum haberentur, nisi per miseræ patriæ nostræ bellum crudele, mortiferum, exitiale stetisset. Tibi verò, Francisce suauißime, hunc Frãcisci parentis mei libellum par erat vt inscriberẽ, téque quasi in partem vocarem hereditatis istius. commune tibi cum patre meo nomẽ est. genus com-

mune ducimus à Lāberto illo, qui primus è Silesiæ finibus migrauũt in Galliã, familiæque nostræ Parisiẽsis γενάρχης & auctor est. Ego verò te fratris numero semper habui; &, si viueret Parens meus, ille te virtutis tuæ merito in oculis haberet, filiique loco diligeret. Neminem enim in familia nostra noui, quæ numerosa tamẽ est; qui exẽplum istud Parentis mei magis ad imitandum sibi proposuerit; & potiorem in hac laude domestica partem adipisci velle videatur. Qua ex re voluptatem incredibilẽ percipio: tantũ abest, vt ea ceteris inuideam quæ mihi à natura denegata sunt; ac multo etiam minus propinquis & agnatis, vel viuis vel mortuis: quales fuere patrum nostrorũ memoria Lambertus & Simon propatrui mei, quorum humanitatis & doctrinæ suauẽ adhuc apud ciues Syluanectenses recordationem fuisse meministi, cum biennio abhinc sepulcra eorũ in cœnobio Mauriciano nobis ostenderentur, cuius illi præfecturam multis annis summa cum laude gesserant. qualis etiã fuit Carolus patruus tuus, qui fide in Regẽ, & singulari probitate Magistri regiarũ rationũ munus & meritus est & exsecutus: quales ambo mei patrui, Philippus & Antonius, qui virtute sua atq; eruditione honores in Senatu Parisiensi nõ minimos sine cuiusquam inuidia consecuti sunt: qualis denique tertius ille meus patruus Ioannes, Abbas Infendius, qui prudentiã ex longo rerũ vsu, ex libris doctrinam, à natura acumen ingenij morúmque suauitatem

uitatē consecutus, Principib. viris permultis gratus, aulicum tamen splendorē contemsit, vt se in doctorum virorum musæa & cōsuetudinem abderet. Petrum auum meum taceo, Regium in illo Parlamēto Parisiēsi Senatorē integerrimum: ne quis me mei generis laudationē instituisse putet, ac proinde aliena me laudare iure dixerit: quod sine reprehēsione aut inuidia fieri posse haud arbitror: siquidē laudes etiā alienas vix æquis aurib. solemus accipere: & quod Iurisconsulti de Noxa, rectè à nobis de virtutis laude dici potest; vt ea caput sequatur, ac penes suū auctorē possessorémque sit. Porrò hæc eò à me tibi proponuntur, Fracisce cariss. vt plura simul in hac nostra domo exēpla virtutis & eruditionis intueare, quibus, tamquā stimulis totidē, si opus est, ad iter hoc ingrediendum excitere. εἰκὸς γὰρ βελτίους εἶναι τοὺς ἐκ βελτιόνων; *vt monet in Politicis Aristoteles: & Accius poëta vetus ait, quia genus virum non ornat, à viro laudem generi quærendam esse. Quamobrem taceo etiam Franciscum parentem tuum, cuius in Regē & regnum merita Rex ipse fortißimus Henricus* IV. *(qui adsidua & fideli ipsius opera summis in reb. vtitur) habet omniū maximè cognita. Vnū adda ex M. Tullio verè & opportunè dictum: Generi hominum propè natura datū, vt qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè qui sunt eius stirpis, quod sermo hominū ad memoria patrum virtute celebratur, cupidißimè persequantur. Hoc te facturum, & in pietatis*

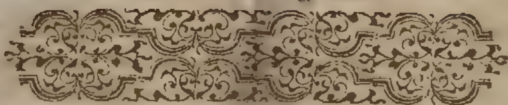
ſtudio permanſurum, quia planè mihi perſuadeo: non modò munuſculum hoc ex patrimonio meo profectum dicare tibi atque inſcribere volui: verumetiam, ſi qua præterea ſunt in mea poteſtate, quæ iuuandis ſtudiis veſtris prodeſſe poſſe tu fraterque tuus Iohannes, optimæ ſpei adoleſcens, exiſtimaueritis, ex animo vobis offero, defero, polliceor. Vale patruelis ornatiſſ. Duværo noſtro viro doctiſſ. ſalutem ex me plurimam. Auguſtæ Raurac. Kalend. Auguſt.

CIↃ IↃ

XCIII.

PRAE-

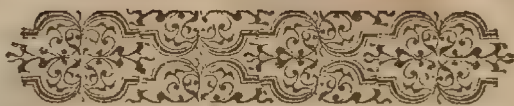
PRÆFATIO AVCTORIS.

QVod boni viri & amici factitant, vt cùm ex grauiſſimi morbi longinquitate recreati ſũt, ſuis amicis, qui in parem morbum inciderunt, quam rationem recuperandæ valetudinis tenuerint, exponant: idem mihi ex acerbiſſimis animi perturbationibus releuato faciendum puto: vt vnde ſuis malis adleuamentum quærere debeant, aperiã. Quadrageſimus propè iam annus agitur, ex quo ſurſum ac deorſum agi, ferri, iactari, vexarique non deſino: ſed maiorem mihi nullam ęgritudinem vno ferè temporis momento contigiſſe recordor; quàm cùm ex latrocinio & cruentis hoſtium manibus ereptus, amiſſa ſuppellectili, bibliotheca direpta, ſeptem liberis onuſtus, nudus, inops, naufragus in quoddam Galliæ non ita munitum opidulum profugus, tamen paucis diebus ſenſi ac præuidi fore, propediem vt ab iiſdem hoſtibus oppugnaremur. Itaque nihil propius factum eſt, quàm vt ab iis interciperemur: cum diluculo, mentita veſte, ad opidi portas acceſſerunt; magnáq; collocata in inſidiis manu irrumpere conati pau-

corum ciuiũ virtute repulsi & profligati sunt, & nos vsitata Dei benignitate ab hac subita atq; improuisa formidine liberati sumus. qua ipsa hora atque adeò puncto temporis vxor puerpera domi sola in lectulo cũ infante puerulo, quem octiduo antè enixa erat, relicta & metu perculsa atque exanimata, conuersis in illum oculis, repentè ipsum animã exhalantem animaduertit: ipsa verò in grauissimũ periculosissimúmq; morbũ incidit, ex quo non nisi multis post mensibus ægrè tamen euasit. Accedebat illa belli ciuilis flamma fatalis, quæ Galliam vniuersam dulcissimã patriam meam peruaserat, & quæ triennio post tecta potius quàm oppressa dici potuit; cùm iam tum præsagiret animus fore, vt incẽdium hoc non nisi ipsius regni ruina restingueretur. In his igitur tot ærumnis, quę quantumuis constantem virum sine Dei misericordia confecissent, quo me solatio sustentarim, aperire meis liberis atque amicis statui, vt si quando posthac in eiusmodi tempestates incidant, (quod Deus omen in sui Nominis hosteis auertat) vnde remedium petere debeant, monitu exemplóque meo cognoscant. Sacram igitur Scripturam in manus sumsi, quam etsi sæpenumerò percurreram, nunquam tamen ita diligenter atque attentè vel legeram, vel etiam obseruaueram. atque vt earum rerũ memoriam altius in animo meo

mo meo defigerem, quę mihi maximè memorabiles & ad leniẽdum animi mœrorem idoneæ videbantur, summam earum mihi quotidie arbitratu meo conscripsi; ac præsertim quæ ad Ecclesiæ morbos crebrò recurrentes, & quasi religionum vicissitudines notandas pertinebant: cùm quæ pietas paullo antè in populo Dei viguerat, ea breui tempore impuris & contaminatis superstitionib. inquinata, propè obruta atque exstincta videretur. A capite igitur & prima rerum origine sic sumus exorsi.

F. HOTMANNI CONSOLATIO, E SACRIS LITTERIS PETITA.

DE CREATIONE MVNDI.

Vndvm ſex dierum ſpacio à Deo conditum fuiſſe, ex eo cœleſti volumine didicimus, quod vulgò Biblia nuncupatur: Eius voluminis qui ſcriptores fuerunt, ſpiritu atque afflatu diuino edocti, ſeſe ad ſcribēdi munus contulerunt: eorúmque ſcriptioni vim quandam diuinam Deus indidit: qua de cauſſa θεόπνευστος appellatur. Ex quo accidit neceſſariò, vt neque qui Diuino ſpiritu afflati non ſunt, eius libri lectione magnoperè adficiantur; neque quibus Deus propitius eſt, non eiuſdem auctoritate ac maieſtate permoueantur. Sex igitur illius feciſſe Deū interualla opificij, Moſes huius ſcriptor hiſtoriæ memoriæ prodidit.

2. Tim. 3. 16.

Gen. 1. 31.

Nam à principio confuſam naturarum
Gen.1.1. molem creauit, futuri operis materiam,
& 2.Gen. 3. quam nonnulli Chaos dixere:tum deinde
lucem. Iſque propterea dies primus nu-
meratus eſt. Quinque autem in ſequenti-
bus diebus molis illius partes ſecreuit, or
Gen.1.6. dinéque diſpoſuit, Nam die ſecundo con
geriem aquarum ita diſtinxit, vt earum
partem ſupernè ſtatuerent, partem infer-
Gen. 7.11. Pſal. 104. nè, terræ circumfuſam relinqueret. Tum
3. Pſal. deinde medium inter vtraſque partes aë-
148.4. rem diffudit. Quam bipartitam diuiſionẽ
Dan.3. aquarum ita dilucidè ſcriptura ſacra mul-
80.Gen.1. 13. tis locis tradidit, vt eius auctoritas facilè
Aſtrologorum & Phyſicorum omnium
diſputationibus præponderet: præſertim
Ier.5,22. qui ſummæ ſæpè inconſtãtię atque igno-
Iob.83. rationis arguãtur. Secutus eſt dies tertius,
11.Ieſa. quo Deus terræ molem aquis circumfu-
104,9. ſam locis quibuſdam detexit. Ea interual-
la littoribus quaſi clauſtris obſtruxit, vt
futurorum hominum ſedes eſſent. Qua-
propter eodem illo die ſpacia hæc atque
Gen.1.19. interualla herbis, floribus, arboribus, &
frugibus veſtiuit. Iam quarto die cœleſtẽ
orbem creauit, in quo Solem, Lunam, re-
liquáque ſydera omnia diſpoſuit, quorũ
vnicuique certum eius lucis modum im̃-
pertiuit, quã primo die crearat, vt ex eorũ

ratis

ratis curſibus,annorum, mēſium, ac die-
rum ratio conſtaret. Die quinto mare flu- *Pſal.* 104.
mináque piſcibus referſit: ac tum deinde 25. *Gen.* 1.
alites in aëre diſperſit. At ſexto die pri- 23. *Gen.* 1.
mùm beſtias tum gradientes, tum etiam 24.
ſerpentes in terra creauit: ac tùm denique
animal illud de cæteris omnibus naturis
longè præſtantiſſimum, quod Homo ad-
pellatur: Cuius cauſſa cùm illud ampliſſi-
mum domicilium, tùm etiam reliquas a-
nimantes pararat: quas ipſius imperio, ac
ditioni ſubiecit: Virum autem Deus pri-
mùm creauit, tum deinde vxorem ei ad-
iunxit.

DE CREATIONE HOMINIS: ET DISTINCTIS in Deo tribus perſonis.

AC virum quidem Deus duabus ex rebus coagmentauit: Nam corpus ex terra & luto finxit, vnde nomen reperit: (Adamus enim Hebræis ex Adama, i- *Gen.* 3. 19.
tem vt homo ex humo Latinis dictus eſt) corpus autem illud non vt pecudum, cæterarúmque animantium infirmum & caducum effecit; verũ immortale, ſempiternum, nulli neque mutationi neque per-

pessioni si iniustitia perstitisset obnoxiũ. Huic corpori Deus animam indidit, tum vitalem, tum etiam rationalem, hoc est, consilio, mente, cogitatione, prudentia præditam: partim vt vitæ suæ auctorem coleret: partim vt hãc rerum vniuersitatem, mundíque ornatum cõtemplaretur, cœlíque conuersionem & motuum æquabilitatem ac ordinem suum ad vsum notaret: partim vt deinceps cum reliquis hominibus vitę societatem placidè & quietè coleret: Eidem diuini sui spiritus, hoc est, diuinitatis imaginem Deus impressit: Faciamus, inquiẽs, hominem ad imaginẽ & similitudinem nostram, hoc est, instar nostri, beatum, immortalem, alterũ quasi quodam modo: vt ita dicam, Deũ: Iustitia, probitate, sanctimonia, cęterísque diuinis virtutibus præditum: Sic enim INSTAR illud atque imaginem Dei, scriptura interpretatur: piorúmque corpora, Spiritus sancti templum adpellat. Quinetiam alio loco naturæ diuinæ participes illos nominat. Cùm autem illa Dei oratio multitudinis numero pronunciata sit, rectè plerique veteres argumentati sunt, plures eo in cõcilio affuisse, nam (vt quasi rudibus & integris hæc tradantur, ac semel ad historiæ præmunitionem dicantur)

Col. 3. 10. Ephes. 4. 25. Cor. 3. 16. Cor. 6. 19. 2. Pet. 1. 4.

tur)intelligendum eſt, Æternum numen, quem Hebræa lingua Iehouam nominamus, ita ſe patefeciſſe, quòd ſit trinus in perſonis: quarum prima eſt Pater, altera Filius, tertia Spiritus ſanctus: Pater autē idcircò dicitur, tum quia Filium ex ſe ab æterno genuit: tum quia omnia condidit, ac procreauit, qua de cauſſa creatoris, opificis, & conſtructoris nomen ei paſſim in ſcriptura tribuitur, quanquā filij ratione facilius Patris perſona intelligatur: nam vt parētes omnia liberorū cauſſa parant, ſic Filij cauſſa naturę omnes & viſibiles & inuiſibiles conditæ ſunt. Vnde illud Iohannis de Chriſto loquentis, πάντα δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο. Item illud Pauli: τὰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, quod ſic interpretor, quaſi dixiſſet, propter ipſum & in ipſius gratiam, omnia eſſe condita. Itaque Paulus eodem loco ſic infert: In ipſo (hoc eſt in ipſius gratiam) creata ſunt omnia, tam quæ in cœlis tum quæ in terris ſunt: item quæ videri à nobis poſſunt, aut non poſſunt: atque in his ipſis tum tribunalia, tum dominatus, tum præfecturæ, tum poteſtates, omnia denique in ipſius gratiam condita ſunt: quibus verbis cùm admirabilem eſſe cœleſtium ac ſuperarum rerum ſtatum, ordinem, deſcriptionem, tum etiam illas

omnes in Dei Christi gratia cõditas perspicuè declarat. Secunda autem persona Deitatis Filius dicitur, quia est ab æterno genitus à Patre: & quidem solus, vnde vnigenitus & naturalis Dei Filius vocatur. Per ipsum omnia sunt cõdita, tũ quæ in cœlis, tũ quæ in terris sunt: itẽ quæ videri à nobis possunt, aut nõ possunt, atq; in his ipsis tũ tribunalia, tũ dominatus, tũ præfecturæ, tum potestates. Tertia autem Deitatis persona Spiritus dicitur, & quoniam à Patre & Filio spiratur ac procedit: & quoniam vt animantes omnes spiritu ac flatu continẽtur, sic naturæ omnes tum visibiles, tum inuisibiles vi ac spiritu diuino sustinentur: quippe, qui à princi-

Psal.33. *Psal.104.* pio confusam, (vt scriptura testatur) naturarum molẽ foueret atque agitaret. Vnde illud Psalmi XXXIII. Verbo Iehouæ cœli facti sunt, & spiritu oris eius omnis exercitus eorum: item, cùm spiritum tuũ emittis, animantia creantur, & terræ faciẽ renouas. Atque hæc quidem de tribus in vno Deo personis, quarum eadem est essentia, æqualis beatitudo, & æternitas & potentia, semel dicta sint.

DE

DE PRIMA RELIGIONIS INSTITVTIONE.

ATQVE tempus quidem quo principia hæc rerum effecta sunt, complures eruditi viri Autumnum esse arbitrantur: locum autem sic exponemus. Terræ quidem ambitus omnis Adamo fruendus datus est, verùm ad habitandum & colendum certus ei hortus est attributus, omnium (vt Moses huius scriptor historiæ testatur) amœnissimus: qua de caussa Eden Hebræorum lingua ab amœnitate ac salubritate dictus est, Nominatim autem Moses scribit, Adamum ibi collocatum, vt se in eo colendo exerceret, nõ vt otio vanísq; artibus sese dederet: tametsi, cum ab initio testatus sit, astra consultò à Deo constituta, vt essent signa & indicia hominibus, hoc est, vt maturitates temporum, & varietates, mutationésque significarent, dubium esse non potest, quin Astrologiæ studium præclarum, & naturæ hominis maximè consentaneum sit, ac præsertim ad notandam in hac vita, & tanta tum religionum, tum imperiorum vicissitudine, temporis rationem. Eleganter enim & peritè Græci Philosophi tempus definierunt, mensuram

Gen.1.26.

Gen. 2. 8.

Gen.1.14.

motus,qui cœlesti orbe conficitur,neque dubium est, quin illa signorum & cœlestium motuū obseruatio,medicis, nautis,agricolis necessaria sit: sed existimare se Solis spectandi, & de cœlo seruandi caussâ in hoc mundo collocatum esse, quemadmodum Anaxagoram dixisse ferunt,extremæ amentiæ est, cùm cœlum ipsum hominis, non hic illius caussa sit creatus:quanquam immanior multo illa Ciceronis oratio est: luendorum scelerū caussa homines esse natos,hoc est, vt Lactātius interpretatur malorū ac suppliciorū perferēdorū caussa:cū ex cōtrario scriptura testetur, eum in amœnissimo pulcherrimo,delicatissimo viridario collocatum fuisse: hortum autem illum cùm Moses ad Orientem statuat, & Tygri atque Euphrate allui scribat, probabile est eo loco fuisse,vbi postea Babylonia condita est:quādoquidem omnes ei regioni veteres historici summā amœnitatē ac suauitatem tribuūt. Spatium autem quantum illius horti fuerit,incertum est:mihi quidem tantum fuisse videtur, quantum ad familiam Adami satis esset,hortum enim propriè & data opera consitum, Moses scribit. *Instituerat*,inquit,*Iehoua Deus hortum*, qui locus eorum sententiam,qui to-

Gen.1.8.

tam

tam ei Palæſtinam tribuunt, refellit, ſed multò magis eorum, qui Tygris & Euphratis confluentem, & rurſum diuortium, antequàm in mare Perſicũ influant, interpretãtur quatuor illa capita, de quibus Moſes loquitur. Nam apertè diuortium illud aquarum ſub horti exitum fieri affirmat: neque dubium eſt, quin eius loci natura omnis, & ſuperficies poſtea per diluuium, de quo poſterius dicetur, deleta ſit. Vtcunque ſit, humano huic & terreſtri (vt ita dicam) Deo, vita beata & immortalis data eſt, eiúſque ſoboli, ac poſteris in ſempiternum, vt nullis neque vitiis, neque morbis, aut caſibus ac perpeſſionibus eſſent obnoxij. Vnam hanc ei parens & pro creator Deus legem impoſuit, ne beatam illam vitam ſuam ac propriam duceret, ſed ipſius beneficio vtendam ac perfruendam datam exiſtimaret: ac proinde in fide atque imperio ipſius maneret, omniáque illi accepta ferret, eóque nomine, pietatem, cultum, ac venerationem præſtaret. Quo tempore prima religionis inſtitutio notanda eſt, quam fiducia, inuocatione, & certis pręſcriptíſque ceremoniis conſtare, multis ſcripturæ locis traditur. Eſt autem fiducia, perſuaſio de omnipotentia, ſapientia, & be-

Religionis Inſtitutio.

Pſal. 50. Gen. 22. 5.

nignitate Dei, propter Chriſtum. Certos autem religionis, & ceremoniarum ritus iam tùm à Deo inſtitutos fuiſſe, hoc eſt, certarum belluarum ſacrificia; vel hinc li cet intelligatur, quod Apoſtolus ſcribit,
Hebr.1.4. Abelem fide ſacrificaſſe; fides autem ſine verbo Dei nulla eſt: Itémque Nohai ſacrificium, qui mundorum & immundorũ animalium delectum habuerat, Deo pla-
Gen.7.2. 8.20. cuiſſe. Neque vnquam Deus gẽtem ſuam
Act.14.16. ſine certis ſui colendi legibus, ac præſcriptis ritibus reliquit, ſumméque ſemper commentitiam atque arbitrariam religionem deteſtatus eſt: quam Apoſtolus ἐθελο-θρησκείαν appellat. Binæ autem Adamo arbores in horto illo Edenico, religionis
Gen.2.16. 3.22. huius notæ atque indices adſignatę ſunt: Vna quæ arbos vitæ dicta eſt, vt cùm illius fructũ certis diebus ederet, (eſũ enim illum ſolemnem fuiſſe conſentaneum eſt) reputaret, ſe humanum quidem ac terreſtrem eſſe Deum, at non æternum, & per ſe exiſtentem: præterea vitam quidem in ſe habere, at non ex ſeſe, ſed à Deo Iehoua creditam & commiſſam, non per ſe ſempiternam, ſed eſui ac potui obnoxiã; non deſidem atque otioſam, ſed honeſtis occupationibus ac præſertim agriculturæ addictam; proinde nihil ſibi propriũ tribueret,

bueret,ſed totus ab omnipotente Iehoua pendêret: Denique quæ ſumma laus à Philoſophis,& huius mundi ſapientibus credita eſt, quam illi αὐτάρκειαν vocant, cùm quis totus aptus eſt ex ſeſe, & in ſe vno ſua ponit omnia,eam Deus ſummè deteſtatus eſt: neque ex contrario quicquam ei tantoperè commendauit, vt animi demiſſionem,& lenitatem,quam & Apoſtoli ταπεινοφροσύνην appellant, cùm quis abiectè & demiſſè de ſua humilitate ſentit. Iã arbor altera, Boni & mali notitia dictà eſt. Huius poma Deus ſacroſancta eſſe duxit, grauitérque Adamo interminatus eſt,ne quod illorum attingeret: ſi aduerſus ſuum interdictum faceret,morte moriturum.Huius interdicti cauſſa hæc fuit, vt Adamus ſapientiam,id eſt boni & mali notitiam ſolius Dei propriam condiſceret, qui ſolus & quid expetendum & quid fugiendum ſit, compertum habet. Ob eámque cauſſam deinceps Adamus non ex ſua, ſed ſolius Dei ſapientia ſaperet.Hæc eſt enim altera(vt dixi)piæ fiduciæ pars; nihil vt ſibi homines proprium arrogent, ſed humilitatis ſuæ memores modeſtè de ſe ſentiant, ac ſeſe totos demiſſiſſimis ac ſubiectiſſimis animis Dei ſapiẽtię,cõſilio ac prouidentię cõmittãt.

Ephes.4.
Col.3.

DE PRIMA DEFECTIONE A DEO ET HOMINUM INFIDELITATE.

CVM hac florente & beata vita noster Adamus frueretur, tum Satanę inuidia interuenit. Hic est Satanas, eorum angelorum princeps, qui à Deo creati, vt beata immortalitate fruentes, maiestatis ipsius administri & apparitores essent, ferociter in Deũ superbientes, de cœlo deiecti, ac dignitate sua spoliati sunt. Hic ille auctor est ac parens mali; qua de caussa passim in literis sanctis πονηρὸς, id est, improbus ac sceleratus appellatur. Idẽ hostis Filij Dei sempiternus, quocirca Satan ab Hebræis, id est aduersarius dictus est: quippe, qui abductis ab ipsius religione hominibus, diuinos sibi cultus atque honores, modò sub Deorum modò sub Diuorum nominibus, omnibus ętatibus, per vniuersum terrarum orbẽ instituit. Quapropter modò Deus huius seculi, modò princeps huius mũdi, modò princeps aëris in literis sanctis nominatur. Eidẽ prętereà Diaboli nomen tributum est, quod homines pietati ac sanctimoniæ deditos, apud Dei tribunal suis calumniis ac mendaciis

Ioh.8. 44. & pet.2.4. Iud.5.
Math. 6. 13. Luc 11. 4. Zachar. 3.1. 1. Chr. 21.1. Iob.1. 16.
2. Corinth. 4.4. Ioh. 12.31. & 14. 15.
Eph.6.12: Eph. 2. 2. Iob. 1.

daciis insectetur. Idem quoque Serpentis nomine appellatur, ea figura, quam Latini permutationem, Græci διαλλαγὴν vocãt, cùm alio nomine res per similitudinem appellatur, vt cùm Tyrannis luporum aut canum nomen tribuitur: propterea quòd insidiando ac legendo serpentis ingeniũ naturámque imitatur: magnáque est in nocẽdo spargendóque veneno ipsius calliditas. Sed quod exagitatis in hac vita piis hominibus, tandem Filij Dei virtute opprimetur, idcircò fore prædicitur, vt hominis quidem calcibus insidietur, attamen iisdem calcibus certo tempore illisus conteratur. Hic igitur serpens odio Dei Adamum ab ipsius fide atque obsequio abducere instituit; eíque persuasit, fore, si arboris illius interdictę baccis vesceretur, vt quasi Iehoua Deus esset: neque Iehouam, cùm illo cibo ei interdiceret, aliud quidquam veritum fuisse. Proinde libertate vteretur, suóque sibi arbitratu saperet. Ea persuasione miser inductus, atque in perditam arrogantiam delapsus, contemnere summum illud Dei interdictũ cœpit, vetitóque arboris fructu vesci. Quo facinore admisso, posteritatem omnem suam in sempiternum exitium induxit. Primùm enim Spiritus ille di-

Gen. 3. 1.
Gen. 3. 15.
Gen. 3. 4, 5.

uinus (quem ſuperius demonſtratum eſt homini à Deo impertitũ) qui animæ rationalis rector, ac moderator erat, ei adẽptus eſt. Tum deinde, corpori firmitas ac ſempiternitas erepta: vnde tot malorum ac miſeriarum origo fluxit: nam ex animę corruptela, perturbationes, vitioſique affectus nati ſunt: Inde effrenatæ libidines, Iræ, Iurgia, diſcordię, ſeditiones, bella. Ex corporis autem corruptela tanta, propter humorũ prauitatẽ, morborũ lues, etiã in minimis quibuſque corporis partibus nata eſt, vt de iis cogitare ſine lacrymis vix quiſquam poſſit. Hac eadẽ de cauſſa

Gen.3.17.18. terram quoque & aërem terrę circumfuſam, animantiúmque genus omne Iehoua deteſtatus eſt, loliũq; ac tribulos, carduos, lappas, dumos, cæteróſque frugum morbos, naſci è terra iuſſit, eámque ipſam aſperam & cultoribus ingratã eſſe voluit. Hinc præterea eluuiones, peſtilentiæ, ac vaſtitates ortæ ſunt, terrarum itẽ motus, ac fragores, qui totas interdum vrbes abſorbent. Iam ex aëris corruptela tempeſtates ortæ ſunt, & nimbi, procellæ, turbines, imbres, grandines, vredines, fulminum ac tonitruum ictus, naufragia, ruinæ, incendia.

1. Defectio à religione. Eóque ipſo tempore prima defectio à religione, & generis humani perfidia

perfidia notanda est: propter quam homo ab horto Edenico præceps exturbatus, quasique ex familia Dei abdicatus, eiectus, atque exterminatus est. Vnde illa cõsecuta miseria, vt cùm in hac vita perpetuis ærumnis afflictaretur, tum verò morte obita sempiternis cruciatibus vexaretur. Quæ conditio bestiarum conditione longè miserior, ac detestabilior est: veruntamen hæc pœna diuinæ Iustitiæ debebatur. At Filius Dei, quem Hebræi *Dan. 9.*
Messiam, Græci Christum adpellant, an- *25.26. Ioh.*
torum se malorum deprecatorẽ, Deíque *1.41. Ioh. 4.*
& hominum reconciliatorem interpo- *25. Ps. 2.1.*
suit, pœnam enim diuinæ Iustitiæ debitã, *89.52.*
sese humano corpore assumpto, pro ge- *Is. 7.14.*
nere humano luiturum constituit. Qua *Math. 1.*
de caussa, scriptura modò eum Emanue- *23. 1. Tim.*
lem, hoc est, Deum nobiscum, modò *2.8.*
μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων appellat, hoc est, quasi sequestrem, interpretem, ac transactorem reconciliationis cum Deo factæ. Hic est Christus, quem superius demonstratum est, Iehouæ Dei æterni, Filium æternum esse, cuius in gratiam Pater ex generis humani colluuie, suam Ecclesiam colligit, *Cant. 4. 8.*
quam ecclesiam idẽ Christus, quasi suam *9.*
sponsam amat, atque in perpetua Dei Patris gratia, & beneuolentia retinet. Sem-

per ei ab origine mundi præſtò fuit, ſæpè illam ſuo colloquio dignatus eſt. Nam quoties cum hominibus collocutus Deus

Iud. 6. & 7. & 13. 1. *cor.* 10. 4. *Ioh.* 1. 1. 1. *Ioh.* 18. *Exod.* 3.

dicitur, toties Filius Deus intelligendus eſt: qua de cauſſa λόγος à Ioh. dictus eſt. Itaque Iohannes eodem loco ſcribit, Deũ quidem à nemine vnquam eſſe viſum, at Filium vnicum arcana nobis ſui patris enũtiaſſe. Hic eſt Chriſtus, qui multis antè ſeculis, quàm humanũ corpus aſſumeret, traditur Eccleſiam ſuam è variis periculis liberaſſe: eidem eiectæ ac vaganti præſtò fuiſſe: eidẽ religionis ac Reip. conſtituendæ formam præſcripſiſſe. Quemadmodum autem homines animo ſpirabili ſuſtinentur, ita Deus Spiritu ſancto eccleſiam fouet, alit ac ſuſtinet, atque in pectoribus piorũ æternæ fœlicitatis pignus atq; arhabonẽ immittit. Vnde illud Pauli: Nos quidẽ non mũdi ſpiritum, ſed ſpiritum qui à Deo eſt, accepimus: qua de cauſſa piorum corpora ſpiritus ſancti tẽplum (vt ſuperius dicebamus) appellãtur.

1. *Cor.* 10. 4. 1. *Cor.* 10. 9. *Sal.* 1. 19.

Rom. 8. 11. *Rom.* 8. 15. *Eph.* 1. 13. 1. *Cor.* 2. 12.

DE PRIMA ECCLESIÆ INSTAVRATIONE.

AD rem autem vt redeam, cum iſto ſe modo Chriſtus pacificatorem & recon-

reconciliatorem Dei & delectorum aliquot hominum interposuisset (delectos autem appellamus, quos Deus in ipso Christo sibi ante mundum conditum delegerat) tum prima ecclesiæ instauratio facta est, quæ postea per omnes seculorũ ætates illo singulari Christi beneficio in genere humano collecta fuit: cuius ecclesiæ ipse perpetuum se custodem, patronũ, propugnatorem, ac pastorem præstat. Eodem beneficio electis est Spiritus sanctus redditus (hoc enim eos nomine appellamus, qui in Dei gratiam reconciliati sunt) sed tamen ita, vt assiduè cum deprauata corporis & animę natura pugnẽt. Nam etsi ærumnis & cruciatibus multis, morti denique, piorum corpora sunt obnoxia, tamen Christus eorundem animis spiritus diuini consolationẽ mittit. Qua de caussa παράκλητος ille Spiritus appellatur. Eiusdem beneficij inuidia implacabile illud odium exarsit inter reiectos, & Christi ecclesiam, hoc est, inter homines abalienatos, & in nequitia, atque impuritate sua derelictos, & eos qui arcano Dei consilio ex ea damnatione in gratiam restituti sunt. Eodem denique beneficio cultus Dei in Ecclesia cœpit institui per sacrificia: nam cùm Christus victimam se

1. Religionis instauratio.

Ephes. 1. 4.

Math. 28. 20.

Rom. 5.

Ioh. 14. 24.

Ioh. 15. 19.

Gen. 4.

pro genere humano fore constituisset, sacrificia instituta sũt, quasi futuri in Christo sacrificij prænuntia: neque enim in horto Edenico, & antè defectionẽ Adami, institutam immolationem puto; sed tum demùm, cùm in Adami familia, doctrina de ipsius perfidia expiãda & Christi immolatione tradi cœpta est: de qua Iohannes in Apocalypsi testatur, Agnum ab origine mundi mactatum fuisse. Fuit autem per id tempus Adami & Heuæ coniugis condicio eiusmodi, vt nisi adsidua consolatoris spiritus ope sustentati fuissent, in perpetuo luctu, mœrore & lachrymis ætatem egissent, cùm propter admissi facinoris, turpissimæque defectionis consciẽtiam, propter Dei Iehouæ offensionem, propter recordationem fœlicitatis amissæ, & adsiduam incommodocitatis amissæ, & adsiduam incommodorum perpessionem; tùm etiã ob religionis veræ deprauationem, & adsidua bella impiorum aduersus ecclesiam, quorum primordium in duobus filiis viderunt, cum Abelus piè Deum venerans à Caino fratre, impio ac superbo trucidatus est. Nam in Caïno morbus ille superbiæ atque impietatis animaduertẽdus est, qui Adamo eiúsque generi perniciem attulit, cùm Satanæ spiritu adflatu Dei imperium as-

Apocal. 13.

Gen. 4. 8.

rium aſpernari, & inſtitutas à Satana ſuperſtitiones ſectari cœpit. Iam tum enim earum ſuperſtitionum fundamenta iacta ſunt, quarum poſtea per vniuerſum ferè terrarum orbem abſolutã ab architecto Satana exædificationem vidimus. Atque vt planiùs intelligatur, veriſſimè id illi hoſtile nomen impoſitum: quemadmodũ Iehoua lenitatis ac modeſtię ſpiritum ſuis impertit, ſic alter de ſuo ſuperbiæ & crudelitatis ſpiritu ſuis largitur. Vt ille ſolus coli, & parens, conſeruatórque omnium haberi vult: ſic alter ſe ſuíque imperij ſatellites pro Diis venerari, ac diuinis honoribus adfici: qua de cauſſa paſſim in Scriptura mundi ac profanarum gentium Deus adpellatur: quamquam quò plura Satan miſcet, tantò
magis eccleſia Dei in dies conualeſcit. *2.Cor.4.4.*
Quemadmodum Iehouæ ſpiritu adfla- *Ioh.12.31.* *14.30.*
ti ſummo animi dolore religionis deprauationem, & dæmonum cultum intuentur, obnixéque operam dant, vt miſerorum hominum mentes, ad ſanitatem conuertant, atque ad Dei cultum reuocent: Ita Satanæ clientes Dei cultores & veræ pietatis ſtudioſos ferre nullo modo poſſunt, eóſque non ſecùs ac lupi tenellas

ouiculas crudeliter ac furenter insectantur: Quód iam tum in Caino & Abelo visuuenit, in quibus tanquam in speculo licet veræ & adulterinæ religionis initia perspicere, cùm vterque mactandis victimis externos quidem cultus Deo præberet: sed alter toto pectore pietatem & animi studium intimum adhiberet, alter verò ad speciem & ostentationem ritibus & ceremoniis perfungeretur: vt non sit dubiũ quin Adamus & Heua, neque tantam animi ægritudinem, neque tam diuturnam miseri temporis propagationem ferre potuissent, nisi benignitate Christi, & præsidio consolatoris Spiritus, qui tãtas illorum miserias leniret, subinde recreati cõfirmatíque fuissent. Cum autem annum iam ætatis centesimum ac trigesimum agerent, Sethus illis in illius filij, quo orbati fuerãt, locum à Deo datus est, Sethum enim Hebræi Repositum, vel potius suffectum interpretantur. Hic pietatem coluit, verámque in Adami familia religionis doctrinam retinuit. Cùm autem Enos calamitosum Hebræis significet, probabile est, pium virũ adsiduis calamitatibus adflictatum fuisse. Ac memorabile est, quod Scriptura de abnepote Sethi, Enocho, eiúsque summa integritate testatur,

Heb.11.4.

Gen.4.25.

testatur. Nam cùm integerrimè, sanctissiméque vitam egisset, proditum est, eum à Deo repente de medio sublatum, atque ascitum fuisse: hoc est, ita ex hac vita migrasse, vt vim morbi ac mortis nullam senserit: quod suasi futuræ immortalitatis specimen Deus miseris hominibus esse voluit. *Gen. 5. 24. Hebr. 11. 5.*

DE DILVVIO.

PER id tẽpus Secũda Ecclesię calamitas, vel potius religionis vastitas accidit: Nã homines pij, & (vt scripturæ verbis vtamur) Iehouæ filij, diligenter vsque ad eam diẽ ab impiorum & profanorum consuetudine abhorruerant. Etenim cùm omnibus in rebus, tùm præcipuè in religione magna quædam propter humanæ mentis imbecillitatem, contagionis vis est. Tum autẽ misceri inter illos non modò conuictus & familiaritates, verum etiam connubia cœperunt; quo scelere nõ aliud Deo visum esse atrocius, vel ipsa supplicij grauitas, & magnitudo declarat. Námque ex eiusmodi connubiis, sensim religionis profanatio, & impiorum cultuum communitas nata est: deinde qui ex illis orti sunt, liberi ac nepotes varias v- *II. Religionis deprauatio.* *Gen. 6. 2.*

triusque parētis religiones aspernari cœperūt. Ita Dei metu sublato, liberè latrocinari, ac Tyrannidem exercere instituerunt: qua de caussa Gigantes eos scriptu-
Gen. 6.4. ra nominat, siue potius Tyrānos, hoc est, Barbaros, truculentos, temerarios. Denique omnis propè per id tēpus & religio & charitas, quæ generi humano debetur, extincta erat. Florebat tamen eo tempo-
Gen. 6.6. re Noha vir pietate & sanctimonia insignis: eum Deus suæ Iustitiæ præconem
2. Pet. 2. 5. (sic enim Petrus loquitur) instituit, hoc
1. Pet. 3. est, eius exempli, quod in humani generis
20. perfidiam editurus erat. Etenim publicè per eū pronunciari iussit, fore, vt nisi ho-
Heb. 11. 7. mines antè certam diem ad sanitatem redirent, & abiectis superstitionibus, quas à Satana institutas, suprà demonstratum est, solam Dei religionem colerent, tum omnes emissa aquarum eluuione, deleren-
Gen. 6.6. tur. Diem autem satis laxam constituit, intrà centum & viginti annos: ídque pœnitendi & ad sanitatem redeundi, non autem viuendi spacium esse voluit; neque enim ad definiendam futurorum hominū ætatem illud pertinere, rectè veteres aliquot Theologi, in his Augustinus animaduerterunt: cùm absurdissimè & Lactātius & nonnulli alij, tum veteres tum ætatis

tatis nostræ scriptores, ad hominum vitæ spatium ea verba retulerint; quorũ tamen complures posteà, longè diutius vixisse satis inter omnes constat. Hoc edictum promulgatum est anno mundi millesimo quingentesimo trigesimo sexto. Noha autem tum ætatis annum agebat quadringentesimum & octogesimum. Cum anni viginti abiissent, neque tamen vlla in hominibus desperatis emendatio vitæ animaduerteretur, tũ Deus Noham sibi materiem sumere, ac nauem ædificare iubet: quæ quòd vndique constrata erat, Arca nominata est. Hanc ædificationem ad annos centum produxit: vt qui adsiduis ipsius concionibus & monitis non mouerentur, tanti saltem periculi denuntiatione, quod illa diuturna molitio adsiduè ob oculos ponebat, deterrerentur. Neque vero mediocri cum animi mœrore opus illud effecit, vt cuiuis venire in mẽtem necesse est, siue seculi illius impietatem cogitemus, cùm homines perditi, pia ipsius monita & consilia tãquam deliri senis insomnia ludibrio haberẽt (qua de re & Petrus & Lucas testantur) siue tot ipsius amicorum & propinquorum interitũ, quę tantos in paranda materie, & tanti operis molitione labores siue molestias, in anni

Gen. 6.14.

Luc 17. 26. 1. Pet. 3.20.

vnius annona & pabulo conquirendo (secum enim vxorem abducere iubebatur, vnáque tres filios, nurus totidem, atque insuper de singulis animãtium generibus aliquot capita.) Annis centũ exactis, cùm neque morum neque religionis emendatio illa fieret, iubetur Noha suam familiã in Arcam introducere: is annos tum sex-
Gen. 7.6. centos (vt scriptura testatur) natus erat. Operæ precium est autem, fluctuationis illius tempus acuratiùs exponere, quam annum vnum, ac præterea decem & septẽ dies durasse, animaduerto: cùm interea vir sanctus in arca illa tamquam in carcere delitescens, non modo iucundo cœli lumine orbatus esset, verum etiam in pecudum fœtore tam diu iacere cogeretur. Mẽses autem, ne quis nesciat, ita definio, vt in singulos, dies tricenos adnumerem: cuius rei ratio sic faciliè constabit. Noha sexcentos natus annos ac præterea mẽsem vnum, & dies decem, in arcam ingressus est. Eius enim introitum Moses confert
Gen. 7. 10. 11. 12. in decimum secundi mensis diem, quem introitum ad dies septem durasse significat: Iã decimoseptimo die magni imbres exorti sunt, qui dies quadraginta totos nõ intermiserunt, hoc est, ad mensis tertij diem septimum ac vicesimum. De hinc
per

per tres insequentes menses arca fluctuat, quæ septimi demum mensis die decimo- *Gen.8.4.* septimo, in excelsissimo Armeniæ monte subsedit. Vbi tamen hæsit ad primum diē mensis decimi, quo die aquis diffluentib. exstare mentium cacumina cœperunt: Decimo insequenti, mensis die Noha fe- *Gen. 8.6.* nestram aperuit, columbámque, quæ siccitatem aliquam exploraret, emisit: ea reuersa, septimo post die iterum emissa est, *Gen.8.10.* ad extremum septimo iterū post die (qui fuit dies vndecimi mensis quartus & vicesimus) post eadem tertiùm emissa, non reuolauit. Hoc vnicum ariditatis indiciū miseris fluctuantibus fuit. Itaque primo *Gen.8. 13.* anni vertentis die, tectum ab arca sublatū *14.* est, quo die Solis lumen tanto interuallo conspicati, reuixisse sibi videbantur: tandem aliquando, hoc est, secundi mēsis die septimo ac vicesimo, omnes ad vnum incolumes in continētem expositi sunt: Sic vnius anni ac prætereà decē & septē dierum numerus perspicuè congruit. Neque tamen sum nescius, esse, qui Nohæ in arcā introitum conferre malint in decimum septimum mensis secundi diem, qua ratiocinatione vno anno & decem tantum diebus fluctuationis tēpus constabit. Sed vtra probabilior enumeratio sit, piorum

ac bonorum virorum arbitrio permitto.

DE RENOVATIONE GENERIS HVMANI post diluuium.

ILLA maioris multò momenti notanda potius atque obſeruanda ſunt. Primùm quòd eluuionis illius memoria paſſim, etiam à profanis ſcriptoribus celebrata eſt: in quibus Beroſus ſacerdos Chaldæus nobilis hiſtoricus primas tenet: cuius librorum Latina quædam extat epitome, quæ, non video, quamobrem ab eruditis viris tamquam adulterina reſpuatur: præſertim cùm Ioſephus & in ſuarum Antiquitatum libris, & in eo quem contra grãmaticum Appionem ſcripſit, eius nonnulla propè ad verbum proferat. Veterũ autẽ Poëtarum (qui tamen certiſſimi ſycophantæ ac ludiones Satanæ fuerunt) nullus omninò eſt, qui non eius diluuij, quod imperante (vt aiũt) Deucalione accidit, mentionem faciat. Aliquid enim ex libris Moſis propter hiſtoriæ vetuſtatem, deguſtarant. Quum etiam video Plutarchum (quod mihi interdum mirari ſubit) in libello de animalium induſtria, vbi de Ducal-

Deucalionis diluuio loquitur, nominatim de columbæ miſſu, & reuolatu mentionē facere. Marcus autem Varro Romanorum doctiſſimus, prioris etiā diluuij mentionem facit, quod refert ad ea tēpora, quibus Ogogas Thebarū rex rerū potitus eſt. Vtcunque ſit, hoc eodem loco ſecunda ecclesiæ inſtauratio notanda eſt: tum enim ſacrificia renouata ſunt, quæ cùm eſſent futuri in Chriſto ſacrificij prænūtia (quēadmodum ſuperius dictum eſt) tanto illo fluctuationis ſpatio intermiſſa fuerant. Scribit enim Moſes, Noham ſimul atque ex arca egreſſus eſt, victimas Deo mactaſſe, eiq; pro conſeruata familia gratias egiſſe. Tertio loco ſingularis Dei benignitas in Iride ſiue arcu cœleſti conſtituēdo, notanda eſt: nam cùm in aëre ſurſum aquarum ſuſpenſa moles hæreat (quemadmodum à principio dictum eſt) credibile eſt, miſeros mortales, ſimulátque magnos aliquos ac inuſitatos imbres videbant, formidine affectos, ac prope exanimatos fuiſſe. Hac de cauſſa Deus ſignum illud arcuatum ſtatuit, quo quaſi fornice moles illa cœleſtium aquarum fulta ſuſtineretur, mihiq; pietati magnopere cōſentaneum videtur, ſtatuere, & Iridem tū primum à Deo conſtitutam, neque vnquā

II. Eccleſiæ inſtauratio.

Gen. 8. 20.

Gen. 9. 12.

maiores è cœlo imbres cadere, quin illa vſpiam appareat. Sic eueniet (inquit Iehoua) quoties obduxero cœlum nubibus, tum apparebit arcus. At Poetę fabularum architecti, cùm animaduerterent, Iridem indicium eſſe permutationis auræ, aut in pluuiam, aut in ſerenitatem, ſuorum illam Deorum internunciam fecerunt, quæ tũ emitti ſoleret, cũ inſignis aliqua præſentis ſtatus immutatio fieret. Præter hoc omnium prima magiſtratus inſtitutio notanda eſt: nam cum hoc tempore noua fieret humani generis propagatio, quaſi-
Gen. 9. 5. 6. que nouæ Reipublicæ inſtitutio, deſcribi iura, crearíque magiſtratus oportuit. Primùm autem ac ſummum iuris ciuilis caput hoc fuit: Vt qui ſanguinem humanum funderet, eius ſanguis effunderetur: quippe cum homo (inquit Legiſlator) ad effigiem Dei creatus ſit, qua lege ſignificatur, violari hominẽ non poſſe, vt non ſimul effigies Dei violetur. Sanguinis autẽ effuſione iniuriam omnem contineri, non difficile eſt intelligi. Iam quinto loco mi-
Gen. 9. 20. 22. ſerabilis ille Nohæ caſus animaduertendus eſt, qui cùm vites ſeuiſſet, neque dum inuſitatam vini vim expertus eſſet, in obſcuram temulentiam, nuditatémque corporis incidit: qua de cauſſa petulãter à fi-
lio

lio Chamo deriſus,eum reliquis ſuis filiis in ſeruitutem addixit. Vnde illa veterum obſeruatio,primam ſeruitutis ex ebrietate originem fluxiſſe. Videtur autem Deus parens optimus , tantum illud in homine ſanctiſſimo flagitium conſultò permiſiſſe, vt ſẽpiterna deinceps piis hominibus cautio ipſius exemplo conſtitueretur , ne vini ſuauitate & dulcedine abuterentur: quod malorum omnium metropolim veteres quidam non illepidè nominarunt. Poſtremò mirifica generis humani propagatio notanda eſt,ex tribus Nohæ filiis perexiguo tempore prognata: quorũ primus Semus,alter Chamus,tertius Iaphetus nominatur. Nam annorum circiter centum ſpatio(vt Beroſi ratio: quæ cæteris probabilior eſt,demonſtrat)ita Nohæ ſoboles multiplicata eſt,vt tres & ſeptuaginta colonias in tot propinquas regiones emiſerit.Siquidem ex Chamo triginta,ex Semo ſeptem & viginti , ex Iapheto quindecim prognatos Moſes enumerat: à quibus ſeptuaginta tres (vt Auguſtinus ſcribit)gentes diſſeminatæ ſunt;non tantùm homines.Neque verò probabile eſt, orbis vniuerſi partitionem eo loco à Moſe deſcribi,ac non potius earum duntaxat regionum,quæ orientales ſunt:præſertim

Gen.10.

Aug.de Ciu.l.16. c.3.

cùm notiſſima quarundam vocabula nominatim ediderit. Cæterarum autem notionem ſubtilius indagare, atque ad patriũ cuiuſque noſtrum ſermonem reuocare, quàm ineptum videtur? Itaque tanta inter Bergum, Philonem, Euſebium, Hieronymum, cæteróſque huiuſmodi peruestigatores varietas eſt, ac præſertim inter ętatis noſtræ Chronographos, vt eius me plerumque pudeat. Quod ſi coniecturæ locus eſſet, haud ſcio, quamobrẽ plus cuiquam alteri quàm Beroſo, ſcriptori antiquiſſimo, eidémque Chaldæo tribueretur. Verùm hac de re plus ſatis.

DE ARCE BABYLONICA.

III. *Religionis deprauatio.* IN hæc tempora tertia religionis calamitas incurrit, cùm ad terram Sinharẽ homines impij conſilium inierunt, de peragrandis regionibus, in quibus Dei religio colebatur, vt bonos ac pios viros malis omnibus vexarent, eorúmque religionem, ſi, quo modo poſſent, extinguerent. Antequam eam profectionem ſuſciperẽt, arcem exſtruere inſtituerunt lõgè excelſiſſimam, cùm perpetuum (vt ſperabant) ſuperſtitionum ſuarum domicilium, tùm etiam

Gen. 11.2.

etiam sempiternum nominis sui monimẽtum. Cũ enim scriptura testetur, & ædificationem & expeditionem impio consilio susceptam, facile intellectu est, vtrámque in piorum hominum perniciem institutam fuisse: ædificemus (inquibãt) arcem, cuius caput ad cœlum pertingat. Ita pariemus nobis nomen, si fortè posthac per orbem terrarum dispergamur. Huius consilij princeps fuit Nimrodus tyrannus potens, truculẽtus, audax, facinorosus: cæteroqui maximis corporis viribus: vnde natum de audaci & facinoroso prouerbiũ, Alter Nimrodus, robustus venator coram Domino: at Deus sceleratos illorum conatus, sic elusit. Cùm vsque ad id tempus genus omne mortaliũ vna eadẽmque lingua vteretur, repẽtè noua quædã linguarũ genera inter eos exorta sunt, vt alter alterius sermonem non intelligeret. Vnde Babel arx dicta est, quo verbo confusionem Hebræi significant. Eo pacto & principũ consilia, & fabrorum opera conturbata sunt; hominúmque sempiternum sibi nomen in mundo quęrentiũ, vanitas iustissimo Dei iudicio damnata est: quod etiam profani scriptores in nõ dissimili insaniæ genere obseruarunt. Inter omnes eos (inquit Plinius) qui scripserunt de Pyrami-

*Gen.*11.4.
*Gen.*10.8.10.
*Gen.*11.10.

dibus,non constat à quibus facta sint, iustissimo casu obliteratis tãtæ vanitatis auctoribus. Porrò hæc illa est Babylon clara & nobilis, caput Assyriæ, & Nimrodi regia, veterum omnium & piorum & profanorum literis celebrata: perpetuum omnis superstitionis, idololatriæ, atque impietatis domicilium: ac proinde hostis ecclesię sempiterna. Itaque videtur tũ Deus nouum quodammodo diluuij genus humanis mẽtibus immisisse: cùm omni sermonis communicatione sublata, propè cuncta vitæ suauitas, generísque humani cõmunitas extincta est. Neque verò prętereũdum hoc loco est, quod Ioh. Apostolus arcis illius Babylonicę nomine, Capitolium vrbis Romæ identidem significare videtur: quemadmodum & Tertullianus & Hieronymus, & alij complures Theologi veteres interpretati sunt. Nam & Capitolium, quod olim terrestre Iouis domicilium, nuper verò terrestris Dei sedes adpellata est, ex quo contra pietatem signum tollere instituit, (de quo non est hic quidem differendi locus, sed hęc à me iustus animi dolor exprimebat) tãta passim per Europam gentium Barbararum Eulues peruasit, vt totius propemodùm Europæ lingua perexiguo tempore mutata sit.

Apoc.14. 8. & 16. 19.

sit. Nam qui sermo nunc passim in Italia, Gallia, Germania, Hispania, Britannia vsurpatur, eum mille ab hinc annis, nullum fuisse, satis inter omnes eruditos constat. Huius autem historiæ Babylonicæ argumentũ præstigiatores postea Poëtæ, Diaboli adflatu impulsi, in Gigantum ac Titanum fabulam conuerterunt, quos coaceruatis mentibus in cœlum conscendere, ac Deum deturbare conatos, fabulati sunt: quin etiam Iaphetum nominatim adpellant.

Tum partu terra nefando.
Eoúmque Iapetúmque creat, sæuúmque Typhoen,
Et coniuratos cœlum rescindere fratres.
Ter sunt conati imponere Pelion Ossæ,
Scilicet atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum:
Ter pater extructos, disiecit fulmine montes.

Durauit autem hæc tertia Ecclesiæ vastitas annos prope trecentos sexaginta tres. Totidem enim à diluuio ad Abrahami vocationem anni numerantur alij 427. De quo Abrahamo deinceps dicendum est.

DE ABRAHAMO.

FVIT quidem in Semi familia (quem Noe filium fuiſſe ſuprà demonſtratũ eſt) conſeruata pietas: Nam & Arphaxadium ipſius filium, & Selam nepotem, & Eberum pronepotem in fide manſiſſe, & veram religionem coluiſſe, ſcriptura teſtatur. Verum vbi ad Nahorem & Thareum ventum eſt, quorum hic pater, ille auus Abrahami fuit, omnis propè religio in-
Ioſ. 24.2. terciderat. Dæmones enim, hoc eſt, alienos illum & commentitios Deos coluiſſe memoriæ proditum eſt. Natus eſt autem Abrahamus anno ab orbe condito 1948. vel vt alij volunt 2008. Cúmque annum ageret ætatis ſeptuageſimum (potius 75.)
Gen. 12.4. vnáque cum patre Tharco in vrbe Chaldæorum Vra ſuperſtitioni longè deditiſſima, viueret, tum Deus in Filij ſui Chriſti gratiam Eccleſiam ſibi colligere, ſuæque religionis cultũ inſtaurare inſtituit, itaque Abrahamum ex illis profanis locis, migrare, atque alias ſedes quęrere iuſſit, vbi Eccleſia inſtitui, ac veræ pietatis
III. Religionis inſtauratio. diſciplina celebrari poſſet: vt iam per id tempus tertia eccleſiæ inſtauratio notari poſſit: hoc eſt, anno ab orbe cõdito 2018. (alij 2083. & ab eluuione 427.) ab eluuio-

ne

ne vero 362. Hæc eſt celebris illa, quæ prędicatur Abrahami vocatio, cùm Deus illum è patria & cognatis ac propinquis omnibus in terram Chananæam abduxit: Gen.12.
quam ei ſe ac poſteris ipſius propriã tra- 1.2.3.7.
diturum promiſit: vt ſuum numen ſanctiſ Gen.13.15.
ſimum, & quam eis deinceps pręſcriberet Gen.15.
religionem, in ea colerent, Abrahamíque 18. Gen.
familia florens ac beata in perpetuum ma 22. 17. 18.
neret: atque in tãtã ſobolem excreſceret, 19. Gen.
vt eius numerus ſtellarum multitudinem 26.4.
adæquaret: fore prætereà vt ex ipſius A- Act. 7.3.
brahami prole naſceretur is, qui futurus erat Emanuel, id eſt, nobiſcum Deus: nimirum Chriſtus Ieſus, pacificator Dei & hominum, interpres ac conciliator pacis cum Deo factę. Duplex autem huius pollicitationis modificatio notanda eſt, quarum prior hæc fuit: poſteros Abrahami antequàm promiſſa regione fruerentur, vagaturos ſine certis ſedibus per annos Gen.15.13.
quadringentos: altera autem huiuſmodi, Act.7.6.
eoſdem poſteros duram ac Tyrãnicã ſeruitutem ſeruituros. Hæc ferè à primordio mundi perpetua eccleſiæ conditio fuit: vt vaga & exul erraret, neque vnquã certas ad multũ tẽpus ſedes haberet. Quã vitæ conditionẽ Abrahamus ſenſit: Nam (vt modo demonſtratum eſt, primùm è

patris & cognatorum complexu abreptus fuit: deinde cùm in Meſopotamiæ vrbem Haram vnà cũ patre migraſſet (hæ Charræ Græcorum literis & M. Craſſi clade nobiles) ibique cum illo vnà annos quinque commoratus eſſet, patrem amiſit. Vt primum illinc mouit, pedémque in terra Chananæa poſuit, tanta repentè fames exorta eſt, vt neceſſarij victus inopia coactus ſeſe in Ægyptum conferret. Ibi vxor eius Sara propter formæ pulchritudinẽ à rege Pharaone abducta, in ſummum pudicitiæ diſcrimen venit. Poſt in terram Chananęam reuerſus, propter paſtorum ac ſeruulorum diſſenſiones à fratre Lotho, quo cum ſemper antea cõcordiſſimè vixerat, ſemigrare coactus eſt. Quod diuortium acerbum quidem ipſi fuit: verùm illud multò acerbius, quod aliquanto poſt ęundem à finitimis regulis captum audiuit. Qua de cauſſa bellum illis intulit, eúmque ferro atque armis recepit. Non longo tempore intermiſſo, vxor eius denuò ab Geraræorum rege Abimelecho abducta, atque iterum in ſummo pudicitiæ periculo verſata eſt. Ad extremum, cùm ætate ac ſenio confectus, vnicum filium haberet, nomine Iſaacum, ſenectutis ſuæ ſolatium, ecce Dei Iehouę oraculum

Gen. 11. 32. Act. 7. 4.

Gen. 12. 10. 12.

Gen. 13. 3.

Gen. 14. 12.

Gen. 20. 1. 2. 3.

Gen. 22.

oraculum quo iubetur, puerum ſua manu quaſi pecudem immolare. Hæc fuit Abrahami vitæ condicio; quem cùm Deus in perpetuum vna cum familia & poſteris in ſuam fidem accepiſſet, fœdus cum illo facere voluit, annis poſt ipſius vocationem 29. hoc eſt, ætatis ipſius x c i x. mundi verò 2047. alij 2107. Fœdera autem vetere hominũ inſtituto, ſanguinis ferè miſſione ſanciuntur, hanc humanæ conſuetudinis rationem Deus pro ſua clementia imitatus, circumciſionem inſtituit: hoc eſt, pelliculæ de natura maſculorum propendentis ſectionem, eámque in Abrahami poſteris perpetuam huius familię & cliẽtelæ notam exſtare voluit: primum vt ſigillum iuſtitiæ fidei eſſet: deinde vt hoc myſterio intelligerẽt, quidquid ex homine naſcitur, vitioſum, ac propterea reſecandum eſſe: adhæc hominem, quatenus homo eſt, id eſt, quatenus ſpiritus Dei expers eſt, nihilo pluris quàm illam præſectam pelliculam æſtimandum eſſe. Sic enim ex parte totum, nota inter omnes figura, plærũque intelligitur. Poſtremò vt hæc quædam inter eiuſdẽ religionis conſcios & cultores quaſi nota, & ſymbolum arcanũ eſſet. Per id ferè tẽpus Deus iuris ãc iuſtitiæ moderator, horribile in So-

Gen.17. 10. Act. 7.8. Rom. 4.11. Leuit.12.3. Luc 2. 21. Ioh.7.22.

domęos finitimóſq; populos ſupplicij ex-
emplũ edidit. Anni tũ effluxerant à dilu-
uio trecēti nonaginta, alij 451. Viuebátq;
etiã tũ demus Nohęfilius, eius diluuij te-
ſtis: cùm illius regionis incolæ, quã pro-
Ezech.16. pheta Ezechiel vbertate agrorũ, frugúm-
que omniũ copia floruiſſe teſtatur, diuini
illius ſupplicij immemores, in fœdiſſima
turpiſſimáq; libidine cõtra naturã voluta
Gen.19. 24. bantur. hac nefaria turpitudine Deus of-
fenſus, ſulphureum ignem cœlitùs immi-
ſit, quo tota illa impurata regio confla-
grauit: cùm igne & flamma libidinis ar-
dorem, ſulphure flagitij fœtorem ac tur-
pitudinem notaret. Ex eo tempore exor-
tus eſt iis in locis locus ille ſulphureus,
teterrimum odorẽ exhalans: & apud Ta-
citum, Plinium, alióſque ſcriptores pro-
fanos celebris, cui nomen eſt, Aſphalti-
tes, ſempiternus ſupplicij diuini te-
ſtis. Nam olet adhuc (vt in Apologe-
tico Tertullianus ſcribit) incendio ter-
ra, & ſi qua illic arborum poma orian-
tur oculis tenus; cæterum contacta cine-
reſcũt. Strabo quidem lib. XVI. memoriæ
prodidit, ſuo tempore loci illius indige-
nas de tredecim oppidis igne cœleſti cõ-
ſumptis teſtatos eſſe, quorum metropolis
Sodoma fuiſſet: lacúmque illum amplius
ducenta

ducenta ſtadia longum eſſe. Memorabile autem eſt, quod cùm Lothus Dei monitu atque oraculo ex iis locis vnà cum vxore profugeret, vxor ipſius, quia de veritate interminationis diuinæ diffidens patriæ deſiderio, ac bonorum ſuorum iactura vehementius afficiebatur: propter eam diffidentiam in ſtatuam ſalinam conuerſa eſt. Vnde ficta Satanæ & Poetarum commento vulgata Grecorum fabula de Niobe in ſaxum verſa, propter contemptum ab ipſa Deæ cuiuſdam imperium. *Gen.19. 26.*

DE ISAACO ET IACOBO.

VT autem patris Abrahami religionem Iſaacus eius filius imitatus eſt, ita parem vitæ conditionem ſenſit: nam primùm omnium inopia neceſſarij victus è Cananæa pulſus, in Palæſtinorum regnũ profectus eſt, ibi Rebecca vxor ipſius à rege Abimelecho abducta, atque in ſummum pudicitiæ diſcrimen adducta eſt. Iam verò ſic Palæſtinorum iniuriis exagitatus eſt, vt interdum propter puteos, & aquationẽ in dimicationẽ veniret. Domi porrò non modò ſimultatibus ac iurgiis ſuarum nuruum afflictatus eſt, ſed (quod *Gen.26.*

longè acerbius erat) filiorum ſuorum diſſidiis, quorum maior natu Eſauus impius
Gen.28. ac truculẽtus, Iacobum frugi ac modeſtũ ita inimicè inſectabatur, vt Iſaacus hunc natu minorem neceſſe habuerit de domo ſua excludere. Ad eas miſerias acceſſit, quòd familiam vanis & commentitiis religionibus infectã vidit. Eius enim vxor Rebecca ſuperſtitione, quam ex domeſtica patris diſciplina hauſerat, imbuta, dæmonum quorundam imagunculas ſecum ab-
Gen.35.4. ſtulerat, quibus honores, cultúſque clanculum præſtabat. Non diſſimilis filij Iacobi ratio & vita memoratur; nã (vt modo dictum eſt) ſemper ab ineunte ætate ab Eſauo fratre vexatus, domóque patria
Gen.29. 15. cedere eſt coactus. Cúmque ad Labanum auunculum profugiſſet, ita duriter habitus ab illo eſt, vt filiæ ipſius coniugis habendæ cauſſa ſeptem illi annos ſeruiendũ fuerit: Vbi nuptiarum dies venit, altera in
Gen.29. 23. alterius locum ſubpoſita eſt, itaque totidem rurſus ſeruire annos alterius habendæ cauſſa, eſt coactus. Denique totos viginti annos patria profugus, duriſſimam apud illum ſeruitutem pertulit. Solet autem Chriſtus Emanuel, eccleſiæ ſuæ cuſtos fideliſſimus, inſignem in inſignibus ſuorum angoribus & calamitatibus conſolationem

ſolationem adferre. Quapropter vt Iacobus Dei pręſidiũ ſibi præſtò eſſe animaduerteret, ingentes ei ſcalas Deus in ſomnis oſtendit, ad cœlum vſque pertingentes, quarum in ſummo Deus aſtabat; per eas autẽ ſurſum & deorſum angeli internũtij commeabant: quo viſo Iacobus intellexit, Chriſtum Deum, eius myſterij magiſtrum eſſe, quod angeli ecclesiæ afflictæ vltro citróque aſſiduè commeantes præſtare ſolent. Huic conſolationi Deus alteram aliquanto poſt adiunxit. Nam cùm Iacobus in Patriam tanto interuallo reuerſus, quodam die fratrem aduentare, ac iam propè adeſſe intellexiſſet, veteris ipſius acerbitatis ac truculentiæ memor, ſummo horrore perfundi cœpit. Eo terrore affectum Angelus, viri valentis habitu, congreſſus eſt, & tam diu cum eo luctatus, dum in ea luctatione victũ ſe ſentiens, palam ei femoris luxaret, ac poplitem perſtringeret. Vnde Iacobo perpetua claudicatio contigit. Fuit hoc ſcilicet cũ Deo Iehoua, hoc eſt cum iuſtitia & ſeueritate iudicij Diuini infirmi hominis certamen, quam iuſtitiam Iacobus ope Chriſti recõciliatoris adiutus, ſuperauit: vnde Iſraël dictus eſt, hoc eſt, Deo potentior. Indidémque deinceps Iſraëliticus popu-

Gen. 28. 13.

Gen. 32.

Gen. 32. 24.

lus denominatus. Hæc enim ſingularis fuit Iehouæ in Iacobum indulgentia, vt ex eius ſobole propagaretur ea gens, in qua ſuam Remp. inſtituturus erat. Atque vt eadem ipſius nomine generatim appellaretur, & cum duodecim in tribus ſiue præfecturas diuiſa eſſet, ſingulæ tribus ſingulorum ipſius filiorum nominibus appellarētur. Nomina autem ipſius filiorum hæc fuerunt. Rubenius, Simeo, Leuius, Iuda, Iſaſcharius, Zabulo, Ioſephus, Bēiaminus, Danus, Nephthalius, Gadus,

Gen.49. 4.1. Chro. 5.1.2. Azerius. Quamquam cum Rubenius propter inceſtū abdicatus eſſet, Ephramius, & Manaſſes ex Ioſepho nepotes in eius locum adoptati ſunt. Ex quo intelligi poteſt, Iacobi familiam ciuitatis ſacræ ſeminarium fuiſſe.

Gen.34. Idem tamen aliquanto poſt Satanæ opera in auitiſſimas ærumnas incidit: nam & filiam Dinam vi raptam & conſtupratam audiuit; ac Rubeni filij adulterium, cum ſua concubina.

Gen.35. Poſtremò filiolum ſuum Ioſephum, ſenectutis ſuæ ſolatium, ad reliquos filios qui gregis cuſtodiæ præerant miſſum, à fera dilaniatū

Gen.37. 43. crediidit; hoc enim fratres ipſius, qui vetere odio incitati, prætereūtibus quibuſdam mercatoribus illum vendiderant apud patrem ementiti erant, teſtémq; mēdacij

dacij ſui pueri tunicā hædi ſanguine cruē tatam,ad eum pertulerant. Sed inſtituti noſtri ratio poſtulat, vt ipſius hiſtoriam attingamus.

DE IOSEPHO.

ANNO igitur ab orbe condito 2252. alij cōferunt in annum 2272. Alij in annum 2217. cum annum ætatis XVI. Ioſephus ageret,crudeliter à fratribus, tantæ ipſius apud patrem gratiæ obtrectatoribus, in ciſternam deiectus eſt, ac mox mercatoribus in Ægyptum euntibus pro mancipio venditus:eum poſteà mercatores regis Pharaonis Agoranomo vendiderūt.Hac in ſeruitute,ita ſe frugaliter fidelitérque geſſit,vt maximā ab hero gratiam iniret: nam illius familiam Deus in Ioſephi gratiam mirādum in modum locupletabat,verùm hanc eius fœlicitatem noua & inopinata calamitas obpreſſit: nā hera Putipharis vxor, flagitioſo ipſius amore capta cùm adoleſcentis: caſtum ac pudicum animum permouere non poſſet, crudeliter eum apud virum de vi & adtētata pudicitia inſimulauit. Hac de cauſſa Ioſephus in vincula & carcerem abreptus eſt,ibíque annos tres concluſus. Quo ta-

Gen.34. 24.28.

Gen.39.

mẽ tempore ita carceris magiſtro charus atque acceptus fuit, vt ei ſummam rerum ſuarum omnium fidem haberet: ſuáque propè negocia omnia concrederet. Tandem hac ærũna ita liberatus eſt. Cùm Ioſephus, diuinitus edoctus, ſomnium quod
Gen. 41. dam regis Pharaonis percommodè inter-
25. pretatus eſſet, omnéſque iam in regia ſapientiæ ipſius admiratio cepiſſet, Rex ei annum tum agenti trigeſimum ampliſſimos honores habuit, totiúſque regni ſui procurationem cõmiſit, vt iam primus à Rege tota Ægypto haberetur. Cum in tã-
Gen. 42. tum honorem euectus eſſet, accidit, vt ſenex Iacobus, ipſius parens, annonæ penuria coactus, vna cum reliquis filiis, patria excederet, atque in Ægyptum veniret. Ab
Gen. 45. eo Ioſephus de principio cognoſci noluit: verùm aliquanto poſt, multis cum lacrymis & patrem & fratres amplexatus, perhonorificè illos ac perliberaliter accepit: annóſque XVII. ſecum habuit. Quo toto ſpatio ſuis opibus illorum calamitatem ſubleuauit. Incidit autem illa Iacobi & filiorũ profectio in annum mũdi 2238: alij referunt ad annum 2298. vocationis autem Abrahami & pollicitationis Chananicæ 220. alij 215. diligẽtérque nobis ad
Gen. 46. reliquam hiſtoriam huius familiæ migra-

tio

tio notãda eſt:nã (vt paulò ante diximus) à duodecim Iacobi filiis,duodecim Iſraeliæ gentis tribus, de quibus poſterius dicetur,denominatæ ſunt. Cùm Iacobus ætate confectus,nõ procul ſe à morte abeſſe ſentiret,filios ad ſe ſuos omnes conuocauit,iiſque ordine,quale cuiuſque fatum eſſet,& qualis quẽque vitæ conditio maneret,prædixit:præſertim autẽ de Christo Emmanuele vaticinatus eſt:quẽ Hebræa lingua SILO nominauit, quaſi quis dicat mittendum. Neque ſceptrum (inquit) à Iuda tolletur,neque Scriba è pedibus ipſius,vſque dum Silo venerit, ad quẽ gentiũ erit acceſſio: quo vaticinio perſpicuè ſignificat Iudaicæ gentis gubernationem ſemper penes Iudæ filij ſui poſteros futuram:donec Emmanuel veniret, ſub cuius imperium gentes ac nationes exteræ ſeſe adgregaturæ eſſent:etſi autem maieſtatis regis dignitas quingentis ferè ante Chriſtum annis à Nebucadnezare ſublata eſt, tamen Reip.adminiſtratio penes eos mãſit,qui è Iudæ & Dauidis ſtirpe prognati erant.Itaque ſceptrum quidem & coronę dignitas ademta eſt : Scribæ verò qui ad pedes regis in ſolio conſidentis adparere ſolebãt,hoc eſt,ſeptuaginta ſeniores,penes quos ſumma rerũ poteſtas fuit,è ſtir-

Gen.48. *Gen.49.* *Gen.49. 10.*

pe Iudæ & Dauidis fuerunt. Atque hæc quidem ad Vaticinij illius intelligentiam vtiliter fortaſſe, ad hiſtorię ordinem prępoſterè diſputata videri poſſunt. Itaque deinceps ad inſtitutum redeundum eſt.

DE SERVITVTE HEBRAEORVM IN Ægypto.

IV. *Religionis deprauatio.* IN hæc tempora quarta religionis deprauatio incurrit: nã etſi Iacobi proles (quam migrationis tẽpore ſeptuaginta duntaxat capitum fuiſſe memoriæ proditum eſt) puram de vero Dei cultu conſeruauit doctrinam, tamen Ægyptiorum cõtagione, ſenſim infici & corrumpi cœpit: atque in illorum vitæ ac licentiæ cõſuetudinem deuenit. Erãt Ægyptij naturæ rerum cognoſcendæ ſtudio mirificè ac planè præter cæteros dediti. Itaque dici vix poteſt, quàm periti Aſtrologiæ rerũque omnium naturalium fuerint. Qui verò artes illas apud eos profitebãtur, & ſapientiæ ſtudio ceteris antecellebant, populari lingua Magi dicebãtur: quorũ plerique Satanæ inſtinctu, pręſtigiis ſe ac maleficis artibus dedebant. Inde Magicæ artes

tes postea nominatæ sunt, à desertoribus angelis (vt Tertullianus scribit) repertæ. Nam astrorum quidem, moliúmque cœlestium obseruatio summè laudabilis, hominúmque ingeniis vel maximè accommodata videtur. sed qui ei studio ita dediti sunt, vt auctorem atque opificem ipsum obliuiscantur, & quæ vix Dei solius propria est, eam vim astris & sideribus, tribuunt, ij plerumque in summam amẽtiam & vecordiam incurrũt. Itaque cùm Ægyptij pręter cęteros mortales cœlestiũ rerum periti, ac iam quasi semicœlestes haberi vellent iusto Dei iudicio, ita dementati sunt, atque infra stupidissimorũ hominum gęnus abiecti, vt etiam bestias aliásque res turpissimas pro Diis venerati sint. Qua de caussa cæteris omnibus gẽtibus (vel Cicerone teste) ludibrio ac despectui fuerunt: nam vt idem testatur, omne ferè bestiarum genus consecrauerũt, Boues, Equos, Ibes, Accipitres, Aspidas, Crocodilos, Pisces, Canes, Lupos, Feles, Scarabeos. His cultibus festos dies adhibebant, quibus tibiarum ac neruorũ cantus, ludi, conuiuia, saltationes, aliáque publicæ lætitię genera, interponebantur: quæ omnia leuium adulescentulorum ac muliercularum lenocinia, & quasi quædã

ad illos cultus illecebræ esse solẽt. Itaque
Gen.50.26. mortuo Iosepho singulari ecclesiæ illius
doctore, ac magistro, paulatim Israelij cõ
suetudine illa imbuti, degenerare cœperunt: præsertim cùm ab Iacobi migratione ad hanc quartã religionis deprauationem anni circiter ducenti numerentur.
Eusebius quidem certè annos 15. ac 200. numerat Iudæi vero 210. Cùm interea puram religionis doctrinam Leucius, Iacobi filius & Cahatius nepos & Amramius pronepos, Mosis pater in suis familiolis retinerent. Eodem accedebat, Tyrannis regis Ægyptij: Nam cum Iosephus mortẽ
Gen.50.27. obiisset (quod accidit anno ætatis ipsius 110. mundi. a. vt volunt nonnulli 2369. nonnulli 2310. Abr. Bucholc. mundi verò 2309) tum rex nouus exortus est, qui Iosephum (vt scriptura loquitur) ignorabat, hoc est, Israeliæ gentis religionem à Iosepho conseruatam, & à superiore Pharaone permissam repudiabat. Itaque omnibus qui eam profitebãtur tributa imponere instituit, & calcis & laterum coquendorum operas imperare. Quin etiam magnam eorum partem in compedibus atque ergastulo habuit. Hæc est grauis illa Ægyptij seruitus, & ærumna, innumeris scripturæ locis celebrata: quæ tamen

Isra-

Iſraëliis pleriſque ita nõ modò tolerabilis, verum etiam ſuauis videbatur, vt cùm de relinquenda Ægypto & religione alio loco inſtauranda monerentur, iuberent ſuos monitores quieſcere, eóſque rogarent, vt ſe Ægyptiis ſeruire ſinerent: tantum iam impietas Ægyptia in illorum animis inualuerat. Ad eam porrò ſeruitutẽ altera Tyranni ſæuitia & crudelitas accedebat: nam cùm Iſraëlia gens incredibiliter ac planè præter hominum fidem augeſceret, Pharao grauiter interdixit, ne obſtetrices marem vllum tollerent, ſed in puerperio eos omnes exſtinguerẽt. Mirum eſt enim, quod ſcriptura teſtatur, cùm Iacobus haud plures ſeptuaginta ſecum in Ægyptum abduxiſſet, tamen annorum decem ac ducentorum, alij 215. ſpacio nata eſſe non minus ſexcenta virorum millia: neque tamen eo numero mulieres, maréſve annis xx. minores contineri.

Gen. 46. 27. *Exod.* 12. 17. *Deut.* 10. 22.

DE MOSE.

ERgò vt Moſes natus eſt (quo tempore annus ab orbe condito agebatur 2433. al. 2373. poſt migrationẽ verò in Ægyptũ 130.) mater ipſius tyrannicum illud

edictum verita, tres eum apud se menses clanculum habuit: cùm celari diutius non posset, puerum in arculam pice illitam condidit, eúmque in fluminis ripa sup-
Exod. 2. posuit. Neque ita multò post regis filia lauãdi caussa venit, arculámque animaduertit, ac simul infantuli pulchritudinem admirata, educari sibi illum iussit. Adultum posteà in filij adoptauit locum, ingenuísque artibus omnibus excolendum, instituendúmque curauit. Erat Moses ex abiecta patris Hebræi familia & arcula in fluuium eiectus, in summum honoris gradum euectus; sed longè maior dignitas ei à Deo tributa est. Nam oraculo Dei totius ei ciuitatis Israëliæ procuratio mandata est, vt eam quasi coloniam ex Ægypto abduceret, legitimúmque religionis cultum in ea restitueret. Hic enim eductionis illius finis fuit, quemadmodum Deus Exodi VI. testatur: Eripiam, inquiens, vos ex ærumnis Ægyptiis, brachióque exerto magnis editis miraculis,
Exod. 6. & 7. liberabo. Vos tum mihi populus eritis: ego vobis vicissim Deus, perspicietísque me Iehouam Deum esse vestrum. Hoc magistratu Moses fretus quem sibi à Deo
Exo. 2. 11. Heb. 11. 24. mandatum acceperat, non ita multo post, Ægyptium quendam cum Israelio rixantem

xantem interfecit. Cùm id notum esse quibusdam intellexisset, Ægyptiorum animaduersionem veritus, in regionẽ Madianicam profugit, seséque ad Iethronẽ, virum primarium adplicuit, à quo cùm esset benignè acceptus: pastor illius factus est, gregésque illius in syluis ac nemoribus annos complures ductauit. Nam eius exitij tempus non minus annorum quadringenta numeratur. Vbi Iethro Mosis industriam ac probitatem expertus est, suam ei filiam in matrimonium collocat. Anno exilij quadragesimo exacto, ecce Deus iterum ei in syluis apparuit: iubet vt suæ delectæ gentis præfecturam suscipiat, eámque coloniam ex Ægypto in terram Chananęam traducat: simul eidem mandat, vt regi Pharaoni sua hæc mandata perferat: ne diutius gentem Israeliam apud se retineat, sed eam missam faciat: vt Deo suo Iehouæ liberè cultus legitimos præstare possit. Cùm de linguæ tarditate Moses quereretur, frater ei Aaron legationis socius adiectus est, triennio natu maior. Memorabile autem est neque hoc loco prætermittendum, elogium illud quod Apostolus his de Mose conscripsit verbis: Per fidem (inquit) Moses iam grandis filiæ Pharaonis filius

Exod.2.15. Heb.11.27. *Exod.3.1.* *Exod.2.21.* *Exod.3.10.* *Exod.4.10.* *Heb.11.23.*

dici recusauit, vnáque cum populo Dei vexari maluit, quàm temporariis peccati commodis frui: probrum Christi maiores esse opes arbitratus, quàm Ægyptiorum thesauros: futuri quippe præmij remunerationem spectabat. Cùm autem Mafore Deus videret, vt præstigiatores Magi Mosis studium ac pietatem illuderent, omniáque in suis veneficiis atque vsitatis artibus posita esse contenderent: Deus Mosem Aaronémque instruxit, denunciauítque fore, vt summos quosque Magos ac veteratores Ægyptios suis artificiis,& commutationibus superarent. Itaque vt primùm in Regis cõspectum ambo venerunt, virgam sibi data opera à Deo traditam, in colubrum verterunt, eundémque rursus in virgam. Tum deinde aquas in sanguinem commutarunt: post etiam ranis Ægypti vrbes repleuerunt. Quæ tamen omnia Magi quoque suis veneficiis atque artibus effecerunt. Magorum quippe ars atque potentia omnis(vt rectè Lactantius scribit)Dæmonum aspirationibus constat: à quibus inuocati visus hominum præstigiis obcæcantibus fallunt: vt non videant ea quæ sunt,& videre se putent, illa quæ nõ sunt. Itaque cùm his miraculis Regis animus non

Exod.4.2. *Exod.7.10,11.12.*

Exod.7.17.

Lib.de Orig.error.2.c.15.

non moueretur, grauiores ei Deus stimulos admouit. Nam primum pediculis, tum deinde alio multiplici noxiarum bestiarum genere Mosis opera, vniuersa Ægyptus repleta est: post etiam pestilētia immissa: tum vlcera, grando, locustæ, tenebræque prope palpabiles. Ac postremò primogenitorum omnium interitus accessit. Hæ sunt decem Ægypti plagæ celebres, quæ simul atque acciderant, ita Tyranni animum permouebant, vt continuò Mosi quæcumque ab se petere vellet, sese facturū promitteret: si modò pacem ac veniam ab Iehoua Deo suo precaretur. Verum vt primùm ærumnæ intermittebant, celeriter ad ingenium Tyrannus redibat: tanta illius proteruitas erat, atque pertinacia, cuius obfirmandæ potestatem consultò (vt scriptura testatur) Deus Satanæ permiserat, vt gloriosior ex hoste superbo ac truculento ad ecclesiam victoria rediret.

Exod. capitib. 8. 9 10. 11.

Rom. 9. 16. Exod. 9. 17.

DE DECESSIONE EX ÆGYPTO.

TANDEM Israëliis Moses imperat, vt sese ad profectionem, & veræ pietatis instaurationem pararent: simúlque

IV. Religionis instauratio.

vt quidquid apud Ægyptios auri atque argenti facti, erat, id quasi ad paucorum dierum vsum commodatò sumerent. Ea laborum suorum mercede accepta atque opimis crudelissimorum hostium spoliis onusti, sese ad iter accingerent. Demonstratum est superiùs, virorū fuisse ad millia sexcenta. hi noctis silentio egressi, furtim se ex Ægypto subduxerunt, eáque tota nocte continenter ieruunt, anno ab orbe condito 2448. alij 2513. Abr. Bucholc. 2454. Non longè hinc ecce mirabili Dei beneficio repentè columna illis flammea præire, atq; in tenebris prælucere cœpit. Interdiu verò ne nimis æstu conficerentur, altera columna nubila & opaca antecessit: quæ Solis ardorem æstúmque frangeret. Vbi Pharao de hac illorum fuga certior factus est, protinus magno comitatu ac copiis eos insectari cœpit. At Israëlij cum ad mare rubrum peruenissent, tum verò admirandam ac planè prodigiosam Dei benignitatem perspexerunt. Nā mare sese medium illis iter facientib. patefecit, atque ita supra infráque constitit, vt paries vtrinque directus videretur. Ita Moses per alucum siccum copias suas traduxit. Cùm Tyrannus iisdem illos vestigiis consectaretur, aquis ilico coëuntibus obrutus,

Exod. 12.

Exod. 13. 22.

Exod. 14.

obrutus,vnáque cum Ægyptiis omnibus
deletus est. Atque hæc quidem omnia mi
rabilia fuerunt verum haud scio an illud
æquè prodigiosum, quod cùm hæc natio
ex illo crudeli ac barbaro seruitutis iugo
tã admirẽdis Dei facinoribus liberata,sin
gularẽ ei fidem præstare, ac pietatem de- *V. Religio*
beret:tamen hoc tẽpore quintæ nobis in *nis depra-*
ecclesia vastitatis notandæ caussam præ- *uatio.*
beat. Tãta quippe illorũ immanitas fuit,
tã crebræ ac tumultuosæ obtrectationes,
modò ob solitudinis vastitatẽ, modò ob *Exod. 16.*
diffidentiã pollicitationis diuinæ, modò *2. Exod.*
ob Ægyptiarũ frugũ recordationẽ,ac de- *17. 2. Nu.*
sideriũ,vt Deus ea insania permotus,sta- *20. 54.*
tuerit eos in illa solitudine annos quadra- *Num. 14.*
ginta totos retinere,vt in perpetuo erro- *30. Iof. 3.*
re vagarentur:neque tamen quisquam il- *6. 38.*
lorum in promissam regionem ingredere
tur,præter duos solos, Chalebũ & Iosuã:
quorum egregiam fidem ac temperãtiam
cognouerat. In hac solitudine (inquibat
Iehoua)corpora vestra corruent: omnésque
cẽsi ab anno ætatis vicesimo cõcidẽt.

DE MIRACVLIS IN SOLITVDINE.

LONGVM autem esset, commemora- *Exod. 17.*
re, quam multa mirãda facinora Dei *6.*

in ea ſolitudine extiterint. Nam ſiue a-
qua penuria populus laboraret, Moſes i-
ctu virgæ fontem è rupe percuſſa elicie-
Exod. 16. 13. *Num.* 11. 31. bat: ſiue delicatiores epulas expoſceret,
tum coturnices de cœlo imbris inſtar
pluebant. Verùm ex his prodigiis omni-
bus, tria nobis inſigniter, ac præter cete-
v. Religionis inſtauratio. ra, notanda ſunt. quorum primum fuit di-
uina legiſlatio, quæ ad quintam religio-
Exod. 20. *Deut.* 5. 22. nis inſtaurationem, Remp. benè beatè-
que conſtituendam, non modò Dei Ie-
houæ voce pronunciata eſt, verum etiam
duabus in tabulis eiuſdem manu perſcri-
Exod. 19. 16. pta. Fuit enim legiſlationis illius adpara-
tus horribilis. Tanta quippe paulo ante
toto in aëre tempeſtas, tot fulgura, tot fre
mitus, atque horriſoni tonitruum ſonitus
paſſim exorti ſunt, vt mens, ex quo Ieho-
Exod. 19. 19. ua loquebatur, cohorreſceret. Tum dein-
de buccinarum clangores vehemētiſſimi
paſſim auditi ſunt, qui populum vniuer-
ſum: (erant autem vt ſępè iam dictum eſt,
armatorum non minus ſexcenta millia)
in concionem euocabant. In altera autem
legum illarum tabula ſummatim quæ-
cunque ad Dei cultum pertinebant per-
ſcripta ſunt: In altera ea quibus huma-
ni generis ſocietas & caritas retineretur.
Alterum inſigne miraculum hoc fuit,
quòd

quòd cùm illa ſolitudo inculta & vaſta, atque ab omnibus frugibus deſerta eſſet, tamen per annos quadraginta totos cibaria populo cælitus adminiſtrata ſũt. Hic eſt cibus ille cœleſtis, qui mãna dictus eſt, forma non diſſimili (vt ſcriptura teſtatur) à coriandro. Eum patreſſa. molitum coquebant, placentáſque ex eo ſubcinericias parabãt: neque alio cibi genere toto illo (vt ante dixi) quadraginta annorũ ſpatio ſunt vſi. Ad hoc porrò miraculũ illud accedebat, quod nemini cuiquam amplius ex ea manna colligere licebat, quàm quantum ad vſum vnius diei domeſticum opus eſſet; ſi quid amplius collectũ eſſet noctu cõputreſcebat: de poſtero quippe die ſolicitos eſſe illos, pater benigniſſimus nolebat. Vnde illa nobis ab ipſius Filio præſcripta precationis formula, vt ſibi quiſque diariũ, hoc eſt, quotidianum alimentum petat. Tertium illuſtre miraculum hoc fuit, quod in illo tam diuturno quadraginta annorum errore nunquam cuiuſquam aut veſtis aut calceamentum vſu, aut vetuſtate detritum ſit: ſed omnia integra vſque ad ingreſſum in terram Cananæam permanſerunt.

Exod. 16. 14.

Deut. 18. 2. & 29. 5.

DE LEGISLATIONE MOSAICA.

ATQVE hęc quidem de miraculis: Illud de legiſlatione, propter eas quæ poſt ſequũtur narrationes accuratius explicandũ eſt. Nam bipartito nobis diſtribuenda videtur: vt prior pars ad religionem, & Dei cultum; altera ad Remp. & ciuilem ſocietatem pertineat. Vetus enim diuiſio in Moralem, Ceremonialem, ac Iudicialem, minus idcircò probãda videtur, quia neque pietas, (quæ prima & ſumma moralis virtus eſt) vel à Ceremoniali, vel à morali commodè ſecernitur: neque leges vel de ciuitatis ordinibus vel de agrorum diuiſionibus, vel de re militari ſatis aptè ſub illarum trium partium aliquam referri poſſunt. Religioſa autem Legiſlatio, partim in interiore & ſpirituali cultu verſatur: cuius hoc ſummatim *Deut. 6.5. Math. 22. 37.* pręceptum eſt. Vt Deus toto pectore, mẽte, animo, cogitatione, colatur: partim in exteriore, qui ceremonias, & ritus continet. Ceremonię quadruplices fuerunt: Nã aliæ ad tabernaculum, alię ad Sacerdotes, aliæ ad Ciues priuatos, aliæ denique ad victimas pertinebant. Tabernaculum fuit templum mobile, atque (vt ita dicam) geſtatorium:

ſtatorium: ea Tabularum ſtructura, vt ab Oriente qua patebat aditus, velo tantum & columnis octo clauderetur: ab occidēte octo aſſeribus: à dextra verò & lęua, vicenis: ſic vt latitudo duodecim cubitorum eſſet: longitudo triginta. In templo interiore penetralis locus erat, velo occluſus, quod ſummum ſacrarium vocabatur, & Iudęorum lingua, Sanctum Sanctorum. In eo penetrali condita erat arca inaurata: quæ arca fœderis propterea dicebatur, quia fœderis inter Deum & gentē Iſraëliam ſanciti leges in ea recondebantur: nā & binæ in ea tabulæ lapideæ, de quibus ſuprà demonſtratum eſt, adſeruabantur: ſimúlque legiſlationis reliquæ omnis volumen. Præterea mannæ aliquantum ad ipſam arcam aptatum erat, vnáque Aaronis virga, de qua ſuo loco dictum eſt. In hoc interius Sacrarium, nemini omninò niſi ſummo pōtifici, & ſemel in anno, introire fas erat, facto prius ſolemni ad populum Sacrificio: vt cum victimę ſanguine in illud adytum ingrederetur: nam illa certiſſima Dei ſedes habebatur. Iā primo tabernaculi aditu, quod atrium dicebatur, erant aræ duæ, quarum altera ſuffitoria, altera victimaria vocabatur: ſimúlque candelabrum aureum, columellis ſe-

Exod. 26. 24. *Heb. 9. 2.* *Exod. 26. 34.* *Num. 13. 10.* *Reg. 8. 9.* *Heb. 9. 7.* *Exod. 29. 13. 30. 1.* *Luc. 1. 10. 11.* *Exod. 27. 1. 31. 9.*

ptem, ſummo artificio elaboratum, & mẽ ſa, quæ placẽtas aliquot ſuſtinebat. Ad e-

Exod. 28. ius tabernaculi tectum duplex tentoriũ, contrà vim imbrium ac tempeſtatum paratum erat: quorum interius linteis, ſuperius ſtragulis conſtabat. Iam verò Sacerdotales cæremoniæ dicebantur, quæ ad Sacerdotum, munus, numerum, ætatem, ornatum, annonas: Item quę ad vaſa & inſtrumenta omnia pertinebãt. Ciuiles autem ac priuatorum, quæ de cuiuſque ciuis & priuati religione conſtitutæ fuerãt, veluti de ciborum generibus, quibus veſci fas eſſet, de morbis, de mortuorum cadaueribus. Victimariæ vero, quibus ſancitum erat, de ſceleribus expiandis, quæ pro quaque noxia victima cederetur: de hoſtiis peruſtis, aut ſemiuſtis, aliiſque generis eiuſdẽ propè innumerabilibus: vt nõ mirum ſit tam anxiè quæſitum à multis fuiſſe, cùm Deus animo potiſſimum, ac ſupplici mente colatur, quorſum iſta vel cæremoniarum infinitas, vel cruentorum ſacrificiorum fœditas, pertineret? Sed reſpondetur, etſi non eſt humilitatis noſtræ rationem exquirere, qua quidque de cauſſa Deus inſtituerit, tamen nihil alienum, ne ab humana quidem conſuetudine videri, ſi Deus ei genti, quã ex omnibus orbis

Leuit. 11. 15. 13. 2. *Exod.* 20. 24. 24. 20. 28. *Leuit.* 3. 2. 7. 11. 9. 12.

bis terræ nationibus ſibi propriam adſciuerat, peculiarem aliquem religionis modum præſcripſerit, ne vel aliarum gentiũ impios ac barbaros ritus vſurparet, vel nouos ipſa ſibi & commentitios fingeret. Deinde cum Hebræorum natio in oris Arabiæ deſertis, atque in Ægyptiorum ſuperſtitionibus educata, ſæuitatem naturæ quandam à vera pietate alienam imbibiſſet, rectum fuiſſe, illam varia & multiplici rituum obſeruatione, quaſi repagulis quibuſdam in Dei cultu occupatã teneri: præſertim cùm victimarũ ſacrificia idcircò inſtituta videantur, vt miſeri mortales eo ſpectaculo cõmonefierẽt, totius humani generis mactationẽ cruciatúſque ſempiternos propter adſidua ipſius ſcelera, diuinæ iuſtitiæ deberi, eiúſque rei documento eſſe tantas ac tam crebras humani generis clades, quæ modò ex peſtilentia modò aquarum eluuionibus, ex vaſtitate, fame, repẽtinis belluarum eruptionibus, maximè verò bellis aut externis, aut ciuilibus, aliiſque fatalibus accidunt caſibus: neque vnquam earum mactationum finẽ futurum fuiſſe, niſi Chriſtus Emmanuel *Heb. 9. & 10.* ſuorum electorum mactationem ſupplicio & cruciatu ſuo redemiſſet, cuius quaſi prænuntia erãt illa pecudum ſacrificia.

Denique,ne lóga circuitione vtamur,verus ille Dei cultus,qui afflictæ mẽtis supplici veneratione constat,cadere in humanum ingenium sine summo Diuini spiritus adflatu non potest. Tanta autem Diuini spiritus largitio, etsi per ea tempora in priuatos aliquot ac singulares viros effusa est, tamen non priùs in vniuersum ecclesiæ corpus facta est, quàm Christus supplicio illo defunctus,in cœleste Patris Iehouæ regnum ascendit: Vnde nobis cõsolatorem spiritum(vt ipse loquitur) largè ac liberaliter effudit. Superest vt de ea legislationis Mosaicæ parte dicamus,quæ ad Reip. tẽperationem pertinebat: cuius potissima pars in magistratibus constituẽdis posita fuit, velut in regibus, & cuiusque tribus pręfectis,cuiusque etiam vrbis prætoribus, qui ius in portis reddebant. Reliqua pars in priuatorum personis versabatur:velut in libris,seruis, nuptiis, diuortiis; In agrorũ diuisionibus, qui cuíque tribui in perpetuum adsignabantur: Itémque in hęreditatibus;in pactis conuẽtis,in tabulis nouis, quæ quinquagesimo quoque anno fiebant: denique in delictis aut priuatis aut publicis: cuiusmodi fuere periuria,contumeliæ in Deũ,defectiones à religione,præstigiæ diuinationum:Itẽque

Ioel.2. 18. Ioh.7.8. Ioh.15.26. Luc. 14. 49. Act.2.2. & 17.

Deut.1.& 17. & 21. Num.11. Exod. 19. Iosue.14.

Leuit.25. Deut.13. & 19. & 21. & 25.

q; cædes, adulteria, ſtupra, inceſtus, & quę ſunt in eodē genere. Sed iam ad noſtrā hiſtoriā redeūdum eſt. Huic igitur deducēdæ coloniæ muneri ac labori annos quadraginta Moſes pręfuit: cui tamen optata regione frui non licuit, ac ne illius quidē fines contingere: nā quod populo inſolētius die quodā propter aquę penuriam tumultuante, meritā Deo gloriā, nō tribuerat, aliquantò antè populi in Palęſtinā aduentum, anno ætatis ſuæ centeſimo viceſimo vita cū defecit: cùm iam antè ſuperiore anno frater ipſius Aaron extremū quoque vitæ diē morte confeciſſet. Incidit hic Moſis obitus in annū mūdi 2488. alij cōferunt in annū 2553. Abr. Bucholc. in annū 2493. cuius cadauer Dei conſilio repentè ex hominū conſpectu remotum eſt, neq; vllo vnquā poſtea loco viſum ac repertum fuit: videlicet, ne quod ex eo ſuperſtitionis & cadauerum colēdorum initium propter ipſius vitæ ſanctimoniam & ſingularē in ſuo munere fungendo patientiam, naſceretur. Neque verò de Moſe illud ſilentio prætermittendū videtur, multa profanos ſcriptores quam plurimos de ipſius inſtitutis tradidiſſe, quæ ab huius hiſtorię veritate abhorreant. Nā Strabo lib. XVI. & Tacitus lib. XXI. teſtā-

Deut. 32. 51.
Pſal. 105.

tur, totius eius doctrinæ ac religionis ca put hoc fuiſſe, vt homines à ſimulacris omnibus, quibus aut numẽ aut vis aliqua diuina repræſentaretur, modis omnibus abhorreat: nulla enim Deum aut humana aut beluina ſpecie adſimulari poſſe. Iudæi (inquit Tacitus) mente ſola vnúmque numen intelligunt: profanos, qui Deũ imagines mortalibus materiis, in ſpeciem hominum effingant. ſummum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla ſimulachra vrbibus, ne dum templis ſunt. Sed de Moſis & ipſius librorum antiquitate, quænam à profanis auctoribus tradita ſint, copioſè Philo, Ioſephus, Euſebius, Iuſtinus Martyr, itémque Tertullianus, Lactantius, & Auguſtinus expoſuerunt. Itaque deinceps ad inſtitu-

Ioh.1.17. tum redeũdũ eſt: Deóque immortali gra-

Diod. Sic. lib. 1. cap. 11. tiæ agendæ immortales, qui ſuis legibus per Moſem traditis, ta benignè nobis, & qualis eſſet, & qualẽ à nobis cultum exigeret, oſtẽdit: cùm cęteras gẽtes profanas, in tãtis tenebris, ac tã fœda ſui numinis ignoratione relinqueret, vt doctiſſimos earũ ſcriptores ſuę amentię pudeat. Matrimonia (inquit Plinius) inter Deos credi, tantóque æuo ex his neminem naſci, & alios eſſe grandeuos, ſempérque canos, alios iuuenes

nenes atque pueros, atricolores, aligeros, claudos, ouo editos, & alternis diebus viuentes, morientésque, puerilium propè delicamentorum est. Sed super omnem impudentiã est, adulteria inter ipsos fingi, mox iurgia & odia, atque etiã furtorũ esse ac scelerũ numina. Hęc Plinius, Cuius ex testimonio, non modo de profanarum gentium miseria, verum etiam de nostra felicitate ac beatitudine existimare possimus: qui legibus iis vtamur, quarum non nugator aliquis & Poëta, sed Deus Pater in Filio suo Iesu Christo per Spiritũ sanctum auctor & promulgator fuit. Poëtæ fabularum architecti.

DE FORMA REIP.

MOSAICAE.

QVALIS autem forma fuerit Reip. dum ei Moses præfuit, paulisper considerandum est: In quo illud primum scire oportet: ciuitatem omnem in tribus, siue Satrapias XII. diuisam fuisse: cuiúsque autem tribus fuisse oppida quàm plura: agrósque ac pagos certis regionibus circunscriptos. Præterea ciues incolásque illarum descriptos fuisse in milliarias, Centurias, quinquagenarias, & decimas: quibus, qui præerant Milliarij, Centurio- *Gen.* 49. 28. *Exod.* 24.4. *Exod.* 18. 25. *Deut.* 1.15.

nes, Quinquagenarij, & Decuriones dicebantur. Postremò è seniorum numero septuaginta lectos, qui commodè senatores dici possunt. Illorum porrò quatuor iurisdictio in leuioribus caussis disceptandis versabatur: horum senatorum, in grauioribus, vt de summa Reip. potissimum ad eos referretur. Cum autem iis consiliis

Num. 11. 16.

plærumque Moses preerat, vt illis in consilium adhibitis Reip. consuleret: tũ vero si qua caussa grauior extra ordinem inciderat, solus ipse ad Deum referebat: atque ex ipsius oraculo decernebat. Vbi nihil inusitatum ac preter ciuitatis consuetudinem acciderat, grauior tamen caussa videbatur, tum publicum populi concilium habebatur, quod Hebræi agmen populi, nos Comitia seu Concilium publicum dicere possumus. Vt facilè intelligatur eam Rempu. sub Mosis ductu atque imperio fuisse, quæ ex tribus generibus Regali, Optimo, & Populari constaret: quandoquidem Moses Dei regis prefectus ac tamquam legatus vicariúsque erat. Non enim regis, vel domini nomine illum appellare licebat; nam id sibi soli Deus proprium reseruabat, in eóque solo totius nitebatur ciuitatis salus. Dominatum autem & principatũ sibi in ecclesia

Num. 15. 24. & 16. 25. & 17. 21.

Exod. 16. 6. & 19.

Leuit. 24. 14.

Exod. 18.

Iud. 8.

& po-

& populo Dei, neque Moſes, neque quiſquam Moſi ſimilis, fidelis Dei ſeruus, adrogauit.

DE IEHOSVA.

MOSE mortuo Iehoſuam Deus deligit, principatus ac muneris illius ſucceſſorem: eique imperat, vt coloniam illam in terræ Chananææ fines introducat: docet ſe feraciſſimos, ac fructuoſiſſimos illius agros huic ſuæ genti perpetuæ cauſſa poſſeſſionis attribuiſſe: & cùm regionis incolæ ſuis ſedibus cedere, atque ipſius imperiis parere detrectarent, ne dubitaret eos vi atque armis cogere, ſuáque poteſtate ſeuerè in illos vti. Atque vt ea teſtatior poteſtas eſſet, iubet eum vniuerſo populo inſpectante Iordanem omnem medium interſecare, populúmque per aridum ipſius alueum traducere, quo mira- *Ioſ.3.* culi genere Moſi quoque (vt ſupra demõſtratum eſt) fidem atque auctoritatem, in maris rubri tranſmiſſu quæſierat. Vt primum populus tranſmiſſo Iordanis alueo introductus eſt, tum Iehoſua continuò legitimum Iehouæ cultum ac religionem inſtaurare cœpit: Nam illo toto quadraginta annorum ſpatio, quibus populus

per ſolitudinem aberrarat, intermiſſa circumciſio fuerat. Edixit igitur, vt qui nati in illo errore fuerant, diuinæ clientelæ notam deinceps aſſumerent, omnéſque ad vnum circumciderentur: quo tempore ſexta religionis inſtauratio notanda eſt.

Ioſ.5. Breui tempore intermiſſo, cùm ad Hierichuntem ventum eſſet, vrbem totius regionis longè munitiſſimam: tum idem princeps diuinæ poteſtatis ſuę documentum huiuſmodi præbuit. Buccinatores circum oppidi mœnia dimiſit: eóſque in orbem eũtes inflare ſuas tubas iuſſit. Quo facto, repentè vrbis mœnia, quaſi vi tormentorum diſiecta, corruerunt. At eius regionis principes eorum aduentu permoti, communi conſilio fines ſuos tueri, bellúmque parare inſtituunt. Iehoſua cõtrà, etſi neque robore militum, neque numero par eſſet, tamen Dei pollicitatione fretus, vbicunque ſe rei gerendæ occaſio præbuit, paratum ſe ad dimicandum oſtendit. Atque vt ſuis demonſtraret, non illud hominum, ſed Iehouæ bellum eſſe, prælio cum Amorrhæis ſuſcepto, prodigium hoc adidit. Cùm videret ſatis ad pugnam diei tempus non futurum, clara voce Deum Iehouam obteſtatus, inſpectãtibus atque audientibus omnibus, Solem eo

VI. Religionis deprauatio: ſimul & inſtauratio.

Ioſ.10.

eo loco, vbi tũ erat (erat autem Meridiei tẽpus) iussit consistere. Quo imperio Sol inhibitus, medio cœlo toto eo die constitit. Hac eadem fiducia posteà fretus, etsi nondum regionem omnem occuparat, tamen agros eius diuidere cœpit. Erat autẽ colonia duodecim in nationes siue tribus diuisa, quot scilicet Iacobi Patriarchæ filios fuisse superius demonstratum est, eorúmque nominibus appellabãtur. Simeonica, Leuiana, Iudaica, Isaschariana, Zabulonica, Beniaminica, Danica, Nephtaliana, Hadica, Azeriana, Ephraimica, & Manassea: quãquam cum Leuianis sacrorum procuratio mandata esset, ac propterea nullam aut exiguam in agrorum diuisione partem haberent, Manassea tribus in Leuianę locum suffecta est. à Manasse Iosephi filio denominata, quem Iacobus in Rubeni locum vnà cum Ephramio fratre adoptarat. Itáque vniuersam illam terræ Chananeæ regionem XII. in partes diuisit, singulásque partes singulis tribubus sortitò attribuit. Hæc fuit rerum ab Ieho sua gestarum summa, qui quamdiu principatum tenuit, tam diu pacem suis ciuibus aut victoriam peperit. durauítque ipsius imperium annos XXXII. quo tempore toto legitima religionis forma in

Ios.13.8. *Gen.49.* *Ios. 14. 4.* *Gen.48.5.* *Iehos.21. 44. & 24. 31.*

ciuitate retenta eſt. Vbi annos vitæ centum ac decem compleuiſſet, vita deceſſit: cùm annus ab orbe condito ageretur MM.D.LXXI.

DE VARIA CONDITIONE RELIGIONIS.

HOc loco eſt operæpretium diuinæ religionis cõditionem animaduertere. Nam vel ex hac re ſola, quàm nõ humanitus regatur, licebit intelligi. A primordio generis humani nulli ei fines in orbe terrarum circunſcripti fuerant, per paucíſque cœremoniis cõtinebatur. Poſt, vbi propter Adami perfidiam ſtirps ac progenies ipſius, quaſi quodã modo abdicata eſt, tum pauculis admodum in familijs reſtituta, peranguſtis earum finibus continebatur: ſed tamen ſine certæ regionis aut loci alicuius definitione: durauítque hæc ſecunda illius conditio ad annum mundi MM. CCCCL. hoc eſt, vſque ad migrationem populi ex Ægypto: quo toto temporis ſpatio, vera religio in paucorum hominum familiis retenta eſt, quos ſcriptura Patriarchas appellat. Verum eo tempore exacto, tertia religionis conditio ſucceſſit: vt ab vniuerſa quidem Hebræorum

Hebræorum gente teneretur, ſed certo ac definito loco: nimirum in terræ Chananeæ finibus: quæ conditio per annos M.D.L. durauit, hoc eſt, vſque ad Chriſti Emmanuelis aduentum, qui incurrit in annum mundi prope M. M. M. M. Aliis in 3963. Abr. Bucholc. in 3970. quo tempore rurſus prima illa & antiquiſſima religionis conditio, renouata eſt, vt neque familiarum, neque gentis, neque loci vllius finibus circumſcriberetur: ſed paſſim à gentibus nationibúſque omnibus per vniuerſum terrarum orbem, perexiguis cerimoniis, ac ritibus obſeruaretur. Eius ergò quadruplicis conditionis tertia ſpecies in hoc, de quo iam agimus, tempus incurrit: vt in gente populoſiſſima, certo ac definito loco, certiſque ritibus religio coleretur. Sed cùm hanc tantam religionis propagationem profanæ gentes Satanę furiis incitatæ, ferre nō poſſent, eiúſq; cultores iniuriis cōtumeliiſq; vexarēt omnibus, De⁹ principes bellatores huic ſuę genti attribuit, qui vulgò recepta conſuetudine, Iudices appellantur: cum multò commodius liberatores, aut defenſores dici poſſent: propterea quod ciuitatē Hebræorum gentibus finitimis exagitatam, ſubſidio ſuo liberabant. Neque verò is

principatus aut hæreditate ad quempiam redibat, aut tribuũ ſuffragiis deligebatur: ſed oraculo & certo Iehouæ mandatu tenuiſſimis interdũ, atq; infimę conditionis hominibus mandabatur. Eorũ liberatorũ munus hoc erat: primum vt ciuitatem in legitimæ religionis præſcripto retinerẽt: deinde vt finitimorum iniurias ferro atque armis propulſarent. Principes (inquit ſcriptura) Deus illis dabat, qui de manibus hoſtium illos eriperent, & mox, Vbi Deus illis principem attribuèrat, ſemper
Iud.2. illi præſtò erat, ac ciuitatem toto vitæ principis ſpatio liberabat.

DE FORMA REIP. IN TERRA CHANANAEA conſtitutæ.

QVOD ſi de forma Reip. in Chananæa conſtitutæ non nihil dicẽdum eſt, non diſſimilem fuiſſe reperio ab ea, cui Moſes præpoſitus à Deo Magiſtratus fuerat. Nam & ſeptuaginta Senatores, qui de grauioribus cauſſis cognoſcebant, & Milliarios, Centuriones, Quinquagena-
Deut. 16. rios, Decuriones, qui de leuioribus ius di-
17. 18. 19. cebãt video: atque itẽ cuiúſq; tribus ſiue
Iehoſ. 23. Satrapię pręſidẽ, quẽ perpetuo vnũ è mil-
& 24. liariis

liariis fuisse, cõperio. Sũmũ verò populi ius fuisse, hoc est, penes Publicum gentis concilium, summam rerum omnium potestatem fuisse cùm multis rebus intelligi potest; tum præsertim ex ea historia, quam aliquantò posterius exponemus, de iudicio mulieris impudicę à viro in duodecim partes dissectæ. Nam cuiúsque tribus senatores, hoc est, septuaginta viri rẽ ad suos ciues retulerunt. Ibi placuit vt Publicum gentis concilium in vrbem Mitspam indiceretur: vbi cùm ad ciuium quadraginta millia conuenissent, sancitũ est vt bellum inferretur. Iudicia autẽ in cuiusque vrbis porta exercebãtur, vt primo *Leuit.25.* quisque aditu intelligeret, non Anarchiã, *Deut.12.* hoc est, liberè viuendi licentiam in ea vr- 8. be permitti: Nam Anarchia nominatim *1. Chron.* lege dãnata erat: sed nulli cuiquam in ea 23. cõmercium dari, nisi qui sibi ciuitatis legi *Leuit.13.* bus parẽdũ esse statuisset. Præter illos tres *Malach.* 2. ordines, Prĩcipis, Optimatũ, & Plebis, qui de summa rerum decernebant, crat alius *Deut.17.* 9. ordo Leuitarum, in quibus sacerdotes e- *Malach.* rant, qui sacrificia obibant, thura Deo a- 2.7. dolebant, populo fausta omnia precaban- *Paral.19.* tur, vt disciplinę puritatem perpetuò cõ- 10. seruarent, & si quæ de religione controuersiæ nascerentur, eas eorum principes

ex oraculo Dei diſceptarent. Leuitæ autem cæteri ſacerdotibus miniſtrabant, leuiora ſanctuarij munia obibant. Porrò in ſacrarum rerum numero ne illud quidem prætermittendum eſt: Moſe mortuo alterum quoddam religionis miniſtrorum genus à Deo inſtitutum fuiſſe, qui primo (vt ſcriptura teſtatur) Videntes, poſteà verò Prophetæ, ſiue vates appellati ſunt, quorum primus fuit Moſes: hi præter interpretandæ religionis, ac Moſaicæ legis explanandæ curam, quæ illis erat cum reliquis ſacerdotibus communis, proprium hoc & peculiare munus habebant, vt oſtento ac ſpectro aliquo diuino impẽdentia ciuitati pericula, eiuſdémque liberationes præuiderent, ac tum deinde populo pro concione denunciarent: vt cũ ira diuina perculſum, in fide atque officio continerent. Hæc oſtenta vates illi noctu interdum atque in ſomnis, interdum etiã luce, neque tantum mentis, verum etiam (id quod rarò tamen accidebat) corporis oculis cernebant. quod vi quadam diuina ac pręter naturę ordinem accidiſſe neceſſe eſt: ſummæque amentiæ videtur eſſe, certam quandam eiuſmodi ſpectrorũ rationem in rerum natura, perueſtigare. Porrò in concionibus, quas ad populos habe-

1. Sam. 9. 9.

1. Sam. 8.

Num. 12. vt apud Ezechiel Zachar. & alios.

habebant, diuinæ iræ cauſſas exponebāt, quas aut in corrupti populi mores, aut in religionis deprauationem conferebant. Nam vt præclare ab Ieremia dictum eſt, Deus non ſtudio in mortales ſæuit; ſed eorum ſceleribus ad vlciſcendum impellitur. Poſteà iidem Prophetę, magna orationis libertate, modò in plebem, modò in Sacerdotes, modò in principes ac Reges inuehebantur: ſuarúmque concionū omnium propoſitū hunc finem habebāt, vt populum ab anteactæ vitæ turpitudine ad pietatem ac ſanctimoniam reuocarent: eique ad ſanitatem redeunti ſalutem in venturi Chriſti benignitate proponerent. Vbi eas conciones habuerant, tum illarum ſumma capita literis mandabant eáque palàm in tēpli valuis proponebāt: vt ea populo cognoſcendi ac recognoſcendi, deſcribendi etiam ac meditādi poteſtatem facerent. Quod cùm ab illis factum eſſet, tum quibus templi cura commiſſa erat, ſcriptas tabulas in templi theſaurum recondebant: vt, cùm vſus veniret, cuiuis depoſcenti eas vel legendi, vel deſcribendi copiam facerent. Qua ex re quantum inter diuinę religionis adminiſtros, & impiarum ſuperſtitionum pontifices interſit, cuiuis licet animaduertere:

Lament. 3.

Eſai. paſſim.

cum hi ſacra ſua ocultis atq; arcanis myſteriis contineant, quæ in vulgus efferri nefas duci volunt. Vnde illa apud Romanos, quæ dicebantur, Fida ſilentia. Propheta verò quidquid ad Dei Iehouæ cultum: quidquid ad eum placandum, quidquid ad eius lenitatem, clementiam, miſericordiam eliciendam; aut eiuſdem religionem, ſacra, cerimonias pertinebat, id non modò palàm atque apertè pronũtiabant; verum etiam ſcriptis conſignatum, cognoſci, promulgari, ac deſcribi ab omnibus, etiam infimę conditionis hominibus, volebant. Atque hęc quidem de Repub. Hebræorum hactenus, Sed quanto temporis ſpatio, Liberatorum gubernatio durarit: conſiderãdum eſt. Nam Auguſtinus in ſua ciuitate, annos numerat trecentos viginti nouem, quibus liberatores ei genti præfuerunt. Sed ſi Moſis ac Iehoſuæ principatum addamus; quorum ille annos quadraginta, hic duos & triginta imperium tenuit, ſummam efficiemus vnius & quadringentorum annorum, vſque ad Saulis primi regis imperium, quod ei delatum eſt, anno mundi 2936. Etſi autem ſtatus ille populi cæteris felicior eſt viſus, ſuas tamen ſæpenumerò calamitates habuit.

Lib. de Ciuit. Dei 18. cap. 20.

Sam. 10. 1.

DE

DE IEHOSVÆ SVCCESSORIBVS.

NAM exiguo poſt Iehoſuæ obitũ ſpacio interiecto, iiſq; mortuis qui teſtes ac ſpectatores ſummorum in ſolitudine miraculorum fuerant, qui ei ætati ſuccreuerunt, non educati in illis ingentibus Dei miraculis, degenerare cœperũt, ſeſéque variis exterarum gentium ſuperſtitionibus, atque etiam connubiis commiſcere. Vnde ſeptima hoc tẽpore vaſtitas Eccleſiæ nata eſt. Tum enim Meſopotamię rex Chuſanius diuinitus excitatus eſt, qui perfidiam illã ferro atque armis coërceret: durauítque hęc Syriaca vexatio, annos 8. Iis exactis, magniſque exhauſtis calamitatibus, Deus gentem ſuam miſertus Othonielem ei liberatorem tertiũ attribuit: Huius principatu ciuitas tot malis afflicta, magnoperè recreata eſt. Nã cùm veræ Religionis cultum Othoniel reſtituit, tum etiam quietem atque otiũ Reipublicæ ad annos quadraginta peperit: quo tempore ſeptima eccleſię inſtauratio numerari poteſt. Othoniele vita functo, populus denuò ad ſuos mores, veterémq; inſaniam, & vicinarum gentium ſuperſtitionem rediit. Tãta tum humani ingenij

Iud. 2. 10.

VII. religionis deprauatio.

Iud. 3.

VII. religionis inſtauratio.

in legitimo Dei cultu retinẽdo imbecillitas fuit. Itaque rex Moabitarum Eglon impulſore Deo exortus eſt, qui duodeviginti annorum ſpacio impietatem illam acerrimè vehementiſſiméque caſtigauit. Eas tandem miſerias leniit, Ehudij liberatoris quarti principatus: qui etſi dextra manu mancus erat, tamẽ hoc artificio magnum ac memorabile facinus edidit. Erat Eglon vaſto ac ventroſo corpore. Venit ad eum Ehudius, ſignificans ſe Dei mandatum habere, quod illi ſecretò atque in occulto enuntiare vellet. Tyrãnus remotis omnibus ſeſe in conclaue cum illo ſolo recepit. Ibi tum Ehudius ſiniſtra gladiũ arripuit, atque in obeſum Tyrãni ventrẽ adegit: quo facinore octauam eccleſiæ inſtaurationem peperit: quam annos octoginta duraſſe, ſcriptura teſtatur: In quibus tamẽ vnus ille annus memorandus eſt quo Sangarius liberatoris quinti munere eſt functus; eius Sangarij mirificum facinus illud memoratur, cùm ſexcentos Palæſtinos hoſtes Hebræorũ perpetuos arrepto longurio, ſiue ſtimulo boario profligauit. Ex quo intelligi debet, gentis illius liberationes, non militum virtuti, ac numero, ſed vnius Dei benignitati & miſericordiæ tribuendas eſſe. Horum libera

VIII. religionis deprauatio.

VIII. religionis inſtauratio.

torum

torum mortem nona vaſtitas eccleſię cō-ſecuta eſt. Nā Hebræi rurſus abiecta Dei religione vanas finitimarum gētium ſu-perſtitiones amplexi ſunt. Tanta eſt (vt modò dicebamus) naturæ humanæ ad ſu-perſtitionem & idololatriam procliuitas. Hac de cauſſa Iabinum Chananæorũ re-gem Deus excitauit, qui eam inſaniam ca-ſtigaret, gentémque perfidam, annorum viginti ſeruitute oppreſſam teneret: à qua tandem principatu Deborę matronę, quã Deus ſextam populi liberatricem creauit, erepti ſũt. Fuit hoc videlicet arcanũ Dei conſiliũ: vt iſti liberandi muneri nonnũ-quam viros fortes, ac ſtrenuos, interdum homines infimos ac humiles, nonnunquã etiam mulieres præficeret. Quo ex conſi-lio perabſurdum eſſet, regēdarum Rerũ-publicarum regulam ac diſciplinam in-ducere, cùm ſatis conſtet, Hebræorum Remp. non hominum ratione atque con-ſilio, verum Dei ſolius arbitratu ac ſapiē-tia gubernatã fuiſſe. Sed multò abſurdius eſſet, ex hoc Deboræ argumento, de mu-lierum principatu ratiocinari. Nam etſi mulieres virorum ſuorũ poteſtati ac im-perio comiter ſubiectæ ſint: tamen ſi qua-rundam gentium inſtitutis ac moribus comparatũ eſt, vt mulierum imperio re-

IX. religionis deprauatio.

gantur, id est, Si qua natio sua voluntate summam imperij ad mulierem aliquã detulit, nihil est quod contrà ex hoc argumento disputari possit. Huius igitur Deboræ principatu religionis disciplina redintegrata est, vt iam hoc tempore noua Ecclesiæ instauratio numerari possit. Nã cùm bellum Hebræis Chananæi inferrẽt, Debora Barachum fortem & magni consilij virum delegit, cúmque exercitui prę-fecit, cuius ductu atque imperio magnæ Chananæorum copiæ cæsæ ac profligatæ sunt. Inchoatam à fœmina victoriam, altera cumulauit: Nam cùm dux hostiũ Sissara è prælio fugiens, animóque perterritus, ac lassitudine confectus, sese in casam Hebræi cuiusdam latitãdi caussa recepisset, vxor Hebræi Iahela, lacte illum sopitum ac iacẽtem, clauo in tempus adacto, cõfodit: simúlque pręcisum ipsius caput, & in cruore volutatũ Baracho fugientes hostes prosequenti, victoriam ei gratulãs obtulit. Tenuit autem Debora principatum, annos quadraginta, quibus interiectis rediit denuò populus ad ingenium, & nefarios dæmonũ cultus. Sed eius defectionis subitò vindices exorti sũt, Madianici, Amelechij, & Ismaëlitæ, qui grauissimum de illa perfidia supplicium an-

IX. religionis instauratio.

Iud.4.6.

Iud.4.17.

Iud.5.31.

Iud.6.

norum ſeptem ſpatio ſumpſerunt, ſceleratæque gentis vecordiam, omni acerbitatum genere mulctarunt.

DE PRINCIPATV GEDEONIS.

QVA de cauſſa decima hoc loco eccleſiæ vaſtitas numeranda eſt; cui finem attulit Gedeonis virtus: qui tum à Deo ſeptimus populi liberator eſt datus, cùm rei ruſticæ ſtudio intentus fortè tũ in area frumentum excuteret. Primum enim Baalis ſimulacrum, aram, ac ſacellum euertit; tum Iehouæ aram ſtatuit, in qua victimas legis præſcripto mactauit, legitimóſque religionis cultus reſtituit: vt eo tempore decima religionis inſtauratio notari poſſit. *x. Religionis calamitas: & x. eiuſdem inſtauratio.* Sed cũ multa in Gedeonis hiſtoria memoratu digna ſunt, tũ illud in primis, quòd innumerabiles Madianicorum copias, non vi ac virtute militum, ſed arte & ratione deleuit. *Iud.6.* Erant amplius triginta armatorum millia, quos in aciem Gedeon aduerſus Madianicos eduxerat. *Iud.7.2.* Hos omnes Iehoua iuſſit è caſtris excedere, præter trecentos ne forte (inquibat) victoriæ laudem Hebræi, ſuo robori ac numero, acceptam ferant. Simul edixit, vt

ex hoc numero ſinguli buccinam dextra caperent, ſiniſtra vrceolũ, in quo lychnus ineſſet. Hos quid fieri vellet edocet. Nocte intempeſta, vbi ex ſpeculatoribus intellectum eſt, quieti ſe hoſtes ac ſomno dediſſe, tum buccinatores illi trecenti ſilẽtio ad caſtrorum portas accedere, ſuáſque de repente buccinas vehementer inflare: comminutíſque amphoris lychnos ſiniſtra manu agitare cœperunt, clamorémque ingentem repentè variis in partibus tollere, atque his verbis vociferari: Gladius Iehouæ, gladius Gedeonis. Eo repentino tumultu tantus totis hoſtium caſtris terror iniectus eſt. Cùm iam permixtos hoſtes exiſtimarent, & neque cognoſcendi quid fieret, neque ſui colligẽdi facultas eſſet (vt gladiis ſubitò diſtrictis, alij in alios irruerent, neque prius cędendi, concidendíque finem facerent, quàm centum ac viginti eorum millia interirẽt. Principatum autem Gedeon annos quadraginta tenuit, ſenióque confectus è vita migrauit anno mundi M. M. DC. LXXXVIII. Al. 2712. Eius mortem vndecima eccleſię vaſtitas excepit: rurſus enim populus à legitima religione ad Dæmonum cultus deſciuit, ſuǽque inſaniæ ducẽ ac principem Abimelechum habuit, Gedeonis

Iud. 7. 16.
Iud. 7. 9.
Iud. 8. 28.
XI. Religionis corruptela.

deonis

deonis ex concubina filium, qui communicato cum Sichemitis cõsilio sexaginta nouem Gedeonis filios fratres suos obtruncauit: regnúmque gentis Hebrææ occupauit. Verũ haud ita multò post graue inter Abimelechum & Sichemitas dissidiũ exarsit: quo incendio scelerati omnes illorum conatus conciderunt. Tyrannus *Iud. 9. 23.*
arcem quandã oppugnans fragmento molæ à muliercula in ipsius caput adacto, sauciatus, mox à satellite ipsius rogatu trucidatus est. Neque triẽnio amplius Abi- *Iud. 9. 53.*
melechi Tyrannis durauit: à qua ciuitatẽ liberator nonus Thola eripuit. Nã fastorũ caussa, Pseudoliberatori Abimelecho locus octauus ascribitur. Hic saluã (vt scri *Iud. 10.*
ptura loquitur) ciuitatem fecit, hoc est, ab ærumnis & hostium iniuriis liberatam ad pietatem, rectúmque Dei colendi studiũ traduxit: vt rectè sub illius principatum, qui annos XXIII. durauit, vndecimam *XI. restau-*
ecclesiæ restaurationem referre possimus. *ratio.*
Ei successit anno mũdi MM.DCC.XIIII. al. 2738. decimus populi liberator, siue potius custos & conseruator Iairus. Nam cũ in summa pace atque otio ciuitatẽ annos viginti duos habuit, tum etiã in vero legitimóq; Dei cultu cõtinuit. Isque reip. status fuit, adúsque annum ab orbe condito

MM.D.CCXXXVI.al.2750. quo tempore noua calamitas exorta eſt. Nā ciuitas otio illo vitæque proſperitate abutens, denuo ad impuras vicinarū gentium ſuperſtitiones relapſa eſt. Qua de cauſſa Palæſtinis atque Ammonitis in ſeruitutem eſt tra-
Iud. 10.6. dita, quæ ſeruitus annos XVIII. durauit: quibus ciuitas legitimo principe ac liberatore orbata miſerandū in modum exagitata eſt: vt eo tempore duodecima ec-
XII. Eccleſiæ calamitas. cleſiæ vaſtitas numerari poſſit.

DE IEPHTA ET EIVS VOTO.

EAM calamitatem ſedauit liberator vndecimus Iephta, homo tenuis, noth⁹,
Iud. 11. atque à ſuis deſpectus: Nam cùm ea ſeruitute fractus ac domitus populus ſeſe à ſuperiorum annorum impuritate, ad Dei clementiam implorādam traduxiſſet, Iephta conſcripto exercitu bellum Ammonitis intulit, quos breui tempore ingenti prælio fractos profligauit. Vt in id tēpus
XII. inſtauratio. XII. religionis inſtauratio cōferri poſſit. Verum hanc victoriam duplex interpellauit calamitas, quarum prior hæc fuit: Iephta cōſcripto exercitu, vouerat, ſe, quod primum ſibi à victoria redeunti domo egreſſum

gressum occurreret, Deo bellipotenti mactaturum, prælio secundo facto domum redeunti, prima gratulãs ei venit obuiam vnica filia, virgo eximia: Hæc commissa deuotio, mœrore ac lacrymis omnia conpleuit, vicit tamen voti sanctitas, aut potius superstitio. Nam (vt scriptura loquitur) fecit ei secundũ votũ quod vouerat: Iud. 11. 39. quibus ex verbis immolatam virginem fuisse, Iosephus, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, aliíque complures existimarunt: nõ quo parentis factum comprobent: Nam voti temeritatẽ, exsoluendi temeritas duplicauit. Tremellius, Iunius, aliíq; doctissimi viri sentiunt, quòd Iephta filiam non mactauerit, sed nõ cõcedens ei nubere, Iehouæ ipsam sanctificauerit & consecrauerit, vt in tabernaculo seruiret perpetuam seruans virginitatem. Hoc autem argumento Poëtæ fabularum architecti, celebrem illam fabulam confinxerunt, de Iphigenia, quam à Patre Agamemnone immolatam tradunt: quo loco Lucretius exclamat:

Tantum religio potuit suadere malorum. Lucret. lib. 1.

Quasi verò nihil inter religionem & superstitionem intersit: cùm illa Dei lege & præscripto constet: hęc verò hominum consilio & fraudibus excogitata sit: quorũ

arbitrio cultum & obſequium Deo fingi
præſertim ab illius præſcripto alienũ, an-
non ſummæ ac planè deſperatæ amentiæ
eſt. Altera maior multò ac tætrior calami
Iud.12. tas fuit, belli ciuilis diſcordia: Nã Ephrai
mica tribus repudiato Iephtę imperio ab
eo defecit, armaque aduerſus illum com-
parauit: Neque ita multò poſt acerrimũ
inter ipſas conſanguineas tribus prælium
commiſſum eſt, quo prælio cæſa ſunt E-
phraimitarum quadraginta duo millia.
Iud. 12.7. Tenuit autem principatum Iephta ſex
annos: ac moriens anno mũdi MM.DCC.
LX. al. 2766. ſucceſſorem Ibzanium reli-
quit, quem Abeſſam Latini nominarunt,
qui duodecimi liberatoris munere annos
ſeptem functus, ſucceſſorem habuit Elo-
Iud. 12. 8. nem: qui cùm annos decem principatum
tenuiſſet, decimum quartum liberatorem
Iud. 12.12. reliquit Abdonem, à quo ciuitas octo an-
13. norum ſpatio adminiſtrata eſt. Neque a-
liud quidquam de illorum trium princi-
patu Scriptura commemorat: vt Iudicari
coniectura poſſit, placidum per illos quin
que & viginti annos ciuitatis ſtatum fuiſ
ſe. At iis trãſactis populus denuò ad pri-
Iud.13. ſtinam inſaniam relapſus, & in nefario cõ
mentitiorũ Deorum cultu volutatus eſt.
Quæ tanta vanitas, non mirũ eſt ſicui ad-
mirãda, monſtriq; ſimilis videatur. Neq;

dubito quin ægrè fidē apud multos reperiret, nisi simillimā hoc tempòre pluribus in locis Christianæ religionis condicionē videremus, quæ vix sine incredibili acerbitate hominum & iracundia ferri potest: tametsi piis quidem hominibus ac Deum timentibus, nihil ea suauius videatur: quemadmodum nos Christus admonuit, suaue suum esse iugum, atque onus leue. Quidnam igitur esse dicemus caussæ, nisi quod cæteris religionibus specie & ostētatione defungi licet: huic satis fieri, nisi casta & pura mente atque intimo animi adfectu non potest. Quæ tanta sinceritas in naturam humanam, quæ fuco, simulatione, & mendacio tota ferè constat, non cædit. Ad rem autem vt redeam, ea perfidia intolerabili Deus commotus, Palęstinos excitauit, qui vanitatē illā impiam ac nefariā acerbissimè diutissiméque multarūt: neq; ea vexatione lōginquior vlla toto hoc Reip. statu, hoc est, sub liberatorū imperio memoratur: Annos enim quadraginta durauit; quos ab hoc tēpore ineundos, satis dilucidè scriptura ostendit. Qua de caussa hunc in locū XIII. ecclesię vastitas referēda est: cui tamen magna ex parte Samsonis principatus, qui decimus quintus liberator fuit, remedium attulit.

Ioh. 4.24.

Iud. 13.1.

XIII. *Ecclesiæ calamitas.*

Iud. 13.25.

DE SAMSONIS PRINCIPATV.

Iud.13. FVIT autem Samſon præter vſitatam hominum cõſuetudinem genitus; Eius enim ſterilis antè mater naturæ vitio fuerat: multíque in ſcripturis hoc extraordinario modo geniti memorantur, qui ſingulares viri, ac planè eximij Dei Iehouæ miniſtri fuerũt: velut Iſaacus, Samuel, Iohannes Baptiſta. Itaque magnum quẽdam naſciturum heroëm, iam tum matris grauiditas portendit. *Num.6.* Ac principio illud de Samſone obſeruandum eſt, quod Nazaræorum ſectam ac diſciplinam eſt ſecutus: quorum hoc triplex votum atque inſtitutum erat: vt ne quid quod inebriandi vim haberet, biberent: vt capite intõſo eſſent: denique vt nullis ſe exequiis, ne paternis quidem, funeſtarent. Hanc illi vitæ conditionem ſolenni voto, ſibi ad certũ tempus indicebant. Fuit prętereà Samſon diuino conſilio ſummis corporis viribus præditus. Itaque puer ſpiritu Dei adflatus, *Iud.14.* Leonem, qui ei in via forte occurrerat, laniauit: poſt grandior factus, cùm in *Iud.16.3.* vrbe Gaza incluſus atque ab hoſtibus obſeſſus teneretur, noctu portæ vnius valuas humeris ſublatas, in proximum

montem

montem deportauit. Huic robori adiūctā quoque solertiam habuit. Itaque cum iniuria quadam à Palæstinis affectus esset, trecentas vulpes (quarum illa regio ferax) caudis inter se funiculo deuinctis, alligauit: mediámque caudis stipulam inuoluit. Post eductas vulpes in hostiū segetes immisit, quæ incendio excitato, conflagrārunt. Videntúrque Poetæ, Satanici illius auctoris sui adflatu incitati, Carseolanæ vulpis fabulam ex eo argumento confinxisse; de qua est apud Ouidium: Iud.15. Lib.fast. 4.

Is capit extremi vulpem conualle salicti
(Abstulerat multas illa cohortis aues.)
Captiuam stipula, fœnóque inuoluit, & ignes
Admouet: vrentes effugit illa manus.
Quà fugit, incēdit vestitos messibus agros.
Damnosis vires ignibus aura dabat.

Porrò aliud quoque Samsonis virium specimen traditur: quòd cùm ab aduersariis noctu in quieto funibus duobus recētibus reuinctus esset, nullo negotio sese inde extricauit: atque in hostes irruens, asini maxilla fortè arrepta, mille ex iis trucidauit. Obseruandum est autem, quòd scriptura tradit, vim istam tantā in ipsius capillitio fuisse, sic esse intelligendū, quasi dictum esset, in illo instituto Nazarico, cuius insigne & nota erat, demissa cæsa- Iud.15.14. 15. Iud.16.17.

ries. Nam robur à Deo concedebatur, sed concedebatur pietati ac sacro instituto, cuius insigne fuit, capillitium. Eiúsque rei argumentum fuit quod simulatque Sāson sese, voti sui oblitus, libidini ac scortatio-
Iud.16. 20. ni tradidit, meretrix Dalila comā ei dormienti totondit, simúlque vinctum illum & comprehensum Palæstinis præbuit: ei vincto Palæstini vtrumque oculum effoderunt, ac mox in conuiuiis eo cæco pro ludione sunt vsi; vsque dum renascētibus capillis, & vnà cum capillis voti atque officij sui recordatione, robur ei benignitate Dei restitui cœpit. Itaque cū in quoddam principum conuiuium, quo frequēs populus spectandi caussa conuenerat, pro
Iud.16.28. ridiculo ac delectamento adhibitus fuisset, ludibundus ad columnas accessit: quibus arreptis domū euertit, atque hoc pacto nihilo magis sibi quàm hostibus parcens, omnibus simul exitium attulit: qua ex historia intellectum est, liberationem populi nihilo magis ex robore & viribus hominum, quam ex eorundem tenuitate,
Heb.11. qualis in superioribus aliquot principibus fuerat, verùm ex Dei solius clementia & benignitate pēdere. Cæterùm cum Samsō inter bonos ac salutares principes in Epistola ad Hebræos scripta numeratur,

tur, non dubitarem ſub eius magiſtratum XIII. quietem Eccleſiæ referre. Durauit autẽ ipſius principatus annos XX. cui finem ea, quam modo expoſuimus, mors attulit, cùm annus ageretur mundi MM. D.CC.VI. al. 2810. XIII. *Eccleſiæ quies.*

DE STATV REIP. DISSOLVTO, ET ANARCHIÆ NON ABSIMILI.

QVo anno miſerrimum ac planè luctuoſiſſimum tẽpus exortũ eſt: nam in ciuitate ſummus Magiſtratus: publicíque concilij rector eſſe deſiit: cœpitque ferè is tum eſſe ſtatus, qui à Græcis ἀναρχία dicitur: cùm ſuo quiſque arbitrio liberè ſine ſummi magiſtratus metu viuit: quę libertas vitæ, ac potius confuſio, ne vnquam in ciuitate toleraretur, nominatim in legibus ciuitatis ſancitum fuerat. Nam etſi ſuos quęque tribus Senatores, & Milliarios, ac Centuriones habebat, ſummus tamen publici cõcilij princeps, quales anteà Deus conſtituerat, per id tempus deerat, vt mirum nõ ſit, ſi, vt in defectione ſolis omnia tenebris opplentur, ſic in principis à Deo conſtituti defectione, perdita viuendi licentia, quaſi in cæca noctis ca- *Iud. 17. 6.* *Deut. 17.* *Iud. 9. 6. & 10. 18.* *Iud. 18. 19.*

ligine, dominaretur. Itaque vaſtitatem in
XIIII. *Religionis deprauatio.* eccleſia decimam quartam in hoc tempus referre poſſumus. E multis autē flagitiis, quibus tum ciuitas contaminata eſt, vnū propter atrocitatem commemorabimus. Vxor Leuitæ cuiuſdam malis iam anteà morata moribus, neque ſatis ſuæ famæ ac pudicitiæ conſulēs, die quodam vi à Gabaitis compluribus compreſſa, ac toties
Iud.19. conſtuprata eſt, vt in ea fœditate exanimaretur. Leuita, qui magiſtratum, ad quē auxilij ergò confugeret, non habebat, cadauer vxoris, duodecim in partes diſſecuit: earum ſingulas in ſingulos ciuitatis pagos ac tribus miſit: neque aliud quidquam nunciari iuſſit, ſatis ea re intellectū iri ſperans, ſe Dei atque hominum fidem
Iud.19.8. implorare. Hoc ſpectaculo permotæ tribus gentis totius concilium indicunt. Eò cùm veniſſent omnes, præter vnam, Beniaminicam, communi conſilio decernūt, vt niſi ſceleris auctores dedātur, bello atque armis tantum facinus vindicetur. Vbi condicio repudiata eſt, repentè Iſraelij coactis copiis, quadringēta hominū millia in aciem educunt. Beniaminij contrà viginti ſex millia & ſexcētos: primo prælio victa bona cauſſa eſt: ceciderc ex Iſraeliis viginti duo millia. Breui tempore interiecto,

teriecto, alterum denuò prçlium cōmitti tur: perierunt ex iisdem millia duodeuiginti, cùm tamen è Beniaminiis vix mille vtroque prælio desiderarētur. Ex quo intellectum est, nequaquam ex præliorū euentu, de caussæ bonitate iudicandū esse, quod persæpè bona caussa, vel ferocitate militum, qui victoriam in suis armis positam arbitrantur, vel aliis vitiis læditur. His tot fracti cladibus Hebræi, animóque consternati, pacem ac veniam à Deo Iehoua petierunt; quo placato freti misericordia ipsius, rursus se ad dimicandum animo confirmant. Itaque tanta eorum virtus, atque alacritas fuit, vt hostiū interfecerint vigintiquinque millia octingentos. Neque vlla interposita mora, priusquam se hostes ex pauore & fuga reciperent, eorum oppida atque agros latè incendio vastarunt, hic anarchiæ fructus fuit: tametsi non vt Israelia ciuitas, sic etiam Ecclesia magisterio ac præfectura caruit. Nam per id tēpus Helius ei sacerdos summus præfuit, qui propterea populum iudicasse dicitur, cùm tamē solius religionis procurationem haberet. Verūtamen ea ex re intellectum est, quàm vtilis atque opportuna sit ecclesiæ, quantūuis bonâ doctrinâ institutæ, Magistratus

1. Sam. 4. 9.

auctoritas: quod ecclesiasticæ disciplinæ vinculum esse firmissimum, multis sæpè experimentis compertum est. Durauit autem Helij pontificatus annos quadraginta: quo spatio non admodum florens ecclesiæ status fuit. Nam & raro tum oracu-
1. Sam. 4. 10. la edebantur, magnáque prophetarum e-
1. Sam. 3. rat paucitas: quinetiã Helij filij qui propter domesticæ disciplinæ rationem vitę sanctimonia pręlucere aliis debebãt, perditis ac profligatis moribus exemplo peccabant. Itaque cum Hebręi bellũ in Palęstinos mouissent, atque arcam fœderis sanctitate ipsius confisi, secum in aciem eduxissent, duobus acerbissimis præliis grauissimè offenderunt. Nõ enim arcam idcircò Deus instituerat, quasi ex tabulæ quibus compacta erat, per se sacrosanctæ essent, ac vi sua cladem aut terrorem hostibus afferre possẽt: Verum vt nota quædam esset diuinæ præsentiæ, tantisper dũ Hebræi pro sua parte fœderis sanctitatẽ
1. Sam. 6. 1. seruarent. Itaque violato fœdere, omnis repentè vis arcæ cõcidit: captáque à Barbaris, & septem mẽses retenta est: simúl-
1. Sam. 4. 17. que duo Helij filij trucidati sunt. Eo nũtio miser parens accepto, repente de sella resupinus concidit, fractáq; ceruice exanimatus est: Miserũ ac sempiternũ parẽ

tibus

tibus documentum præbens, quantoperè nimia in liberos lenitas, atque indulgentia vtrisque periculosa sit: sed de arcæ sacrario illud memoria dignum est, quòd cùm Palæstini gaudio & lætitia elati, ac iã triumphãtes, eam in Dagonis Deastri sui fanum, quasi victoriæ suæ trophæum ac monimentum collocassent, cõfestim Dagonis simulachrum, de sua sede collapsũ, corruit, & quamcumque in vrbem arca deferretur, tanta repente morborum lues enascebatur, vt his tot repentinis malis Barbari conterriti, consilium cœperint, eam suis remittere. Tanta tum diuinitùs ei sacrario tributa vis est, simulatque populus animo commutato, fœderis sanctitatem religiosius colere instituit.

1.Sam.5. 2.& 3.
1.Sam.5. 6.7.8.9. & 6.19.

DE SAMVELIS PRINCIPATV.

SAMSONI mortuo Samuel successit, decimus sextus populi liberator, cuius principatu Ecclesia superioribus malis afflicta, maiorem in modum recreata est: vt iam in hoc tempus XIIII. religionis instauratio referri possit. Superstitiones enim, sacráque Dæmonum omnia sustulit, veræque religionis

1.Sam.7. 6.
XIIII. *Religionis instauratio.*

disciplinam restituit. tum deinde arma in
Palæstinos mouit, quos tamen acie iâ v-
trinque instructa ad pugnam accinctos ac
paratos, cùm repentino tonitru diuinitus
1. Sam. 7. 10. 14. immisso perterritos animaduertisset, nul-
lo negotio deleuit, amissásque superiori-
ribus bellis vrbes, virtute recuperauit.
Hanc tamen illius victoriam ac fœlicita-
tem liberorum infamia conturbauit. Nã
1. Sam. 8. 3. 5. cùm ætate affecta esset, Iohelem & Abiam
filios populi Liberatores constituit: At ij
longè à parentis probitate ac iustitia de-
generãtes, acceptis (vt scriptura testatur)
in Magistratu donis, omnia diuina & hu-
mana iura peruerterunt. Ea de caussa He-
bræi consilium cœperunt de Statu Reip.
commutando, vt quemadmodum finiti-
mæ gentes Regum imperio regebantur,
sic ipsi suum regem summo cum imperio
ac potestate regali maiestate ac splendo-
re haberent. Ea nimirum hominum inge
niis innata est immanitas, vt cõsilio se pu
tent & sapientia plus scire, ac prouidere,
quàm Deum ipsum. Sibi insitum illud à
natura vitium acuit finitimarum, hoc est,
profanarum ac barbarum gẽtium exem-
1. Sam. 8. 6. 7. plum, quemadmodũ scriptura perspicuè
testatur: quo grauius atque acerbius hanc
populi insaniam Samuel tulisse dicitur,
quòd

quòd ea Reip. forma, quam Deus pro sua sapientia constituerat, non contentus, profanarum gentium mores diuinis institutis anteferret. Itaque hac illorum insolentia Deus permotus, principio regum exterorum, hoc est, Tyrannorum iura eis proponi imperauit: nam quod iam longinqua consuetudine in gentibus exteris inueterauerant, vulgato nomine, Iura appellat: cùm id demum in literis sanctis ius dici constet, quod nominatim Dei voce pronuntiatum est. Hanc tamen populi proteruitatem longo antè tempore prospiciens Deus, remedium tanto ante pararat. Nam lege in solitudine lata sanxerat, vt si quando populus Regem sibi vicinarum gentium exemplo posceret, tum his legibus crearetur. Primùm vt sacrarũ literarum volumen, sacerdotum manibus descriptum, atque ab iisdem solenniter ei traditum, quotidie in manibus haberet: néve vllũ diẽ sine ipsius lectione intermitteret: Deinde, vt leges in eo libro, tũ ad religionẽ, tũ ad ciuitatis administrationẽ pertinẽtes, seruaret: Tertiò, vt in equitatu comparãdo, modũ adhiberet, ne fortè illo cõfisus animũ ad repetendã Ægyptum adiiceret. Quartò ne plures vxores, cõcubinásve haberet: Postremò, vt in

Deut. 17. 14.16.

pecuniis cogēdis mediocritatē seruaret.

DE REGIO IMPERIO; ET SAVLO PRIMO Hebræorum Rege.

1. Sam. 10. 1. 24. VBI Samuel populi pertinaciã in rege deposcendo cognouit, oraculo Dei monitus, Saulum à tribu Beniaminica Risso patre natum, regem constituit: cùm ipse annos iam triginta liberatoris munere functus esset. Nam cùm Petrus Apostolus annos quadraginta Samuelis & Sauli imperio tribuat, probabilius videtur, illi triginta, huic autē reliquos decē attribuere. Incidit hęc insignis in Repub. mutatio in annum mundi M M. D C C C.
1. Sam. 9. 2. L X X V I. al. 2881. delatumque regnum est ad Saulum: cuius ea fuit corporis fœlicitas, vt cùm formæ pulcritudine, tùm etiã magnitudine staturæ, longè ciuibus omnibus antecelleret. Creandi regis hæc à Samuele forma ex Dei pręscripto, seorsim primo, & in occulto seruata est, Olei ampullam in Sauli verticem effudit, eumque deosculatus, regem gentis à Deo adamatę consecrauit. Quo facto repentè Saulus eo spiritus Diuini genere adflatus est, quod
1. Sam. 10. Deus suis prophetis ac vatib⁹ impertitur: vt

vt iam omnibus inſpectãtibus in conuẽtu & cõſilio prophetarum vaticinaretur. De hinc Samuel totius populi comitia indixit, atque in iis ſortitò creari regem iuſſit. Ea ſortitio ita diuinitus adminiſtrata eſt, vt ex duodecim tribubus ſoli Beniaminicę ſors obueniret: In hac, adoleſcẽti Saulo. Adeptus regnũ Saulus continuò de ſuorum ſententia bellum Ammonitis, acerrimis Hebræi nominis hoſtibus inferre inſtituit: magnas enim Reſpubl. crebris illorum incurſionibus, calamitates acceperat. Vbi ſecũdis aliquot præliis cũ eis decertaſſet, mox aduerſus Palæſtinos arma cõuertit, quos maximis copiis in aciem eductos, mirãdo Dei prodigio, ſolis rei ruſticæ inſtrumentis profligauit, cùm præter ipſum, eiúſq; filiũ Ionathan, nemo quiſquã gladium haberet. Hoc miraculo Deus intelligi voluit, deinceps ſuã gẽtem ſub Regum imperio nihilo magis armis ac robore militum ſeruatũ iri, quàm antè ſub liberatorũ principatu cõſeruata fuerat: quo principatu ſalutem eccleſię ſolius Dei præſidio deberi, multis ſępè reb⁹ cõpertũ eſt. Fuit autẽ adoleſcẽs Ionathas cũ pietate ac ſãctimonia, tùm etiã virtute ac fortitudine animi inſignis: eóq; Deus ꝑ eximio ac ſingulari omnipotẽtię ſuæ mi-

1. Sam. 10. 17.
1. Sam. 11.
1. Sam. 13.
1. Sam. 13. 22.
1. Sam. 14.

niſtro eſt vſus. Nam cũ Palęſtini redintegratiscopiis,denuò bellũ reparaſſẽt, ſolus Ionathas armigero ſuo comitatus, impetũ in illos fecit,omnéſque metu ac formidine diuinitus affectos,in fugã vertit. At Saulus ea filij virtute, popularíque laude indignatus, cùm eius victoriæ Deum auctorem fuiſſe non reputaret,ſeséque paulatim à pietate & ſanctimonia vitæ abduceret, ſpiritu diuino quem in cõſecratio-
1.Sam.16. 14. ne acceperat,ſpoliatus eſt,ſimúlque à turbulento Satanæ ſpiritu occupatus:quo furore animi, atque intẽperie perquamdiu miſerandum in modum adflictatus eſt. Tandem miſericordia Dei in eam mentẽ eſt adductus, vt cytharœdum ſibi quæri iuberet, cuius cantu ac ſymphonia furor ille mentis ſedarẽtur.

DE DAVIDE ET EIVS AERVMNIS.

1.Sam.16. 12.22. ERAT tũ tribu Iudaica, vico Bethlemico,puer,facie eximia, Ieſſæi filius paterni gregis cuſtos,arte muſica,vt temporis illius captus ferebat, præter cæteros eruditus:nomẽ huic erat Dauid. Hũc in illa paſtoritia vita quietum ac placitũ liberaliter Iehoua Deus ſpiritu ſuo donauit,

uit, atque à Samuele ad Hebræi regni spē inungi iussit. Cùm ad Regem de ipsius arte atque industria perlatum esset, continuò ad se adduci, ac cithara canere imperauit. Neque mora vlla intercessit, quin turbulentus spiritus à Rege abscederet, eíque pristina mentis tranquillitas restitúeretur. Aliquāto post Palæstini bellum aduersus Hebræos summis opibus renouarunt. Horum erat princeps Goliathus, vasto atque immani corpore Tyrannus. Saulus coactis omnibus copiis, ad id bellum profectus est. Vbi hostes propinquarunt, tum Goliathus vnum sibi ex hostibus aliquem dari poposcit, quo cum de summa rei singulari certamine decerneret. Dauid indignatus sacram Dei gētem ab hoste barbaro contumeliosè despici, fretus fiducia pollicitationis diuinæ, fortiter sese in certamen offert. Stabant instructæ vtrinque acies, imparis concertationis spectatrices. Nam præter staturæ ac virium imparitatem, Dauid aliis nullis armis telóve præter vnicam pastoritiam fundam instructus erat. Attamē Dei præsidio confisus, alacriter in certamen descendit, fundámque intorquēs, acriter Gigantis frontē feriit, quo vulnere prostratus Gigas concidit, celeritérque Dauid in

1.Sam.17.

eum irruẽs, caput ei præcidit, regíque Sau
lo gratulãs ac lætitiæ plenus obtulit. Eam
ob caussam Rex, cùm alios ei honores ha-
1. *Sam.*18. buit, tum filiam suam Micholem in ma-
27. trimonium dedit. Sed vbi eum paulatim
apud populũ gratia atque auctoritate flo
rere animaduertit, résq; ipsius gestas suis
longè anteferri, suámq; isto modo poten-
tiã imminui, tũ verò tanto erga illũ odio
exarsit, vt etiã bonos viros, qui ei stude-
1. *Sam.*18. bant insectaretur, Deíque sacerdotes am-
11. plius octoginta interficeret. Hanc illius
1. *Sam.* 20.30. sæuitiam permultorum bonorum seces-
1. *Sam.*22. sio consecuta est. Tanta enim Regis in-
8. terdum erat immanitas, vt modò de illo
1. *Sam.*19. clam necãdo consilium iniret, modò suũ
10. in illũ iaculũ vibraret, neq; quidquã die
quodã propius fuit, quã vt Dauid nefariis
istis cõsiliis in suo lectulo necaretur. sed
1. *Sam.*19. re per amicos cognita, celeriter sese per
12. fenestram dimisit, salutíque suę fuga con-
1. *Sam.*22. suluit. Dauidis fugam viri boni quamplu
res, tenues tamen, atque inopes (cuiusmo-
di ferè pietatis sectatores esse solent) co-
mitati sunt, cùm apud regem locupletes
plerique, & opulenti, ac palpatores aulici
permanerẽt. In ea fuga Dauid fame atque
inedia coactus, Nobũ, vbi tũ tabernaculũ
Iehouæ erat, ingressus est, sacrísq; panib⁹,
quos nemini præter sacerdotes attingere,

fas erat, famẽ tolerauit. Et cùm eandẽ fu- 1.Sam.21.
gã ꝑsequẽs in Achidis Gathici regis ma
nus incidiſſet, ſimulatione ſtultitiæ ſeſe
inde eripuit. Neq; tamẽ tot Dauidis miſe 1.Sam.21.
riis, Saulis animus ſatiatus eſt: Tãtũ enim 10.
Dauidis comitatũ indignè ferẽs manũ a-
liquot ſceleratorũ coegit, quos ferro atq;
armis Dauidẽ inſectari iuſſit. Qua re Da-
uid cõperta denuo ſeſe fugę mãdauit. Hac
in fuga cũ ſe in antrũ quoddã latitãdi cauſ
ſa recepiſſet, Saulúſque illac fortè iter fa- 1.Sam.24.
ciẽs, vẽtris exonerãdi cauſſa eò deſcẽdiſ-
ſet, tũ qui cũ Dauide vnà deliteſcebãt im
pellere hominẽ cœperũt, ne tã pręclaram
ſui in perpetuũ liberãdi oblatã occaſionẽ
de manibus amitteret. At ille ſcelus exiſti
mãs, Regẽ diuinitùs cõſecratũ violare, ve
ſtis tãtũ ipſius laciniã abſcidit, quæ dein-
ceps ſuę in Regẽ fidei atq; obſeruãtiæ te-
ſtis eſſet. Vbi Rex ſpelũca egreſſus aliquã-
tũ itineris proceſſit, Dauid eũ inclamare,
& manu laciniã oſtẽtare cœpit, ſuãq; erga
ipſũ fidẽ teſtari. Hæc animi ſinceritas ita
crudelẽ Regis animũ ad miſericordiã in- 1.Sam.24.
flexit, vt Dauidis innocẽtiã ac tẽperantiã 17.
admiratus ſummã ipſius fidelitatẽ ꝓdica- 1.Sam.25.
ret, Neq; tamẽ ita multò poſt, ad ingeniũ 44.
rediit, ſuãq; filiã Micholẽ à Dauide abdu
xit, eãq; alteri in matrimoniũ collocauit.

Elapſo breui temporis ſpacio, rurſus copias in Dauidem eduxit: qua in expeditione ecce altera denuo interficiendi Regis facultas Dauidi offertur. Nam cùm Saulus ſuis in caſtris, intempeſta nocte quieſceret, atque arctiore ſomno teneretur,
1.Sam.26. 12. Dauid certior factus omnes quoq; ipſius excubitores ſomno ſopitos eſſe, placidè in ipſius prætorium ingreſſus eſt, ſpiculũque propter ipſius ceruical poſitũ, ſimúlque phialã abſtulit. Vbi è caſtris deceſſit, ſtatim clamore ſublato, cuſtodes euocare, ac procul ſpolia illa oſtentare cœpit, ſuámq; erga Regẽ fidẽ teſtificari. Hac Dauidis integritate, denuò Regis animus ita permotus eſt, vt multis cũ lacrymis profiteretur, ſuæ ſe in illũ acerbitatis pœnitere, magnoperéque ipſius fidem atque innocentiam collaudaret. Breui tamẽ poſt tẽpore iterũ ad inueteratã animi rabiẽ ac ſæuitiam relapſus eſt: qua de cauſſa Dauid
1.Sam.27. ad Achidẽ Palæſtinorũ Regem profugit: qui oppidum ei quoddã, vbi ab Sauli iniu
1.Sam.30. ria tutus eſſet, cõceſſit. Sed cũ oppidũ abſente forte Dauide captũ ab hoſtibus ac direptũ fuiſſet, tũ oppidani tãta in Dauidẽ iracundia incitati ſunt, vt eum ad [illegible]cẽ quærerent: quo tamen periculo Dauid
1.Sam.29. benignitate Dei ereptus ac liberatus eſt.

Atque

Atque hunc ferè adoleſcens optimus tot cum Saulo certaminum atque ærumnarũ habuit exitum: Nam aliquanto poſt, Sau- *1. Sam.31.*
lus aduerſo cum Palæſtinis prælio, maxi- *1.Chro.10.*
ma clade adfectus, tribúſque amiſſis filiis, *2.4.*
cùm ſe ab hoſtibus circumuentum videret, ne viuus in illorum poteſtatem veniret, mortem ſibi ſuis manibus conſciuit: atque hunc Satanici ſpiritus fructum tu- *XV. cala-*
lit anno ab orbe condito MM. DCCC. *mitas eccle*
LXXXV. al. 2950. quod in tempus XV. re- *ſiæ.*
ligionis & eccleſiæ calamitas incidiſſe videtur.

DE REGNO DAVIDIS.

SAVLO mortuo cõfeſtim Iudaicæ tri- *2.Sam.5.1.*
bus populares, Dauidẽ multis ante an- *1.Chro.11.*
nis à Deo deſignatum Regem ſibi cõſti- *1.*
tuunt. Verùm Abnerus qui Sauli Regis præfectus fuerat, coniuratione facta, conſilióque cum reliquis tribubus vndecim communicato perfecit, vt Sauli filius Iſboſethus Rex ab iis crearetur. Ita ſolius Iudaicæ tribus regnum Dauid annos ſeptẽ & ſex mẽſes tenuit: quibus exactis, atque Iſboſetho Abneróque interfectis, re- *2.Sam.2.*
liquæ tribus vndecim Dauidi regnum Iſ- *8.*

raeliũ detulerunt, quod annos tres & triginta obtinuit. Pacato regno constitutáque religione, nullum Dauid prius gerendum bellum existimauit, quàm Palæstinicum. Nam ex magno hostium numero,
2. Sam. 5. 7. Palęstini semper omnium acerrimè atque infestissimè nationem Hebræorum oppugnarunt. Hoc ille bellum, Dei pręsidio feliciter administrauit, vrbémque in illorum finibus nobilissimam, quę antiquitus
1. Sam. 7. 12. Sion, post Hierosolyma dicta est, in suam potestatem redegit: atque in ea templum exstrui diuiníque fœderis arcam, de qua superius dictum est, eò deferri iussit: totúsque mente atque animo in eam curam incubuit, vt recta & legitima Dei Iehouæ religio, sublatis superstitionibus, Dęmonúmque cultibus, institueretur: vt iam hoc tempore x v. religionis instauratio facta dici possit. Erãt Dauidi filij duo, Ammon & Absalon, variis ex coniugibus susceptis: Huic erat soror consanguinea Thamar, cui per vim Ammon stuprũ intulit: post eam, contumeliosè exegit. His iniuriis Absalon incensus fratrem interfecit. Quo fratricidio ac simul domesticis illis flagitiis, quantopere pij parentis animus sit perculsus, venire cuiuis facilè in mentẽ potest. Nam improbis hominibus

x v. religionis instauratio. 2. Sam. 13.

&re-

& religionis calũniandæ, & domesticæ i-
psius disciplinę vituperãdæ præberi occa 2.Sam.15.
sio videbatur. Verũ alia multa, neque mi-
nus grauia atq; acerba cõsecuta sũt. Nam
Absalõ deprauatis moribus adolescẽs, ꝑ-
ditorũ ac sceleratorũ quorundã consiliis
impulsus, de regno patri eripiẽdo consiliũ 2. Sam.15.
iniit. Huius cõsilij auctor fuit Achitophe 31.
lus, aulicis artibus ac sycophãtiis, insigni-
ter ac pręter cęteros eruditus. Itaq; tãta ꝑ
id tẽpus, tũ in Dauidis, tũ in filij regia eiꝰ 2.Sam.16.
erat auctoritas, vt (quẽadmodũ scriptura 23.
testatur) ipsius consiliũ propè iã pro Dei
oraculo haberetur. Hac re per amicos Da
uid cognita, insidias veritus, simul quod
ab rebꝰ omnibus imparatus erat, maturè
sese ex regia subducit. Celeriter ad eũ ma 2.Sam.15.
gnꝰ fidorũ subditorũ numerus, desperatis 14.
rebꝰ confluxit. Cũ ea coacta iã manus es- 2.Sam.17.
set, vt p̃lio decertare cũ aduersariis posse
viderẽtur, protinus se ad dimicandũ ani-
mo cõfirmãt. At Regis Dauidis ea fuit in
filiũ indulgẽtia, tantáq; animi lenitas, vt 2.Sam.18.
suis omnibꝰ grauiter interdiceret, ne telũ
vllum in ipsum adigerent. Eo prælio cæ-
sa sunt Absolonitarũ viginti millia, Ipse
desperata re prælio excessit, & fugiens
in patulæ quercus propaginem incidit, cu 2.Sam.18.
ius ramis ita caput implicuit, vt mulo se, 7.9.
quo tũ vehebatur, subducente directus ex

arbore penderet, quem vbi Dauidici vi-
ctoriam prosequentes animaduerterunt,
confestim adacto iaculo confoderũt. Da-
uid igitur regno recuperato & rerũ felici
successu insolentior factus (vt est prospe-
ritas natura insolens, homines autẽ quan-
tumuis bene ac piè instituti, procliuiùs e-
uentus secũdos virtuti suę, quàm Dei be-
2. Sam. 11. 3. neficentiæ acceptos ferunt) duobus sese
1. Chro. 20. grauissimis sceleribus cõtaminauit: quo-
rum hoc prius fuit. Cùm Bersabęam Vrię
fidelissimi clientis sui coniugem, forma
ac pulchritudine insignem conspexisset,
non modò adulterium cum ea commisit,
verum etiam quo liberius libidini suæ in
posterum indulgeret, Vriam interficien-
dum curauit. Hoc flagitiũ altero etiam a-
trociore cumulauit. Cùm militum suorũ
numero ac robore magis aliquãto, quàm
2. Sam. 24. 1. Dei benignitate confideret, censum eo-
rum haberi imperauit. Hoc fuit genus sce
leris, quod ab origine mũdi miseris mor-
1. Chro. 21. 2. talibus exitium attulit: Insolentia & ani-
mi elatio in rebus secundis, Deique Ieho
2. Sam. 24. 13. uæ fastidium, atque ipsius beneficiorum
obliuio. Itaque hac Dauidis ferocia Deus
grauiter indignatus, misso Propheta Na-
thanio, iussit eum è tribus supplicij gene-
ribus, pestilẽtia, bello, & fame optare, ec-

quónam

quónam potissimum plecti mallet. Pestilentiam miser optauit, cùm diceret, satius fore sibi, in Dei, quàm in hominum manus incidere. Neque multis interiectis diebus tanta passim lues exorta est, vt triduo septuaginta hominum millia interierint. Vbi ad summam senectutem Dauid peruenit, vt valetudine adfectæ Reip. superesse non posset, Salomonem filium ex Bersabea post Vriæ mortem susceptum Regem designauit: qui patre mortuo Hebraicæ gentis rex tertius consecratus est.

1. Reg. 2. 12.
1. Chro. 19. 23.

DE REGNO SALOMONIS.

HVIVS singulare studiũ in religionẽ de principio exstitit: quin etiã cũ ei potestatẽ Deus fecisset optãdi, quod sibi fore primũ ac summum existimaret, Sapientiam delegit. Tantáque à Deo prudẽtia donatus est, quanta neque anteà in homine vllo fuerat, neque vnquam vllis ætatibus exstitit. Huius sapientię documẽtum illud memoratur, quod omnibus seculis summa omnium admiratione celebratum est. Erant mulierculæ duę tenues, quarum vtraque filiolum infantẽ suo lacte alebat. Cùm ambæ eodem cubiculo

1. Reg. 1. 30.
1. Reg. 3. 5
1. Reg. 5. 16.

quiescerent earum altera, suo sese in lectu lo fortè peruoluens ori infãtuli incubuit, eúmque suffocauit. Vbi hoc sensit, placidè infantuli cadauer in alterius locũ supposuit, viuúmque alterum suo sibi lateri adiunxit. Expergefacta mater, cognito facinore adserere suum institit. Res ad Salomonem, delata est. Salomon qui materni adfectus vim nõ ignoraret, decreuit vt infãtis superstitis corpus medium gladio secaretur, & (vt rebus dubiis fieri consueuit) vtrique mulieri dimidiam cõtrouersi corporis partẽ adiudicauit. Hac pronũciata sententia, repẽtè quæ vera mater erat exclamare incipit, malle se integrũ alteri puellum attribui, vehementérque recusare ne diuideretur. Cum ea recusatione facilè maternum animum aperuisset, integrum ei puerum Salomon adiudicauit. Huius eiusdem sapientiæ ac multiplicis doctrinæ argumento multas per ætates fuerunt volumina illa aurea, quæ de naturis animantium ac stirpium omniũ generibus conscripsit; quæ volumina probabile est advsque Alexandri Magni ętatem extitisse: atque ab Aristotele & Theo
1. *Reg.* 4. 33. phrasto, aliisque Græcis scriptoribus per interpretem cognita, eo sermone atque ordine explicata fuisse, qui tantam illis
laudem

laudem ac gloriam peperit. Ex eadem ſa-
pientia natum illud Salomonis conſilium
eſt, de templo Iehouæ inſtituendo: quod 1. Reg.6.
ædificatum ſcriptura teſtatur, anno à mi- & 7.
gratione ex Ægypto quadringenteſimo &
octogeſimo. Hoc templum tanto artifi-
cio, tantáque magnificentia & ſplendore
per vndecim annorum ſpaciũ exædifica-
tum eſt, vt maxima gentium exterarum
admiratione laudaretur. Vrbes prætereà 1. Reg. 7.
Salomon plurimas condidit, & complu-
ra vrbium ornamenta, palatia, porticus,
baſilicas, Regale item tribunal inſtituit,
tanta dignitate, vt illa ſapientia, atque
opulento imperio dignum videretur. Im
perabat autem Salomon (vt ſcriptura te-
ſtatur) regnis omnibus quæ ſunt ab Eu-
phrate ad Palæſtinam & Ægyptum vſque.
Verum hanc ipſius diuturnam fœlicita-
tem, quæ annos circiter triginta duraue-
rat, ingraueſcentis ætatis infamia op-
preſſit. Vt iam per id tempus XVI. eccle- XVI. eccle
ſiæ vaſtitas numerari poſſit. Nam cùm ſiæ calami
otio, atque inertia langueret, animum tas.
ad libidinem adiecit: vxores enim ſeptin-
gentas duxit: Neque illa intẽperantia con
tẽtus, trecẽtas quoq; inſuper concubinas
adiũxit: In his cõplures, cũ à vera Dei reli
gione alienas, tùm etiam impiis ſuperſti-

tionibus deditas. Qua ex re, continuò ca
consecuta est calamitas, quæ talium esse
connubiorum fructus solet: vt impię mu-
lierculæ Regis animũ ad peruersas & con
taminatas superstitiones abducerent. Vſ-
que eo vt, & fana Dæmonibus ædificaret,
1. *Reg.* 11. 7. & ipse vna cum illis mulierculis eorũ sa-
cris interesset. Hac barbara libidinum in-
sania atque impietate Deus indignatus,
continuò Reges ac Tyrannos finitimos
excitauit, qui Salomoni tamdiu alta pace
diuturnóque otio fruenti bellũ inferrẽt:
Quinetiam fore denuntiauit, vt propediẽ
1. *Reg.* 9. 10. 11. ipsius regnum duas in partes distrahere-
tur. Hanc enim funestæ distractionis, de
qua posterius dicetur, caussam fuisse, scri-
ptura perspicuè cõfirmat. Neque ita mul-
tò post Princeps omnibus qui vnquam
antea fuerãt, felicior dicam an infelicior,
postremum vitę diem morte confecit, cũ
annus ab orbe condito ageretur MMM. C.
LXV. Alij 2970. Alij verò 3030.

DE ROBOAMO ET BIPARTITA REGNI distractione.

IN eius demortui locum Roboamus i-
1. *Reg.* 12. 1. psius filius, annos vnum & quadragin-
ta natus, summa populi voluntate creatus
est.

eſt. Cùm rex Salomon grauis populo tributa in illos immenſos ædificationum ſumtus imperaſſet, operibus effectis plebs onerum illorum leuationẽ poſtulat: Rex adoleſcentum quorundam principũ conſilio ea plebis poſtulata faſtidioſè ac ſuperbè repudiat, qua repulſa, ita ciuitas indignata eſt, ſimúlque flagitioſis Regis moribus irritata, vt decem ex ea tribus communi conſilio ſeceſſionem facerent.
Nam huic ſeceſſioni Salomonis quidem (vt modò dictum eſt) perfidia cauſſam
præbuit. Roboami vero ſuperbia occaſio 1.*Reg.* 12.
nem. Defectionis auctor & princeps fuit 20.
Ieroboamus quidam, Ephraimicæ tribus popularis, qui cùm Salomonis regis ſucceſſor fuiſſet, atque illo viuo ſolum exilij cauſſa vertiſſet, cognita ipſius morte continuò reuerſus eſt, atque ab illis decem tribubus nouo & ſeditioſo nomine Rex Iſraelius appellatus. Alter enim, cuius in fide Iudaica & Beniaminica tribus manſerunt, Iudaici nomen retinuit, eáque nomina deinceps ad vtriuſque Regis ſucceſſores, quaſi hereditaria, manarunt. Regni ſedem Iudaicus in vrbe Hieroſolyma
poſuit. Iſraelius autem primum in arce 1.*Reg.* 12.
Tirza, tum deinde in vrbe Samaria: qua 21.
de cauſſa Samaritanum regnum appel- 1.*Reg.*14.
17.

latum eſt. Incidit hæc regni diſtractio in
2. Reg.15. annũ mundi MM. DCCCCLX. Al. 2971.
14. totíque huic genti funeſta atque exitia-
lis fuit. Ac regni quidem Iudaici con-
1. Reg.16. ditio fuit huiuſmodi, vt quamuis ma-
17.18. gna ſæpe in eo morum deprauatio exſi-
ſteret, tamẽ ſacrorum forma & ritus lege
præſcriptus ſeruaretur, ſempérque impe-
rium ab iis qui Dauidis ſanguine pro-
gnati eſſent, teneretur. eadémque ex ſtir-
pe naſciturus Emanuel ſperaretur. At in
Iſraelio regno protinus noua & commẽ-
titia religio publicitus inſtituta eſt, tan-
táque morum ac vitæ communis depra-
uatio, ſcelerum licentia graſſata, vt in-
terdum ab impiarum ac profanarum gen-
tium inſtitutis, non abhorreret: ſæpe nu-
merò tamen religionis doctrina inter
eos excitabatur, ſummíque à Deo Pro-
phetæ ad illos docendos inſtituendóſque
2. Chro.11. mittebantur. Etſi autem Roboamus pri-
17.13. mis tribus annis Dauidis aui pietatem i-
mitatus eſt, veræque religionis miniſtros
2. Chr.12. à Ieroboamo pulſos perbenignè exce-
1. pit, poſterius tamen ſacra & cultus Dæ-
monum à patre Salomone inſtitutos re-
tinuit. Et cùm die quodam recupe-
1. Reg.12. randi regni conſilium iniiſſet, atque hac
21. de cauſſa bellum aduerſus Jeroboamum
Antiregem

Antiregem pararet, Vates eum quidam, Semeia nomine, increpuit, demonstrauítque secessionem illam diuino consilio factam esse: ac proinde inanes ipsius conatus futuros. Sub hoc Rege magnis calamitatibus ciuitas adfecta est. Nam & Sesaccus, Ægypti rex, grauissimum ei bellũ intulit, vrbémque Hierosolymam cepit, eámque simul, omniáque templi ornamenta, insignia, quæ paucis annis Salomon consecrarat, expilauit. Vbi Roboamus imperium annos decem septem obtinuisset, vita excessit, successorémque filium Abiam reliquit. de quo Abia posteriùs suo loco differetur: nam de Antirege Ieroboamo prius dicendum est. Hic multo nequior Tyrannus, tetrior etiam atque infelicior fuit. Primum enim nouam (vt modò dicebamus) religionis formam instituit, quo scelere nullum videri Deo detestabilius, multis ex scripturæ locis constat. Vitulos enim aureos cõflauit, quales in Ægyptiorum sacris Hebræi viderant: non quò vel vnum in iis numẽ aut vim diuinam esse statueret: neque quò populum à Dei Iehouæ cultu & pietate (vt quidẽ ipse loquebatur) vellet abducere: semper enim verbo Iehouã vnicũ & verum esse Deũ prędicabat: sed cùm

1.Chro.12.
1. Reg.12. 31.
2.Chro.12. 16.
1. Reg.12. 26.

ſuæ Tyrãnidi pertimeſceret, ac vereretur ne cognitis Hieroſolymæ, quæ Deus de ſtirpe Dauidica decreuerat, paulatim ſui ab ſe abalienati, animum ad Iudaicum regnum adiicerent, diſputabat, Iehouam Deũ æquè ſub aureorũ vitulorum imagine coli poſſe, atque ad arcam illam fœderis, quam ſuperius demonſtratum eſt in templo Hieroſolymitano poſitam, diuinæ præſentiæ teſtem atque indicem fuiſſe, eo facilius ipſis perſuaſit, quia mirificã quandam de ſacris Ægyptiis opinionem ei nationi inſitam videbat: tanta tum eius ac tam inſana fuit ad ſuperſtitionem procliuitas. Itaque quãdiu regnum iſtud Ieroboamicum, ac decem tribuum ſeditio durauit (durauit autem annos circiter CCLXII.) tãdiu beſtiaria illa & vitulina religio publicitus culta ac retenta eſt: tametſi verbo eundem cum Iudęis Deũ Iehouam profiterentur: vt mihi planè par eadémque ſeculis omnibus pſeudochriſtianorum atque hęreticorum ratio fuiſſe videatur, quæ olim fuit Ieroboamicæ religionis: cùm in vtraque & veri Dei nomen primoribus labris ſanctum haberetur, & complures veræ pietatis ſtudioſi latuerint, qui à publicis cultibus abhorrentes, conſtanter, in fide Dei Iehouæ permanſerunt.

manſerunt. Edixit igitur Ieroboamus, ne quis è ſuis Hieroſolymam proficiſcèretur, néue vllus Iehouæ Dei ſacerdos intra regni ſui fines conſiſteret. Ac tanta per eius ditionem morum barbaries atque immanitas graſſata eſt, vt Deus tandem indignatus, acerrimum de ipſo ſupplicium ſumſerit: Nam cùm immemorabiles propè copias aduerſus Abiam Roboami filium antiregem eduxiſſet, vno prælio delectorum Iſraeliorum quingenta millia deſiderauit. Neque vnquam poſteà non inuiſa Deo atque infeſta ipſius gubernatio fuit, in qua cùm annos duos ac viginti graſſatus eſſet, vnà cum omnibus liberis ac poſteris à Deo (vt ſcripturæ verbis vtar) eradicatus eſt. *2. Chro. 13. 18.*

DE REGIBVS IVDAICIS.

DEINCEPS ad regni Iudaici memoriam redeundum eſt. Cùm enim hoc verum ac legitimum regnum fuerit, Iſraelium vero Tyrannicum, & vi ac ſeditione occupatum; conſentaneum eſt, priorem locum illius hiſtoriæ tribuere. Roboamo igitur Abia filius ſucceſſit, *1. Reg. 15. 1.* *2. Chro. 13. 1.*

Macha matre genitus, quæ mulier adeò monſtroſo ingenio fuit, vt portenti ſimile videatur beſtiam tam impuram, in illa ſacra & religioſa gente reperiri potuiſſe, non memoriæ proditum eſt, eam Miplo-
1. *Reg.* 15. 13. zethi ſimulacrum in populi ſuperſtitionem inuexiſſe, quo nomine ſignificari traditur is qui obſcœnus Hebræorum Deus à Romanis appellatus eſt. Hac igitur materna diſciplina meretricia, rex Abia inſtitutus, non mirum eſt, ſi ſuperſtitiones impias, paterno exemplo in ſua gente permiſerit: tametſi vt erat religionis omnis contemptor, rectos ac legitimos ritus Hieroſolymæ eſſe paſſus eſt,
1. *Reg.* 15. 8. 2. *Chro.* 14. 2. perpetuúmque cum Ieroboamo bellum geſſit, atque etiam illa memorabili clade affecit, de qua paulo ante dictum eſt: exactóque anno regni ſui tertio diem obiit. Eius in locum Aſa creatus eſt, Rex duarum tribuum tertius: cuius longè feliciſſimus principatus fuit: vt ſub
XVI. *religionis inſtauratio.* illius regno XVI. eccleſiæ reſtauratio notari poſſit. Nam cùm omni mente atque animo in religionis ſtudium incubuit, tùm vero ſapienter Rempubl.
1. *Reg.* 15. 13. 2. *Chro.* 15. 16. adminiſtrauit: auiámque Maacham, quæ partem ſibi gubernationis aliquam ſumſerat, quòd impia ſacra in lucis ac delu-
bris

bris colebat, omni gubernatione priuauit, eiúſque ſigna & ſimulacra Deorum in ignem cõiecit. Celebratur etiam eiuſdem in bellis adminiſtrandis felicitas, quod cùm Zera rex Æthiopum decies 2.Chro.
centena hominum millia in aciem aduer- 14.9.
ſus ipſum eduxiſſet, Aſa, Deo fretus, ita fortiter ac ſtrenuè dimicauit, vt omnes illius copias deleuerit. Verum vt nihil omni ex parte beatum, neque quiſquam verè antè obitum felix dicitur, hanc illius glorioſam victoriam, nonnulla poſteà eiuſdem flagitia contaminarũt. Nam cùm Iſraelij regni recuperandi ſtudio arderet, Benadabum, regem Syrum, 1.Reg. 15.
hominem impurum, & nefariis ſuperſti- 17.
tionibus deditum, in fœdus ac ſocieta- 2.Chro.
tem aſciuit. quaſi regnum Iſraelium hu- 16.2.
mano conſilio contra Dei decretum recuperari poſſet. Deinde Prophetam Ha- 1.Reg. 16.
naniam, qui eum ab hoc conſilio de- 32.
ducere ſtudebat, in vincula coniecit. 2.Chr.16.
Notatur etiam hoc illius facinus, quod 17.
cùm in morbum incidiſſet, maiorem in medicis, quàm in Deo fiduciam poſuerit, qui locus nobis accuratè in hac tanta malorum ac morborum lue obſeruandus eſt. Cùm autem Aſa regnum annos

XLI. obtinuiſſet, vita eſt functus, anno ab orbe condito MMM.XXVI.

DE PIETATE REGIS IOſaphati.

1. Reg. 15. 24. 2. Chro. 17. 1. EI filius Ioſaphatus ſucceſſit, Rex duarum tribuum quartus, qui parentis veſtigia ſecutus, religionis integritatem ſummo ſtudio ſeruauit: quinetiam regni proceres paſſim adiunctis ſacerdotibus per omnes ditionis ſuæ fines miſit, qui ſacrum legis volumen circumferrent: 2. Chro. 17. 7. 8. 9. verámque ex ipſius præſcripto Dei colendi rationem ciuibus traderent. Neque vero in gerenda Rep. minore felicitate eſt vſus. Nam cùm rei militaris diſciplinam inſtituit, tum etiam magnis partis opibus, nonnullas vrbes condidit, ac muniuit, 2. Reg. 8. 18. 2. Chro. 18. 1. 3. multíſque ornamentis & inſignibus adfecit. Neque tamen vt ſunt humana, ſuis vitiis caruit. Nam Achabi regis profani filiam Athaliam filio ſuo Ioramo vxorem aſciuit: ſeséque cum illo Rege ſocietate ac fœdere coniunxit: qua de cauſſa bello Syriaco in magnum vitæ diſcrimen eſt adductus: à quo tamen cùm ſeſe Dei benignitate liberatum ſenſiſſet,

vehé-

vehementius in eam curam incubuit, vt
vera Dei religio passim toto suo regno 2.Chro.19
instauraretur. Quinetiam eius rei caussa
profectionem in omnes regni sui partes
suscepit. Qua pietate ac studio ita sibi
Deum propitium reddidit, vt paulo post,
cùm formidolosissimo Moabitarũ & Am
monitarum bello premeretur, hoc mirabi
li Dei præsidio sit consecratus. Nam vbi
suos ad implorandum Dei presidium co- 2.Chro.
hortatus est, eísque pia ac longa oratione 20.
demonstrauit, præliorũ exitus non ex mi-
litum virtute, sed ex solius Dei nutu pen-
dere, tũ instructa acie, Leuitas paruo in- 2.Chro.
teriecto spatio anteire iussit, magnáq; vo 20.21.
ce carmen illud Deo canere, qui nunc
CXXXVI. Psalmus numeratur. Simul vt
canẽdi initium factum est: barbari quos-
dam è suis conspicati, qui collem propin-
quum occuparant, hostes esse rati, cursu
incitato, aduersus illos ire contenderunt,
impetúmq; in eos fecerunt: illi contrà in-
stare ac fortiter resistere. Cùm in eam par
tem omnes vndique copiæ inflammatis
animis concurrissent, tantus perturbatis
ordinibus dimicãdi ardor incessit, vt mu-
tuis sese vulneribus trucidarent: neque
prius pugnandi finem facerẽt, quàm om-
nes ea cæca dimicatione conciderẽt. Hãc

victoriam pax diuturna cõsecuta est, durauit enim ad vsque annum eius regni octauum ac vicesimũ: Mundi vero MMMX.

DE IORAMO ET MISERA RELIGIONVM vicissitudine.

1. Reg. 22. 51. EO ipso anno Iosaphatus moriens, Ioramum filium successorem reliquit. Hic longe à paterna virtute degenerans, veram Dei religionem oppressit, vanásque exterarum gentium superstitiones in regnum Iudaicum induxit. Fratres etiam omnes suos regníque proceres interfecit: Neque dubiũ est, quin hic profani illius coniugij, de quo superius dictum est, fructus fuerit, vt iam in hoc tempus XVII. ecclesiæ vastitas referenda videatur. Itaque ciuitas Lobna, quæ Leuitarum & pastorum ecclesię sedes erat, ab illo rege, tãquam à certissimo Tyrãno, defecit. Quinetiam Arabes & Palæstini Iudaicũ regnũ bello adorti, luctuosissimam ac calamitosissimam ei genti cladem intulerunt. Neque ita multo post, rex Ioramus diuturno morbo cruciatus, anno regni sui octauo miserè interiit. Ei filius Ochozias successit, tùm paternæ improbitatis, tùm etiam

XVII. ecclesiæ calamitas.

2. Chro. 21. 10. 16.

Acha-

Achabicę impietatis ęmulus. Itaque anno post interfectus est. Confestímque mater ipsius Athalia regni administrationem a- 2.Chro.21.
ripuit, quæ domesticæ impietati crudeli- 19.20.
tatem etiã adiunxit. Omnes enim qui re- 2.Reg.8. 24.
giæ stirpis erãt, trucidari iussit. Solus puer 2.Chro.
Ioas Isbosethæ amitæ magnæ opera, ser- 22.10.
uatus est: qui cùm annos sex clanculum 2.Reg.11.
habitus fuisset, tandem ineunte anno septimo, interfecta populi concursu Tyrã- 2.Chro.23.
na, Sacerdotis Ioiadæ summa contentio- 1.2.Chro.
ne ac singulari populi studio regnum re- 24.
cuperauit. Huius octaui regis Ioasi principatu, religionis disciplina superioribus annis vndecim grauiter adflictata, maiorem in modum recreata est. Itaque per id
tempus, XVII. Ecclesiæ instauratio nume- XVII. Ecclesiæ instauratio.
rari potest. Tum enim fœdus inter Deum & regem & populum renouatũ & redintegratum est, delubráque & simulacra Deastrorum omnia funditus euersa, sacrificulíque omnes interfecti. Quarum rerũ omnium laus præcipuè sacerdoti Ioiadæ debetur; cuius optimis monitis atque cõ-
siliis Rex puer optemperans, summã feli- 2.Chro.
citer administrati regni gloriam adeptus 24.17.
est. Verum illo summa in senectute mortuo, Ioasus sycophãticis Aulicorum quorundam consiliis impulsus, sublatas Dæ-

monũ ſuperſtitiones reſtituit, ſimul Prophetam Zachariam Ioiadæ filium, qui reuocare illum ab impio conſilio conabatur, lapidibus obrui, ac necari iuſſit. Itaque breui poſt tempore impietatis illius vltores extiterunt Syri, qui bellum Regi acerrimum intulerũt, quo bello proceres ad vnum omnes, qui mali illius cõſilij auctores fuerãt, extincti ſunt. Rex ipſe morbo adfectus, à ſuis ſuo in lectulo interfe-
2.Chro.25. 12. ct⁹ eſt, anno regni ſui XL. Ei mortuo fili⁹ ipſius Amazias ſucceſſit, nonus rex Iudaicus: qui etſi veræ religionis diſciplinam reſtituit, Dæmonum tamen cultus à patre inſtitutos reliquit. Et cùm inſignẽ de Idumæis victoriam ſingulari Dei beneficio adeptus eſſet, (eorum enim decem millia vno prælio ceciderat, totidémque ſeſe de ſaxo præcipitare coëgerat) ſimulacra quędam Deaſtrorũ in illorum caſtris reperta, palam inſtitutis ſacrificiis coluit, Deorũque honore ac religione adfecit. Quam ob cauſſam bello ab Iſraëliorũ rege Ioaſio appetitus, magnáque clade affectus, poſt etiam comprehẽſus, & captiuus abductus eſt. Tandem cùm annos XXIX. regnaſſet,
2.Chro.25. 27. à ſuis eſt interfectus. Huius ſucceſſor nominatur quidem Ozias ipſius filius; ſed tamen ex ordine annalium Iſraelij regni, & horum

horum Iudaicorum contentione depræhenditur XI. annorum inter regnum, post Amaziæ mortem, intercessisse. Decimus igitur Iudaicus Rex Ozias adolescens annos natus XVI. creatus est: qui etsi Zachariæ Prophetæ monitis & cõsiliis obtẽperans, religionis disciplinam studiosissimè coluit, in tollendis tamẽ superstitionibus aliquanto remissior fuit. At Rempub. ita prosperè domi militiáque gessit, vt non modo Palæstinos, Arabes, Ammonitas, in suam potestatem redegerit, verùm etiam maximis partis opibus vrbes sui regni cõ plures, insignibus ædificiis ornarit. Hanc tamen felicitatem summa tandem calamitas oppressit. Nam his tot secundis rebus insolentior factus, tantos sibi spiritus, tantámq; arrogantiã sumsit, vt sacerdotis munus obire, atque in templi Sacrarium (quo præter Pontificem adire fas non erat) introire, rémque diuinam in arca suffitoria facere auderet. Qua de re, cùm ab Azaria pontifice & sacerdotibus quàm plurimis castigatus esset, neque tamen ea temeritate desisteret, repente inspectantibus omnibus lepra correptus est. Qua de caussa protinus instituto ciuitatis de tẽplo pulsus, seorsim in priuatis ac separatis ędibus in reliquum vitæ tẽpus habitare iussus est.

2.Chro. 26.1. *2.Chro. 26.16.* *2.Reg. 15. 5.* *2.Chro. 26.20.*

Cùm autē annos quinquaginta duos imperium tenuiſſet, vita eſt functus, anno ab orbe condito MMM.CXCIII. Abr. Bucholc. 3196 alij verò 2252.

Reg. 15.2.

DE CREBRA DEIECTIONE REGVM ET VARIA Religionum commutatione.

2. *Reg.* 15. 5. 2. *Chro.* 27. 1. EI ſucceſſit Ioathamus ipſius filius rex XI. anno ętatis ſuę quinto & viceſimo, cuius de imperio ſūmatim illud traditur, verā quidem ab eo cultā ac retētā religionē fuiſſe, populū tamen à Deaſtrorū cultu minus, quàm par erat, abhorruiſſe, duraſſéque ipſius regnum annos XVI. In demortui locum filius ipſius Achaz rex XII. creatus eſt, homo perditus ac tanta impietate, vt non modo contaminatas ſuperſtitiones paſſim inſtitueret, verum etiam nefariam quarundam gentium religionem obiret, vt ignibus ſuccenſis ſuos liberos per flammam expiandi cauſſa traduceret. Huius impietatis vltores continuò exſtitere Syrij & Iſraelij reges, quorum vterque armis illum oppreſſit, magnóque incommodo affecit: ſimul maximum ex ipſius ditione captiuorum numerum

2. *Reg.* 16. 1. 2. *Chro.* 28. 1.

2. *Reg.* 16. 3. 4. 5.

rum abduxit. Rex eò malo accepto nihilo ſanior effectus, Impium ſibi Aſſyriorũ Regem Teglatphalazarem fœdere ac ſocietate adiunxit. Eo fœdere non modò peruerſas & impias Syriæ ſuperſtitiones in Iudæam inuexit, verum etiam Hieroſolymarum templum occluſit, ne cui in eo ſacra obire, néve rem diuinam facere licęret. Tandem annos in ea Tyrannide XVI. graſſatus, mortem obiit. Eius regnum filius Ezechias excepit, patri lõge diſſimillimus. Tãta enim eius pietas ac ſanctimonia memoratur, quantam nullius Iudaici regis, neque antè illud tempus, neque poſterius fuiſſe conſtat. Itaque ſub eius imperio XVIII. eccleſiæ inſtaurationem notare poſſumus. Nam primum omnium templum à patre clauſum apperuit, omnibúſque in eo Leuitis ac Sacerdotibus colẽdi Iehouæ poteſtatem fecit. Poſt eorũdẽ cõuentũ habuit, in quo de religionis diſciplina inſtauranda retulit: ſimul Dæmonum templa delubráque omnia funditus euertit: Quódque in ipſius hiſtoria ſingulari memoria dignum eſt, ſerpẽtem æneum, quem Dei monitu Moſes in ſolitudine ſtatuerat, vt qui ſerpentum morſu vlcerati eſſent, eo conſpecto ſanarentur, excidit, atque diſiecit: cum animaduer-

2. Reg. 16. 7. 2. Chron. 28. 16.

XVIII. Eccleſiæ vaſtitas.

2. Reg. 18. 1. 2. Chron. 29. 1. Eſai. 36. 37. 38.

XVIII. Eccleſiæ reſtitutio.

2. Chron. 29. 4.

2. Reg. 18. 4. Num. 21. 9.

tiſſet, populum ſuperſtitione imbutum diuinos ſtatuæ honores tribuere. Non enim ei ſimulacro vis vlla diuinitus inerat: ſed cum hæc diuinæ religionis eſſet pueritia, Moſes gentis Hebrææ pædagogus, eo ſimulachro futurũ Chriſti de ſerpẽte deuicto trophæum deſignabat, cùm ſerpentis nomine callidum (vt à principio dictũ eſt) humani generis hoſtem ſignificaret. Neq; verò minor Ezechiæ regis in re militari virtus exſtitit: Nã ita Palæſtinos domuit, vt reliquos omnes Barbaros terrore adfectos compeſceret: ſuiſque ciuibus pacem atque ocium pararet: vſque dũ Iſraeliis à Salmanazare Aſſyriorum Rege oppreſſis, magnus ciuium numerus in ſeruitutem Medorum abductus eſt. Et cùm Ezechias à Dei ſapientia atque omnipotẽtia ad opes hominum confugiſſe videretur, Deus ei peſtẽ immiſit, deinde regnũ ipſius Sẽnacheribo populandum ac diripiendum tradidit. Ex quo XIX. Iudaicæ genti ac religioni calamitas accidit. Nam Hieroſolymam vrbem Rex impius oppugnare inſtituit. Qua obſidione perterriti Iudæi prophetę monitu clementiam Dei implorare cœperunt: remotíſque Regum impiorũ auxiliis, ſuas omnes ſpes in vnico Iehoua collocarunt. Itaque Deus illorum

2. Reg. 18. 8.

2. Reg. 18. 21.

XIX. calamitas in Eccleſia.

2. Reg. 19. 35.

rum incommoda miſeratus, angelum emiſit, qui gladio diſtricto centum & octoginta Aſſyriorum millia trucidauit. Neque ita multò pòſt Sennacheribus fuga elapſus, in vrbe Niniue, in Deorum ſuorum templo, filiorum ſuorum manibus truncatus eſt.

DE REGE MANASSE, ET ISAIA, ET MIchæa Prophetis.

EZECHIAS autem, cùm annos XXIX. regnaſſet, vita eſt functus; heredémque filium Manaſſen reliquit: cuius in perſona quàm varia, & mutabilis religionis diuinæ conditio ſit, quámque ea non humanitus, ſed Dei conſilio regatur, licet animaduertere. Nã ex patre optimo ac ſanctiſſimo ſceleratiſſimꝰ filius, diuinæq; religionis hoſtis infeſtiſſimus natus eſt: qui præter ceteras impietates nefarias, quibus ſe gentémque Iudaicam contaminauit, ſceleratam illam puerorum per flammam traducendorum conſuetudinem, de qua ſuperiùs diximus, reduxit, nationéſque barbaras omni ſuperſtitionis genere ſuperauit. Huic ſuperſtitioni crudelitatem adiunxit, neque vlla vnquam ætate ſecus

2. Reg. 21. 2. Chro. 33. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

accidit, vt non odium religionis crudeli-
2. Reg. 31. 16. tas comitaretur. Itaque complures pios ac religiosos viros, omni cruciatus genere affectos necauit: in his Isaiam Prophetam, quem vulgo tradunt huius Tyranni imperio crudelissimo serra dissectum fuisse. Fuit autem Isaias regis consanguinitate illustris: quippe Amosi Amasiæ regis fratris filius; vt Hebræi tradiderunt, nam vt infimo loco natos plerũque Deus deligit, quorum opera in gente sua docenda & instituenda vtatur, (cuiusmodi Eliseus & Amos fuerunt, quorum ille arator, hic bubulcus fecit) eodem modo claris interdum ortos natalibus, huic eidẽ muneri præficit. Etsi autem Isaias cum Iudæis, atque in Iudaico regno vixit, déque gentis illius fatis præcipuè vaticinatus est, sæpè tamen ad Israelias tribus orationem conuertit: præcipuéque de salute ex Emanuelis aduentu exspectanda concionatus est: ac præter cætera summa laude dignum illud in Isaia videtur, quod isto laboriosissimo monendi docendíque populi munere annos amplius quatuor & sexaginta functus est: Nam eius ministerij tempus cõfertur in principatum Azariæ,
Isai. cap. 1. & cap. 38. & seqq. Ioathamij, Achazis, Ezechiæ, & Manassis. Ac memorabile est, quod cùm rex Eze-
chias

chias mortifero morbo vrgeretur, Iſaias ad eum venit, eúmque admonuit vt ſuis rebus proſpiceret, poſtero namque die moriturum. qua re cognita Rex multis cũ lacrymis ad Deũ cõuerſus, ſuppliciter eius miſericordiã implorauit: neq; ita multo poſt Iſaias ad eũ rediit, cõſolatúſq; hominẽ, renũtiauit, Deũ ipſius precibus placatũ, vitã ei ad annos XV. producturũ: eiúſq; rei ſignũ fore, quod in ſuo ſolario vmbrã gnomonis videret, grad' decẽ retro & cõtrario motu regredi, quo miraculo Ezechias cõfiſus cõualuit, ac Deo gratias egit. *Iſai. 45. 1.* Illud etiam ſingulare in eo videtur, quòd nõ modo de Iudęorũ in patriã reſtitutione annis antè circiter CLXXX. vaticinatus eſt: verùm etiã Cyrũ Perſarũ regẽ diſertè nominauit, cuius imperio populus ex hoſtiũ ſeruitute dimitteretur, atq; vrbs Hieroſolyma & tẽplũ inſtaurarẽtur. Deus (inquit) Cyrũ appellãs ita dicet; Hic paſtor meus eſt, mãdata mea omnia obibit, dicet Hieroſolymæ, Ædificator ab integro, & tẽplo, exſtruitor ab integro. Huic eidem Prophetæ Deus aliquanto poſt, alterum eiuſdem muneris ſocium ſubſidio miſit, Michæam: qui, cum ſua diligẽtia labores illius ſubleuaret, tum etiam teſtimonio atque auctoritate ſua doctri- *Mich. 1.*

nam illius confirmaret. Cùm autem Prophetarum ratio hæc fuerit, vt malorum omnium remedium in futuri Emanuelis aduentum constituerent, tum vero proprium hoc Michæas habuit, quod vicum Bethleemicum, in quo nasciturus erat, nominatim designauit, quemadmodum eo nato Sacerdotes Iudæi Herodi regi (vt Mathæus testatur) exposuerunt. Docuit autem Michæas sub regibus Iothamo, Achazo, & Ezechia, vt appareat eum, munere hoc annos minimum sex & triginta esse functum. Cùm his se flagitiis ac sceleribus rex Manasses contaminasset, ac repudiatis Prophetarum monitis nihil iam pro sano facturus videretur, tum iustissimo Dei decreto tantorum vltor scelerum Rex Babylonius Merodacus exstitit, qui eum grauissimi belli offensione fractum, & ad extremum captum, atque comprehensum in Babyloniam deportari iussit. Quo tamen in exsilio cùm suam amētiam detestatus, animum ad Dei misericordiā conuertisset, summa ipsius benignitate in regnū restitutus est: qua de caussa, sublatis dæmonum cultibus, veram Dei religionem restituit: cúmque annos quinque & quinquaginta regnasset, è vita excessit. Ei successit Amō ipsius filius rex XV: qui cùm

Mich.5.2. *Math.2.* *2.Chro.33.11.* *2.Chro.33.12.* *XIX. religionis redintegratio.* *2.Reg.31.1.* *2.Reg.31.19.* *2.Chro.33.21.*

cùm oppreſſa religione denuo dęmonum *xx. religionis depra-*
cultus inſtauraſſet, antè cōtectum impe- *uaio.*
rij ſui biennium à ſuis interfectus eſt. Hūc
ſecutus eſt Ioſias ipſius filius, rex XVI. qui *xx. reſti-*
cùm anno ætatis octauo regnum adeptus *tutio.*
eſſet, religionem à patre oppreſſam ſum- *2. Reg. 32.*
mo ſtudio reſtituit: dæmonúmque ſacra *2. Chr. 34.*
delubráque omnia exſcindi iuſſit. In eius
hiſtoria illud eximiū eſt, quod ſub ipſius
regni initium legum diuinarum volumē,
quod longo antè tempore neglectum fue
rat, ab Helcia ſacerdote in templo reper- *2. Reg. 32.*
tum eſt. Confeſtímque coram Rege re- *8.*
gnique proceribus à Saphano ſcriba reci-
tatum. Qua lectione ita Regis animus in-
cenſus, atque ad colendam Dei religionē
incitatus eſt, vt continuò ſe populúmque
omnem ſanctiſſimo fœdere Deo Iehouæ
conſecrarit, ſuperiorúmque Regum bo-
norum pietatem ac ſanctimoniam adæ-
quarit. Verūtamen, vt non facilè morta- *2. Chr. 34.*
les vſquequaque beati ſunt, hanc illius fe- *30.*
licitatem, noua interpellauit calamitas.
Nam cùm Ægyptio regi, tranſitum fortè
per ipſius fines petenti, pertinacius dene-
gaſſet, atque adeo illius intercludēdi cauſ-
ſa copias armatorum hominum obiecíſ-
ſet, prælio ab eo ſuperatus, atque interfe-
ctus eſt; cùm annos regnaſſet XXXI.

DE REGIBVS IVDAICIS, REGVM BARbarorum arbitrio creatis.

2.Reg.23.30. 2.Chro.36. HVIVS autem quatuor dissimillimi filij fuere: atque is imprimis, qui in ipsius locum à populo Rex XVII. creatus est, Ioachazus; qui sublata Iehouæ religione, nefarios exterarum gẽtium cultus instituit. Verùm huius impietatis, vix tertio intericcto mense, pœnas luit. Nam ab Ægyptio rege Pharaone armis oppressus, regnóque patrio spoliatus est. Eiúsque in locum Ioakimus (qui & Eliakim) ipsius

XXI. calamitas ecclesiæ. frater suffectus est Rex. XVIII. Quo facinore grauissimum Iudaico regno vulnus

2.Reg.23. est impositum: cùm exteri ac barbari Tyranni arbitrio Rex sacratæ gentis abdicatus, atque alter in ipsius locum suffectus est. Fuit autem Ioakimus defuncto fratre nihilo melior, eo etiam improbior habi-

2. Chro. 36.15. Ierem.27.9. tus, quod cùm ab Ieremia Propheta seuerius & priuatim & publicè pro concionibus admoneretur, conciones ipsius scriptas, ac literis mandatas, ad se adferri iussit, eásque in ignem coniecit. Eius pe-

Ier.36.32. tulantiæ vindex aliquanto post exstitit

rex

rex Babylonius Nebucadnezar. Nam cum
Ægypto suam in potestatem redacta, vi- 2. Reg.34
ctorem exercitum propè ab Iudææ fini- 10.
bus reportaret, belli occasione arrepta,
in Ioakimi fines irruptionem fecit: Ioa-
kimus eius aduentu perterritus, se suá-
que omnia in fidem ipsius ac potestatem
permisit; eíque stipendiarius factus est.
Verum aliquanto intermisso tempore,
contrà deditionis fidem de rebellando 2. Reg.24.
consilium iniit, Ægyptiósque ad defe- 3.
ctionem solicitauit. Hac illius perfidia
Deus indignatus, qui nouum illud Re-
gum exterorum imperium mediocrem
deprauatæ religionis animaduersionem 2. Reg.25.
esse statuerat, iterum Nebucadnezarem 7.
apposuit, qui violati fœderis pœnas ex-
peteret. Neque ita multo post, Ioaki-
mus bello superatus, comprehensus, dua-
búsque catenis vinctus in Babyloniam 2. Chro.
deportatus est. Eius in locum Iechonias 36.5.
(qui & Ioakinus) ipsius filius, eiusdem
Babylonij regis imperio suffectus est;
Réxque Iudaicus XIX. Nebucadneza-
ris cliens, & stipendiarius constitutus:
qui cùm paternam impietatem imi-
taretur, vix anni spatio principatum
obtinuit. Nebucadnezaris enim im-
perio in Babyloniam translatus est.

Eius in locum Zedechias Iosiæ filius, Iechoniæ patruus, eiusdem Babylonij Tyranni iussu ac voluntate suffectus est, vt ei populo, quem in Iudæa Nebucadnezar re-
Ierem. 52. 3. liquerat, præesset. Verũ hic præter impia Dæmonum sacra, quę vndecim annorum spatio coluit, maiorum suorum exemplo consiliũ de rebellando inire, & arma contrà Nebucadnezarem cõparare instituit: quam ad rẽ Ægyptios sibi & vicinos regulos fœdere ac iureiurando deuinxit. Erat tum Ieremias Propheta, de quo propter singularem sanctimoniam dicẽdum
Ierem. 2. 36. videtur. Hic è sacerdotũ genere progna-
2. Chr. 36. 11. tus, annos quadraginta monitoris & concionatoris munere in hac gente est functus: cùm iam tot antè annis Israeliæ tribus decẽ ab Assyrio Rege suis sedibus pulsæ, atq; in Medorum seruitutem deportatæ fuissent. Neque tamen ea fratrum calamitate Iudæi condocefacti, ab inueterata insania deduci potuerunt. Itaque sępenumerò Prophetæ denuntiabãt fore, vt hæc
Ierem. 27. 9. 10. quoque Iudæorum natio propediẽ in similem Babyloniorũ regũ seruitutem abduceretur: in eáq; seruitute annos septuaginta manerent: quibus exactis denuò in patriã atque ad vrbem Hierosolymã reuerter entur. Ac mirum fuit, quod nomi-

natim

natim professus est, se captiuitatis illius
imaginem non modò mentis, sed oculo-
rũ acie conspexisse. Neque ita multo post *Ierem.39.*
vrbs Hierosolyma capta est, ita vti supra *12.*
demonstrauimus, cùm ipse Sedeciæ regis
imperio carcere & vinculis teneretur. In
magno captiuorum numero ipse quoque
cum reliquis vna abreptus, neque tamen
ita multo post Nebucadnezaris imperio,
ad quem de ipsius pietate atque integrita
te fama peruenerat, est solutus, factáque
illi potestas est, vel in Babylonia, cum suis
in libertate manendi, vel in patriam ad eũ
egentium numerum, quem Rex in Iudæa *2.Reg.24.*
reliquerat, reuertendi. Nam infimæ con-
ditionis Iudæos, Nebuchadnezar relique-
rat: iísque agri aliquantum incolendi cau-
sa concesserat: Godoliámque ex ipsorum
genere iis præfecerat, qui inter ipsos ius
redderet. At Ieremias quo maiore Dei sui
colẽdi libertate vteretur, neque Babylo-
niorum superstitiones impias videre, at-
que audire cogeretur, redire ad illum gẽ-
tium numerum maluit, ibíque denuo pri
stinum concionandi & cohortandæ ple-
bis munus exercere: vt in hoc tẽpus XXI. *XXI. restitutio.*
pietatis redintegrationem referre possi-
mus. Iudęi verò siue Nebuchadnezaris im
perium pertæsi, siue deliciarum Ægyptia-

rum deſiderio, clandeſtina inter ſe de reditu in Ægyptum cōſilia inierunt, interfectóq; Godolia è ſuis finibus exceſſerūt; atque in Ægyptum proficiſci contenderunt. Cùm hanc illorum inſaniā Ieremias acriter ac vehementer improbaret, comprehenſum illum ſecum abduxerunt, & ſe ſequi compulerunt. Vbi eò ventum eſt, tum innata huic hominum generi immanitas ſeſe oſtendit: protinus enim ſeſe in Ægyptiorum ſacra ac ſuperſtitiones immerſerunt, & cùm hanc illorum amentiā Ieremias ferre non poſſet, omnibus cruciatibus adfectum interfecerunt. Cùm igitur Zedechias rex occulta de defectione conſilia cum Ægyptiis iniret, acriter de hac perfidia ab Ieremia Vate obiurgabatur: cùm vir ſanctus demonſtraret, ſeruitutem illam maximo ipſius merito inſtitutam fuiſſe, ac tot ſuperiorum ſcelerum, periurij atque impietatum pœnam eſſe. Quamuis enim profanus ac Dæmonū cultor Nebucadnezar eſſet, tamen cùm belli ac victoriæ iure Iudaicos Reges in deditionem accepiſſet, quæcunque deditionis conditio pacta inter ipſos ac iureiurando ſancita fuerat, eam ſeruari oportuit. Nam aut fides danda victori nō fuit, potiúſque honeſta mors obpetenda: aut

Ierem. 34. 2. & 43. 7.

Ierem. 44. 17.

XXII. calamitas.

vbi

vbi ſemel data eſt,ac iureiurando firma-
ta,eam violari nefas eſt, cogitandúmque
ſeruitutem illam Dei conſilio & iudicio
eueniſſe. His de cauſſis Nebucadnezar
permittente Deo Iudaicũ regnũ denuò *2.Reg.25.*
armis bellóq; adortus,maximis copiis vr- *Ierem.34.*
bẽHieroſymã obſedit,atque ita fame ob- *& 52.4.*
preſſam mẽſes vndeuiginti tenuit vt Iere *Lament.Ierem.4.10.*
mias ſcriptũ reliquerit,miſeras matres i-
nedia coactas,infantulorũ corporibus vi-
tã toleraſſe. Atque is cũ Zedechiã regem
multis verbis vt ad ſanitatẽ rediret,ciuéſ-
que miſeros reſpiceret,neque diutius Dei *Ierem.38.*
voluntati reſiſteret,hortaretur,crudeli i- *5.*
pſius imperio in carcerẽ abreptus eſt. Ad
extremum oppidani,peſtilentia,fame,re-
rúmq; omniũ inopia coacti,partim ſe no *Ierem.52.*
ctis ſilẽtio,itineribus occultis fugę mãda- *6.78.*
rũt,partim ſe ſuáq; omnia in hoſtiũ pote
ſtatẽ dediderunt. At Rex Zedechias cũ ſe-
ſe proceribus atque amicis fugientib. ad- *Ierem.39.*
iunxiſſet,interceptus ab hoſtibus, atq; ad *5.*
Nebucadnezarẽ eſt deductus. Apud eum
iuſſus cauſſã è vinculis dicere,dãnatus,hãc
ſẽtentiã tulit,vt omnes ipſius filij, ſimúl-
que regni proceres in ei⁹ cõſpectu necarẽ-
tur:pòſt ipſe oculis effoſſis,catenis vinct⁹,
Babylonẽ deportatur. Atq; hic Iudaici re
gni miſerabilis ac luctuoſus finis fuit.

DE SEPTEM PRIMIS REGIBVS ISraeliis.

1.Reg.13. DEINCEPS ad Iſraelij & ſeditioſarũ decem tribuum hiſtoriam reuertẽdum eſt. Annus ab orbe condito agebatur MM.DCCCCLXXXVII.al.30030.cùm Ieroboamus Iudaici regni aduerſarius decem factioſarum tribuum Rex primus poſtremum vitæ diem morte confecit. No-
1.Reg.13.22. uam hic (vt ſuperius demonſtratum eſt) religionis formam regni ſui conſtabiliendi cauſſa commentus erat; hanc ipſius poſteri propè omnes tenuerũt: qua de cauſſa magnis ac perpetuis ferè calamitatibus Iſraelium regnum exagitatum eſt. Nam qui Ieroboami in locum Rex creatus eſt, Nadabus ipſius filius, cum paternam illã vitulorum aureorũ religionẽ ſequeretur, annum modò vnum, ac paucos inſuper menſes regnauit. Bellum enim cum Palęſtinis gerẽs, à Baaſa tribuno militũ ſuis in caſtris interfectus eſt, neq; multis diebus intermiſſis omnes ipſius ſãguine creati, coniuratorum conſilio trucidati ſunt.
1. Reg. 15.27.29. Interfecti regnum cõtinuò Baaſa percuſſor occupat, qui ſuperiorum regum inſanas ſuperſtitiones ſecutus, perpetuum cũ

Iudaico

Iudaico rege bellum gessit, communitáque vrbe Rama grauiter interdixit, ne quis è suo regno in Iudæam exiret: cúmq; annos viginti quatuor regnasset, moriens Elã filium successorem reliquit. Hic eadem maiorum vestigia secutus, cũ ad annum & menses perpaucos regnum obtinuisset, in cõuiuio, vbi se largius vino ingurgitarat à Zimrio quodam regiæ suæ satellite necatus est: qui quòd insignia noménque regium vsurpauit, tametsi septem omnino dies ea tenuit, tamen rex quintus Israelius, fastorum caussa, numeratur. Cùm enim Israelij bellum aduersus Palęstinos gererent, Amrius, qui tũ exercitui præerat, militum acclamatione, Rex sextus creatus est: qua de caussa confestim ad arcam Tirzam, quæ regum sedes vsque ad eum diem fuerat, contendit: Vbi Zimrius in rerum omnium desperationẽ adductus, ne viuus in hostium potestatẽ veniret, arçem inflammari iussit: in qua & ipse, & omnes ipsius furoris socij cremati sunt. Cùm autem Amrij creatio non omnibus decem tribubus placeret, secessio facta est: creatúsque alter Tibnius nomine. Qua ex seditione ciuile bellum exarsit: quod cum annos quinque durasset, tãdem Amrij regis victoria restinctum est.

1. *Reg.* 15. 17.32.

1. *Reg.* 18.10.15.

1. *Reg.* 16. 22.

Hic Amrius arce Tirza, quæ regum superiorum domicilium fuerat, incensa, vrbẽ Samariam condidit, quæ deinceps horum regũ sedes ac domiciliũ fuit. Vnde Samaritani regni appellatio queádmodũ superius demõstratũ est. Cùm autẽ in Ieroboamica superstitione annos XII. perstitisset, neque quidquam memoria dignum gessisset, è vita migrauit, anno ab orbe condito MMM.XXIII. alij 30069. Ei successit Achabus ipsius filius, rex factionis Israeliæ septimus, qui tametsi maiorum vesti-
1. Reg. 16. 29. gia secutus, vitulina sacra retinuit, tamen
1. Reg. 20. 13. 28. cùm à Syriæ regibus grauissimo bello appetitus esset, pręclara victoria cęsis hostiũ amplius ducentis millibus potitus est. Cuius victoriæ laus non ipsius religioni, quę Syriaca superstitione non multum præstabat, verum Israeliæ gentis nomini cuius Deus curã gerebat, dicíque Deus volebat, tribuenda est: quippe cum intelligi Deus vellet, se, cui Syriæ reges sub Israeliorum nomine bellum inferebant, vnum atque summum esse Deum, belli, armorum, ac victoriarum dominum. Etenim Achabus ad maiorem suorum superstitiones, in quibus tamen (vt antè dictum est)
1. Reg. 16. 31. Iehouæ nomen sanctum habebatur: nefaria gentium exterarum sacra insuper adiunxit:

iunxit:

iunxit:Iesabelem enim regis Sidoniorum filiam vxorem duxit;cuius matrimonij idem fuit exitus,qui semper anteà superioribus ætatibus istiusmodi connubiorum esse consueuerat. Nam in coniugis gratiã sacra,quæ Baaliça dicebantur, suum in regnum recepit, iísque templa diésque festos instituit:Hunc Baalem eundem quẽ & Belum fuisse putant,qui Reginæ Semiramidis instituto à Babyloniis colebatur. Tanta tamen Dei mansuetudo & clemẽtia ergà hanc suam gentem exstitit, vt hoc ipso corruptissimo tempore,in hac ipsa teterrima superstitionũ colluuie duos summos ac planè singulares Prophetas excitaret,qui suis prçceptis ac monitis Regem populúmque vniuersum ad pietatis studium adducerent,crebrísque concionibus,quæcũque ad eorum sanandas mẽtes pertinere arbitrarentur,proponerent. Hi fuerũt Helias,& Helisæus,quorum ille annos quinque & viginti, alter amplius quinquaginta diuinæ religionis disciplinam publicè in ea gente tradidit.

***

DE HELIA PROPHETA.

1.*Reg*.17. TANTA autem Heliæ virtus, atque animi magnitudo fuit, vt regem ipſum acriter interdum ac liberè coar-
1. *Reg*.18. 18. gueret, ſeueréque ipſius impietatem caſtigaret. Qua de cauſſa quibuſdã ab Au-
1.*Reg*.17. 4. licis ad necem quæſitus, in ſyluam ac ſolitudinem profugit. Hic cùm inedia premeretur, diuinitùs accidit, vt ei à duobus coruis cibus adferretur. Breui ſpatio interiecto, denuò in regiam reuerſus eſt. Erat tũ annonæ caritas, reíque frumentariæ difficultas ſumma, vt propè ad tumultum ac ſeditionem res deueniret. Quo tempore mira Prophetę in rege caſtigando libertas fuit. Nam cùm in religionis nouationẽ, tantorum malorum cauſſam Rex conferret, Heliámque regni perturbatorem cõtumelioſè vocaret: tum propheta fortiter atque audacter eum ipſum regni perturbatorem, calamitatúmque omnium au-
1.*Reg*. 18. 18. ctorem eſſe reſpondit. Tandem vt omnis religionũ cõtrouerſia diuino aliquo miraculo diſceptaretur, propheta ſacerdotes Baalicos amplius octingẽtos in huiuſmodi ſponſionem prouocauit, poſtulauit, vt ſinguli boues ambarum religionum nomine

mine cæſi in ara porrigerentur: cuius religionis bos flamma cœlitus immiſſa cremaretur, ea deinceps ſola & vera religio haberetur. Placuit conditio. Vbi ſponſionis dies venit, tum Baalici omnes, à prima luce ad meridiem vſque, magnis clamoribus Baalem ſuum inuocant. Nihil illo reſpondente, neque vllam exauditæ vociferationis ſignificationem edente, ſacrifici ſeſe flagris concidere, ac miſerè cruentare cœperunt: ſi eo forte cruciatu elici Dęmonis miſericordia poſſet. quod cùm maximè in oculis omnium fieret, neque tamen illi aut litare, aut rem omninò vllam impetrare poſſent, nõ irridiculè Propheta cohortari illos cœpit, vt clamorem vehementius intenderent: tum enim aut ſomno fortaſſe Baalim teneri, aut certis occupationibus diſtineri. At vbi ad Heliam ventum eſt, tanta ilicò de cœlo flamma exarſit, vt non modò cæſam & porrectam victimam, verum etiam arã ipſam (in quã tamen aquæ magnã copiam Propheta, Dei fiducia fretus, effuderat) concremaret. Hoc miraculi euentu conuicti Baalici, confeſtim ab irritata plebe cõpræhenſi, & apud torrentem Kiſonem iugulati ſunt. Quam ob cauſſam Ieſabella furore inflammata, Heliam quæri & in-

terfici iussit. Qua re cognita, Propheta rursus in solitudinem profugit, Tyrannæ minis aliquanto grauius, quàm ipsius dignitas, atque auctoritas postulabat, exterrefactus. Itaque Deus illum obiurgatum Samariam reuerti iubet: qui vbi nul-
1. Reg. 19. 4. lis neque apud Regem, neque apud Reginam, monitis locum esse reliquum ani-
1. Reg. 21. 18, 19. maduertit: tum verò vehementius atque acrius vtrique minitari cœpit, ac denũciare, futurum propediẽ vt Reginæ corpus à
2. Reg. 2. 11. canibus lanietur; Rex vero cum vniuersa stirpe ac sobole funditus eradicetur. Neque ita multo post vir sanctus igneo curru in cœlum, Helisęo inspectante, vectus, atque à Deo sublatus est.

DE DVOBVS REGIBVS ISRAELIIS: ET HElisæo Propheta.

QVOD de Achabo rege Propheta
1. Reg. 22. 38. prædixerat, paruo intermisso tempore, vsuuenit. Nam prælio Syriaco pugnans, iaculo est transfixus, anno regni sui XXII: ac mox omnes, ipsius satu editi, fun
1. Reg. 22. 52. ditus interierunt. Filius ipsius, idémque regni heres Achazias, rex octauus, paternæque impietatis æmulus, qui biẽnio ante in

te in regni societatem à patre cooptatus
fuerat, paucis post diebus per palatij can- 2. Reg. 1. 2.
cellos collapsus interiit. Eius in locum Io 2. Reg. 3. 3.
ramius ipsius frater rex nonus successit,
qui etsi tot exemplis, ac diuinis suppliciis
exterritus, Baalica sacra sustulit, Vitulinã
tamen superstitionem, quæ in ea ciuitate
inueterauerat, retinuit. Qua de caussa, gra 2. Reg. 6.
uissimo bello à Syriæ rege Benhadabo ve 29.
xatus est, qui Samariam vrbem, tam diu-
turna obsidione oppressam, tenuit, vt mi-
seræ matres inedia coactæ, suorum infan-
tulorum corporibus famem tolerarent.
Erat tum in oppido Propheta Helisæus, 2. Reg. 7.
qui clementia Dei confisus, Regem à de-
ditione, quam alij suadebant, vehemen-
tissimè deterrebat. Erat etiam princeps
quidam, omnium, secundum Regem, po-
tentissimus, qui tanta cibariorum penu-
ria maiorem in modum, ac planè præter
ceteros commouebatur: Hic cum Heli-
sæus vehementius indignaretur, multís-
que cõuiciis malediceret, tum vir sanctus
diuino spiritu incitatus, palàm ei denun-
tiare cœpit, fore, vt postridie eius diei,
soluta obsidione, tanta repentè frugum
omnium copia consequeretur, quan-
ta nunquam ante in ciuitate fuerat. E-
ius tamen annonæ vbertate maledicum

mum temerarium non fruiturum. Hanc denuntiationem princeps despexit, ac ludibrio habuit: At nocte proxima diuino prodigio accidit, vt hostes in suis castris magnum equorum ac curruum strepitum audire viderentur, qui in oppidum intromissi, ciuitati subsidio venirent. Qua ex re tantus subito timor totis castris exortus est, vt proiectis rebus omnibus vna in fuga salutem sibi reliquam existimarent: suáque castra omni commeatus genere refertissima desererent. Qua re per leprosos quosdam in oppidum nunciata, tanta repentè ciuium eruptio facta est, vt princeps ille, qui pręter cetera Helisæi vaticinium irriserat, cōcursu multitudinis obtritus, in porta interiret. At rex Ioramius cùm imperium annos XII. obtinuisset, in prælio quod cum Hasaele Syrorum rege commisit, vulneratus est; Neque ita multo post, ab Iehu, qui eius principatum excepit, est obtruncatus. De quo Iehu proximè disseremus: si prius admiranda quędam & singularia Helisæi Prophetæ prodigia exposuerimus. Hūc enim Deus per id tempus Israeliæ nationi propè iam perditæ, ac deploratæ miserat, qui suis eam præceptis, & concionibus ad aliquā mentis sanitatem conuerteret: Neque

4. *Reg*.8. 28.

vlla

vlla dubitatio eſt, quin quod Heliſæi mo-
nitis, præſertim tanto miraculorum nu-
mero confirmatis, non paruerit, idcircò
breui poſt tempore ſuis finibus pulſa, at-
que in Babyloniorum ſeruitutem depor-
tata eſt. Eum autem Deus ab aratro ad *1. Reg. 19.*
hoc ſacroſanctum Eccleſiaſtici doctoris
munus euexerat, vt facilè intelligatur, Sa-
pientiam Dei non in regiis, principum,
aut Philoſophorum ſcholis, ſed in ſolius
diuini ſpiritus adflatu eſſe poſitam. Eius
igitur hæc ferè miracula commemoran-
tur: quod Iordanem flumen obuolu- *2. Reg. 2.*
to Heliæ pallio percuſſum interſciderit: 14.
quòd acerbas Hierichuntis vrbis aquas
ſuaues ac ſalubres reddiderit: quòd
pueros XLII. qui contumelioſè calui- *2. Reg. 2.*
tiem, ac potius pręfecturam ipſius irride- 19.23.
bant, vrſis immiſſis, dilaniandos obie-
cerit: quòd exercitui laboranti magnam *2. Reg. 3.*
aquæ copiam ſuppeditarit: quòd inopi *9.4.9.*
viduæ, quæ à flagitantibus creditoribus
vrgebatur, tantam olei vim è veſtigio
ex ipſius lecytho elicuerit, vt facilè do-
meſticæ difficultati ſubueniret, quòd *2. Reg. 4.*
matronæ cuidam Sunamitidi locupleti 8.
& copioſæ, quæ iam in matrimonio ſte-
rili inueterauerat, filium à Deo impetra-
rit, eundémque filium aliquanto poſt

morbo exstinctum, in vitam reuocarit: quòd acerbius quorundam adolescẽtum
2. Reg. 4. 41. pulmentum iniecta farinula suaue reddiderit; quòd adolescentes numero centum panibus viginti ita satiarit, vt etiam multum reliquiarum superesset: quòd
2. Reg. 5. 1. Nahaman quendam è Syriæ proceribus lepra infectum, in Iordane ablutum sanarit: quòd eam lepram in seruulum suũ Githium, qui Nahamæ illius munus ab hero repudiatum auarius acceperat, transtulerit: quòd securim, quæ fabro cuidam in flumen proximum exciderat, proiecto ligni frusto in ripam elicuerit:
2. Reg. 66. quòd equites aliquot ab rege Syro ad i-
1. Reg. 6. 20. psum comprehendendum missos, cæcitate affecerit, eósque in oppidum Samariam adduxerit. Atque hæc quidem admirabilia, & planè prodigiosa fuerunt: Verum illud aliquanto etiam diuinius quod post ipsius obitum ac sepulturam accidit; Nam cùm in idem sepulchrum mortuus quidam efferretur, vespillones repentino Syrorum aliquot equitum interuentu perterriti, celeriter suum mortuum in Helisæi sepulchrum proiece-
2. Reg. 13. 20. runt: At cadauer contactis Helisæi ossibus confestim, anima recuperata, in pe-

des

des exiliit. Hic igitur Helisæus, cùm
Ioramus rex acceptis iis, quæ suprà diximus vulneribus, morbo ac lecto teneretur, vnum è discipulorum suorum numero ad eum, quem supra nominauimus, *2. Reg. 9.*
Iehu misit, qui eum Samariæ Regem solenni vnctione consecraret, quo negotio confecto, repente Iehu cum equitatu ad
oppidum Israelem contendit, cui cùm *2. Reg. 9.*
obuiam Ioramus, quantumuis æger, *24.*
honoriscaussa processisset, Iehu illum iaculo transfixum interfecit: eodémque ex itinere vrbem ingressus, Iesabelem animaduertit è fenestra prospectantem, eíque de mariti nece acriter atque acerbè conuiciantem. Hanc ille continuo è
fenestra præcipitem exturbari iussit, in *2. Reg. 9.*
eámque exanimem incitatum equum a- *33.*
degit, canésque qui cadauer ipsius laniarent, immisit: quo supplicio Heliæ *2. Reg. 17.*
commissa vaticinatio est. Neque tamen hac acerbitate Iehu contentus, omnes Achabi filios numero septuaginta trucidari iussit. Quibus confectis rebus, sacerdotibus Baalicis nuntiari suis verbis iubet, sibi esse in animo, diem fe-
stum in Baalis fano cum ipsis vnà celebra *2. Reg. 10.*
re, ibíque rem diuinam solenniter facere. *19.*

eique rei ac negotio diem dixit. Cùm omnes ad diem ſacerdotes cum infulis, ſolemníque ornatu conueniſſent, Rex immiſſis ſpiculatoribus omnes ad vnum medio in fano mactari imperauit, ſimúlque Baalis templum exſcindi, atque in ipſius area latrinam publicam inſtitui.
2. Reg. 10. 29. Huiuſmodi regis Iehu fortia facinora fuerunt, quamquam ne à ſuperiorum quidem regum Vitulinaria ſuperſtitione & Ieroboamicis ſacris abſtinuit. Tanta Iudaicæ nationis in iſtiuſmodi ſordibus venerandis fuit inſania. Qua de cauſſa,
2. Reg. 10. 32. Deus Syrorum arma in illum incitauit, eámque ipſius leuitatem & perfidiam graui bello eſt vltus, quo ille confectus, annis in regno XXII. exactis, mortuus eſt:
2. Reg. 13. 1. ſucceſſorémque filium Ioachazium, regem XI. reliquit: qui cùm eandem illam belluinam ſuperſtitionem denuò amplexus eſſet, magna Syrorum bello calamitate adfectus, omnes propè ciues ſuos amiſit, Hic cum annos XVII. regnaſſet, neque quicquam magnopere memoria dignum geſſiſſet, diem obiit. Mortui regnum Ioaſius filius excepit, qui tametſi maiorum veſtigia & ſuperſtitiones ſecutus eſt, tamen vt hoſtes Iſ-
2. Reg. 13. 23. 25. raeliæ gentis intelligerent, bellum ſe

non

non illi generi hominum, sed ipsi Iehouæ Israeliorum Deo intulisse, beneficio ipsius præclaras admodum victorias de rege Syro reportauit. Tribus enim præliis eum fudit, vrbésque superioribus bellis amissas recuperauit: Hac in armis felicitate cum esset, Iudæorũ quoque nationi bellum intulit. Ibi tum Amasias regnabat, de quo suo loco dictum est. Cum 2. Reg. 14.
gentis perfidiam Deus vlcisci vellet, Ioa- 25.
sium ad id bellum impulit: quo bello victum atque oppressum Amasiã cepit, vrbémque Hierosolymam oppugnans, magnam eius murorum partem exscidit. Regis etiam ac templi thesauros, atque vrbis ęrarium diripuit. Hic cum annos XVI. regnasset, Ieroboamum filium successorem reliquit, regẽ Israeliæ factionis XIII, qui patrias quidem superstitiones coluit: verum ea qua diximus caussa, parem cũ pa- 2. Reg. 14.
tre felicitatem in bello gerendo adeptus est. Syris enim reliquísque hostibus superatis, antiquos Israelij regni fines restituit, neque vnquam regnum illud, magis amplum ac florens, quàm illo imperãte, fuisse existimatur. Sub eodem Rege duo Prophetæ, summi ac singulares viri, monitores Israeliorum nationi dati sũt, Oseas & Amosius, quorum vterque concionibus

assiduis gentẽ illam ab inueterata superstitione, ad veram Dei religionem reducere conatus est. Nã Oseas qui munus illud concionatoris annos propè octoginta sustinuit, Regẽ hũc secũdis suis rebus insolescentem acerrimè sæpè coercuit: cùm ei fore denuntiaret, vt si in veteri insania perseueraret, in Barbarorum regum seruitutem abduceretur. Amosius autẽ natione Iudæus è pastoritia vita humili atque abiecta, ad hoc idem Israeliæ gentis docẽdæ munus ascitus est, biennio (vt scriptura testatur) antè terręmotum, quem Israeliis horribilem incidisse, memorię proditum est. Hic cùm exterarũ gentiũ, à quib.
Amos. 1. *Zach. 14.* Israelij vexabantur, exitium renuntiabat, tum præcipuè corruptos Israeliorum mores, ac perfidiam coarguebat, annonę præterea penuriam, pestilẽtiam, aliásque impendentes calamitates prædicebat: potissimum tamen Samaritani regni occasum, & crudelem Assyriorum dominatum: quibus ex caussis gentẽ Israeliã, ab anteactæ vitæ flagitiis ad morum emendationẽ & pietatis studium retrahebat. Ieroboamo mortuo, tanta Israeliæ gentis corruptela, & religionis peruersitas, morúmq; deprauatio excepit, vt Deus omnẽ propè ex animo illius curã eiecerit. Itaq; tãta deinceps

rerum

rerũ omnium confuſio cõſecuta eſt, vt regnũ illud verius aliquãto Latrocinij, quã legitimi imperij nomine appellari poſſit. 2. Reg. 10. 20.
Nã qui Ieroboamo ſucceſſit, Zacharias eius filius, vix ſex mẽſes regnum obtinuit, quin à Sellumio interficeretur, qui xv. quidem rex Iſraelius in faſtis numeratur; ſed cùm menſẽ omninò vnũ imperaſſet, rurſus à Manahemo eſt interfectus, qui non modò vetere in ſuperſtitione regnum annos x. obtinuit, verũ etiã Aſſyrio regi ſeſe Samaritanúmq; regnũ dedidit, atq; in eius poteſtatẽ permiſit. Ei ſucceſſit xvii. Phaceia, qui bienniũ in omni ſcelere graſſatus à Petra interfectus eſt. Hic Iudaico regi Achazio, totíq; regno exitialis fuit, quemadmodũ in Iudæorũ hiſtoria demõſtratũ eſt. Nã vno pręlio centũ ac viginti Iudæorũ millia deleuit: mulierũq; & puerorũ millia ducẽta Samariã abduxit: quanquã in illa deductione cũ ei Propheta Obedius obuiã veniſſet, ab eóq; deprecatus eſſet, vt in miſeros illos captiuos Iſraeliorũ cõſãguineos miſericordia vteretur, eóſque miſſos faceret, ſingulari mãſuetudine hoc illi conceſſit. Tandẽ vbi annos xx. regnaſſet, ab Hoſea interfectus eſt: qui xix. idémq; poſtrem⁹ rex Samarię numeratur: minus aliquãto quã ſuperiores Ieroboa-

2. Reg. 15. 23. 27.

2. Chron. 28. 6.

2. Reg. 17. 1.

micæ ſuperſtitioni deditus. Hunc Salmanaſſar Aſſyriorum rex armis oppreſſum in ſuam poteſtatem redegit, eíque tributum impoſuit. Poſt vbi de ipſius perfidia certior factus, comperit eum clandeſtina de rebellando cõſilia inire, coactis copiis
2. *Reg.* 17. 4. Samariam adortus eſt: eámq; captam incendi atque inflammari iuſſit: Hoſeam i-
2. *Reg.* 18. 10. 11. pſum comprehenſum atque in carceres coniectum, vniuerſúmq; populum Iſraelium in Mediam abduxit. Simul Aſſyriorum colonias in Samaritanorum fines deduci imperauit. Sed cùm eò Dæmonũ cu-
2. *Reg.* 17. 24. tus coloni noui importaſſent, magnis incommodis affecti, atque à leonibus aliíſq; belluis diuinitus immiſſis vexati ſunt. Ad hæc auertenda mala, ſacerdotem ſibi aliquem, religionis Iſraeliæ peritũ, dari poſtularunt, à quo Iehouæ Dei ſacra edocerentur. Verum intermixtis cum vera religione Dæmonum ſuorum cultibus, ſpuriam quandam ſacrorum formã inſtituerunt. Hic Samaritani regni exitus exitialis fuit, cùm annus ab orbe condito ageretur MMM. CCXXXI. alij 3290. Cùm Ezechias Iudaicus rex annos quinque imperaſſet, cùm denique Iſraelium regnum annos trecẽtos vide an potius annos 258. & ſaxaginta duraſſet. Quantum autem Iu-
dæi

dæi veræ pietatis ſtudioſi dolorem ex illa fratrum & conſanguineorum ſuorum calamitate conceperint, venire cuiuis in mẽtem poteſt: ſed optandum fuiſſet, tanta illos ægritudine animíque mœrore affici, vt exemplum ex tot fratrum ſuppliciis caperent, & cauſſam ab ſe ſimilium calamitatũ remouerent, quod quia facere neglexerunt, accidit cẽteſimo & trigeſimo poſt anno, vt in cõſimiles pœnas ruerent, ſuiſque ſedibus pulſi in Babyloniorum ſeruitutem (vt ſuperius demonſtratum eſt) abducerentur.

DE CAPTIVITATE BABYLONICA.

DE qua ſeruitute deinceps differendũ eſt, atque ad captiuam Iudæorũ nationem, quam paulo ſuperius in Babylonia reliquimus, reuertendum. Eius autem captiuitatis ac deportationis, qui diligẽtius horum temporum rationem inierũt, initium in eam diem conferunt, qua rex Iechonias à Babyloniis captus, atque abductus eſt, ſub finem anni octaui, vide an potius quarti, regni Nebucadnezaris. Quãtas autem Iudęorum natio in illa ſeruitute acerbitates perpeſſa ſit, vel hinc licet e-

xiſtimare, quòd per gentes profanas diſſipata, paſſim tota Babylonia, Perſide & Media vagari cogebantur: Veterúmq; hoſtiũ Ammonitarũ, Idumæorũ, Moabitarũ, ac
Pſal. 137. Palæſtinorũ ludibria & contumelias audi
Ezech. 25. 12. re, qui crudeliſſimè illorũ miſeriis inſultabãt. Fit autẽ cõmuni naturæ vitio, vt ho-
Ierem. 49. 1. mines de religione ex rerũ humanarũ euentu iudicent. Iudæorũ gens, inquit M. Tullius, quàm cara Diis immortalibus eſſet, docuit, quòd eſt victa, quòd elocata, quòd ſeruata. Itaq; cum eo tẽpore, ſacris Iudęorũ ſublatis, ſolę profanorum cultuũ ſuperſtitiones vigerẽt, homines impij tãtarũ rerũ gubernationẽ ſuis Dæmonibus tribuebant: Deúſq; Iehoua omnẽ rerum humanarũ curã abiecisse videbatur. Verũ tamen hæc Iudæorũ vecordia atque impietati ſuppliciorum acerbitas debebatur. At Chriſtus eccleſiã ſuam miſeratus, monitores ei & cõſolatores aliquot miſit, qui electorũ ſuorũ animos confirmarẽt, cóſque in fide & officio continerent, ne abiecto Dei Iehouę metu ad Babyloniorũ ſuperſtitiones animũ adiicerẽt. In his fuere Ieremias, Ezechiel, Daniel, quorũ primus maturè ac diligenter eos monuerat, vt ſi-
Ierem. 10. quãdò à Babyloniis de ſuis ſuperſtitionibus colẽdis ſolicitarẽtur, iis ita responderent:

rēt:Dij qui cœlū& terrā non condide
è terra excindētur.Itaque memoriæ proditum eſt,eos nō modò priuatis in ędibus ac familiis ſuis Deū inuocaſſe , & Iehouæ omnipotentiā,ſapientiam & clementiam *Ierem.* 52.
veneratos eſſe:verū etiam magnū ſua pietate,modeſtia,continētia,Babyloniorum *2. Reg.* 25.
numerū ad eiuſdē Dei notitiā , cultūque perduxiſſe.Quin etiam memorię proditū eſt,Euilmerodachum Babylonię Regem, Nebucadnezaris ſucceſſorē tāta in Iechoniā Iudæorū Regē,àNebucadnezare vinctum atque abductum,clemētia vſum eſſe,vt eum non modò vinculis & cuſtodia liberaret,verùm etiam ampliſſimis honoribus adficeret, ſuæq; illū menſæ & cōuiuio adhiberet. Ad hæc ferè tēpora referri video Eſtherę hiſtoriā,de qua nō pręter mittendum videtur.Erat Mardochæus in Media,in eorū Iudæorum numero,qui eo abducti in ſeruitutē fuerāt. Eius regionis imperiū Aſſuerus tenebat , quē Aſtyagis nomine adpellatū putat quidā,auúmque Aſtyagis magni paternum fuiſſe. Mardochęus cū liberos non haberet, fratris ſui filiā Eſtheram,indole eximia virginē,adoptauit.Hāc rexAſſuer⁹,cū ipſius indolē adamaſſet,habere in matrimonio voluit,na *Eſter.* 2.
tionis ac generis ignar⁹.Nō lōgo poſt tē- 18.

pore forte accidit, vt Mardochæus aulicorum quorundam de Rege necãdo coniurationẽ cognoſceret. Hanc ille continuò Estheræ, Esthera Regi renuntiat. Re comperta, ſupplicium de coniuratis ſumitur, eáque res mãdatu Regis in annales refertur. Erat tum in regia præter cęteros gratia & potentia florẽs Haman, quem Medi omnes præcipuè, ſecũdum Regem venerabantur. At Mardochæus, qui ſolus è Iudæorum numero Esteræ gratia fretus, in regiæ veſtibulo frequens erat, honorẽ ei nullũ habebat. Qua re grauiter Haman indignatus, ſuadere Aſſuero, ab cóque cõtendere inſtituit, vt Iudæorum nationem tanquam factioſam atque à communibus gentis ſuæ inſtitutis abhorrentem, tolli de medio iuberet. Qua re impetrata, celeriter Mardochæo crucem figi imperauit: eúmque poſtridie in illam tollere conſtituit. His rebus accidit, cum proxima inſequẽte nocte, Rex capere ſomnũ non poſſet, vt ſibi Annales adferri, eóſque recitari iuberet. Ibi Mardochæi indiciũ repertum eſt. Cùm à Rege quæſitum eſſet, ecquid ei præmij atque honoris tributũ pro tanto merito fuiſſet, compériſſétque nullam omninò gratiam relatam, continuò imperauit, vt ei ſummi honores, tanquam optimè

Ester. 2. 21. Ester. 4. 9. Ester. 6.

optimè de ſe merito, deferrentur. H[...]
blata occaſione ſimul Eſtera conſili[...]
Hamanis, de Mardochæo in crucem tol-
lendo, regi Aſſuero renuntiat. Rex vxoris
oratione incenſus, confeſtim Hamanem
abripi, atque in eam ipſam crucem tolli
iubet: ſimul edictum de Iudæis extermi-
nandis reſcindit, poteſtatémque ipſis fe-
cit omnes Medos à quibus vexati fuerāt,
opprimendi. Atque hic fuit eorum con-
ſiliorum exitus. Nunc de Prophetis, quos
huic captiuæ gēti Deus conſolatores de-
dit, dicendum aliquid videtur. Ezechiel è
ſacerdotum Iudaicorum numero quinto
poſt deportationem anno, in Babyloniā *Ezech.1.2.*
Dei mandatu profectus eſt, partim vt ex-
ſulū animos in tātis ærūnis conſolaretur;
partim etiam vt eoſdem aduerſus vetera-
torum fraudes confirmaret, qui prophe-
ticum ſpiritum venditantes, migrationis
conſilium maximè improbabant, ac di-
ſputabant, ſatius fuiſſe quoduis adire pe-
riculum, quàm regionem à Iehoua per-
petuæ poſſeſſionis cauſſa donatam, igna-
uia relinquere. Erat eodem tempore Ie- *Ierem.49.*
remias in Iudæa, cum iis, qui in patria re- *1.2.*
manſerant. Huic magno fuit ſolatio in- *Ezech. 25.*
telligere, datum captiuis in Babylonia *2.*
Prophetam alterum, qui quæ ille conti-

...quinque & triginta iã annos incul-
...t, totidem propè verbis confirma-
...et. Itaque ſcriptis ad captiuos literis, ſtu-
dioſè illos ad ipſius doctrinam ample-
ctēdam cohortabatur, ac præſtigiatorum
calumnias, qui Ezechielem inſectaban-
tur, acerrimè vehementiſſi...que refuta-
bat. Ac mirum fuit, vtrumque, tanto lo-
corum interuallo diſiunctum, tamen eo-
dem tempore tanto conſenſu Iudæis, qui
in patria remanſerant, eadem ſupplicio-
rum genera denunciare: vrbíſque Hiero-
ſolymæ vaſtitatem liberè ac apertè prædi-
cere. Simul exterorum Tyrannorum in-
teritus, gentíſque Iudaicæ reſtitutionem
prænunciare, atque hanc reſtitutionem
in ſeptuaginta annorum finem conferre.
Ezech.40. Nam Ezechiel certè tanta fiducia de tem
pli inſtauratione populíque reditu pro-
nuntiat, vt etiam eius ædificandi rationẽ,
tanquam architectus deſignet, agróſque
populo noua ſortitione, & à Moſaica ali-
quantum diſſimili adſignet.

DE DANIELE.

HIc è Iudæa tribu, regio prognatus ſanguine, annos natus circiter XII. cum reliqua familia regia captiuus in Ba-
byloniam.

bylonIam abductus est. Ibíque Nebu
nezaris Tyranni iussu cum aliquot de
ctis indolis bonæ pueris educatus, iísque
artibus quibus tum iuuentus informari
solebat, liberaliter institutus est. Cùm in-
genij gloria præter ceteros floreret, tanta
apud Regem in laude & gratia esse cœpit,
vt maximis honoribus dignus haberetur.
Itaque Rex eum aliquot iam annos iis di-
sciplinis institutùm in maximarum rerũ
consilium adhibuit, atque in regni procu
rationem adsciuit. Neque ita multo post *Dan.1.19.*
fato quodam accidit, vt Rex per quietem
statuam se ingentem videre somniaret,
cuius caput esset aureum, pectus argen-
teum, venter æreus, tibiæ ferreæ, pedibus *Dan.2.3.*
partim è ferro, partim è luto fictis, proti-
núsque de cœlo saxum ingens delapsum
est, quo tota illa statua est comminuta.
Saxum autem in tanti montis magnitudi
nem excreuit, vt totum fere terrarum or-
bem compleret. Plurimũ illa Babylonio-
rum natio suis somniis tribuebat, atque
ariolos ac fatidicos præstigiatores habe-
bat: qui magna auctoritate somniorum
interpretationem vulgò profitebantur,
Hos Rex sibi conquiri mandat, &,
quòd somnij sui oblitus erat, pri-
mum id illos diuinare, sibíque in me-

... reuocare iubet, ac tum dein-
... interpretationem exponere. Vbi eos
... utius tergiuersari, nihil excogitare pos-
16. se animaduertit, Danielem accersit. Is in-
uocato Dei numine simul & somnium &
hanc eius interpretationem edidit. O-
stento statuæ quatuor orbis terræ impe-
ria summa designantur, quæ ante Christi
Emanuelis aduentum principatum obti-
nebunt. Horum primum est Babyloni-
cum, alterum succedet Persicum, tertium
Græcum, quartum Romanum: Hoc po-
stremo florente venturus est è cœlo Chri
stus Emanuel, qui deletis omnibus illis
imperiis, solus toto mundo regnum ac
principatum obtinebit. Materiæ autem
idcircò inferiores quæq; deteriores sunt,
quoniã ex illis imperiis posterius quod-
que deterius futurum est: quod ego sic
interpretor, quasi dixisset: Religioni infe-
stius, vt metallorum pretium ex religio-
nis ratione æstimetur: Nam cùm imperia
omnia Christi aduentu deletum iri pro-
nuntiet, dubitari meo iudicio non debet,
quin harum rerum omnium descriptio
ad religionem referenda sit. Eiúsque rei
argumentum historia suppeditat. Nam
Babylonij Hebræorum certè gentem &
religionem, minus infestè quàm ceteri,
minúsque

minúsque crudeliter insectati sunt, quin etiam illorum perfidiam aliquoties expertі, minus seuerè in eos animaduerterunt: sed populi partem in suos fines trãsportarunt, eósque satis clementer ac mãsuetè habuerunt. At Persæ multo durius: Acerbius etiam Macedones: omnium autem infestissimè Romani cum iis egerunt. Nam Hebræorum gentem tanquam impiorum ac sceleratorum hominum colluuiem, iniuriis contumeliisque omnibus vexarunt. Aliquot interiectis annis Nebucadnezar amicorum & familiarium suorum impulsu, qui tantam Iudæorum in sua religione, ac veteribus institutis tuendis constantiam iniquo animo ferebant, edictum promulgari iussit, vt omnes qui suo imperio tenerentur, ante simulacrum aureum, quod data opera statui imperarat, procumberent, eíque diuinos honores tribuerent. Huic edicto tres pueri nobiles Iudæi, Danielis familiares, Sadrach, Mesach, & Abednago, parere detrectarunt: cùm ducerent satius esse Dei imperio, quàm regum volũtatibus impiis obtemperare. Ea de caussa in ardẽtem fornacem coniecti, cum protinus circumuenti flamma, & iam consumti putarẽtur, horis aliquot interiectis

conſpecti ſunt media in fornace inambu-
[illegible]ntes, Deóque Iehouæ conſeruatori ſuo
[illegible]ymnum canentes. Qua re Nebucadne-
zar cognita, exclamare ac Dei Iehouæ o-
mnipotentiam agnoſcere cœpit: ac præ-
dicare, certiſſimum illum eſſe Deum, quẽ
Iudæi colebant. Alterum Nebucadneza-
[illegible].4.1. ris ſómnium huiuſmodi ferè memoratur.
Videre viſus eſt arborem ingentem, ma-
ximéque frugiferam ramis ad cœlum vſ-
que, & vltimas prope terrarum oras, dif-
fuſis: hãc ſanctus è cœlo ſuccidi, radicem
tamen terra relinqui iuſſit, ſimúlque ma-
gna voce exclamans addidit, Deus regnis
humanis dominatur, eáque quibus ei vi-
detur, attribuit. Tum Daniel, Tu, inquit,
ô Rex magna illa es arbor. Propagines,
tuum ingens regnum, id tibi Deus adi-
met: téque in ſortem pecudum detrudet.
Dan.4. Septem annos continuos in ſyluis & paſ-
19. cuis, bouis modo paſceris: vſque dum a-
gnoſcas humana imperia diuinitus tribui:
eáque ſolius Dei beneficio poſſideri. Ne-
que ita multo poſt Nebucadnezar animo
obbruteſcens inter armenta tam diu pa-
ſtus eſt, dum ipſius miſertus Iehoua, &
hominis ei naturam reſtituit, & mentem
eiuſmodi largitus eſt, vt verum illud eſſe
verbum agnoſceret: Deus ſummus re-
gnis

gnis humanis dominatur, eaque quibus ei videtur, attribuit. Nebucadnezare mortuo, cùm imperium Balthasar obtineret, nullo in pretio est Daniel habitus. Verùm eo interfecto, qui regnum excepit Darius Medus, tanto in honore Danielem habuit, vt & imperium, & Satrapas & partem regni procurandam ei traderet. At regis familiares, qui tantam Iudæi hominis dignitatem iniquissimo animo ferebant, hoc artificio Danieli insidias pararunt. Cœperunt Regis potentiam & opes apud ipsum Regem prædicare, simúlque dignitatis suæ caussa suadere, vt edici iuberet, ne quis, cuiuscumque gentis aut nationis esset, quidquam ab vllo alio, pręter solum Regem, per triginta dierum spacium precari ac petere auderet: si quis quid precibus adsequi studeręt, id ab ipso Rege peteret. Daniel eiusmodi edictum nihil veritus, ac pluris Dei, quàm regum imperium faciēs, nihil de quotidiana precatione domestica remittebat. Quo nomine accusatus à proceribus, nequidquam contra adnitente rege & eum indemnem præstare cupiente, in leonum caueam est immissus, à quibus cùm integer atque incolumis relictus esset, Rex eo miraculo permotus, celeriter *Dan. 6.4.*

ſycophantas illos prehendi, atque in eandem caueam abiici imperauit: vbi con-[illegible]ſtim à leonibus dilaniati atque con-[illegible]ſumti ſunt.

DE ORACVLO SEPTIMANARVM DANIELIS.

SVB finem anni à captiuitate Babylonica ſeptuageſimi, Daniel, memor diuinæ pollicitationis, & earum Prophetiarum, quibus tot ſummi viri prædixerant, fore, vt eo tempore confecto, Iudæi in patriam reuerterentur, ad inuocationem
Dan. 9.2. Dei ſe contulit: eúmque obſecrare cœpit, vt fidem de hoc temporis ſpatio ſeruare vellet, néue longius captiuitatis tempus produceret, ſed gentem ſuam his tot ærumnis ac ſuppliciis defunctam liberaret. Precationem abſoluenti Gabriel Angelus adparuit: atque hoc ei oraculum edidit, quod propter rei dignitatem prætermittendum non videtur. I. Septua-
Dan. 9. 24. ginta ſeptimanæ ſuper gente tua, ſupérque vrbe tua ſancta decretæ ſunt, hoc ſpatio finem perfidia capiet, nequitia deſinet: improbitas expiabitur: Inducetur enim æterna Iuſtitia: Pro-

phetiæ

phetiæ implebũtur: Sanctiſſimus inungetur. II. Attẽde atque animum aduerte. Ab edicto de reductione gentis,& inſtaurandis Hieroſolymis, vſque ad Chriſtum ducem,cedent,Septimanæ ſeptem,itémque ſeptimanę ſexaginta duę:tum in patriam redibitur.Inædificabũtur aræ,mœnia inſtaurabuntur : atque id tamen duris & aſperis temporibus.III.At poſt ſeptimanas ſexaginta duas, deſertus Chriſtus de medio tolletur:ciuitas & templum à populo venturi ducis diſſipabuntur,& quaſi eluuione delebũtur, atque ad vſque belli exitum depopulationibus vaſtabuntur. Tum ſeptimana vna fœdus confirmabit multis,qua dimidiata, victimæ & hoſtiæ tollentur,ac propter ſcelerum magnitudinem ſempiterna vaſtitas & calamitas inferetur. Cuius oraculi quatuor video eſſe partes,quarum prima reliquarum ſummam& quaſi argumentum complectitur. Diuino, inquit,conſilio decretum eſt, vt fata Iudaicæ gentis Septuaginta ſeptimanis includantur,hoc eſt, quadringentorũ & nonaginta annorum ſpatio. Nam hæc Hebraicæ gentis cõſuetudo fuit,vt in numeris quammaximè ſeptenarium adhiberent. Hoc igitur ſpatio finis adferetur inueteratæ Iudæorũ perfidiæ,& crebris de-

fectionibus,quibus toties à Dei imperio & religione deſciuit. Inducetur enim in Iudæam Chriſtus æterna iuſtitia, ſanctitas,& innocentia:qui humano corpore aſſumpto,ſcelera Iudęorum ſuo cruciatu & ſacrificio expiauit;ac tum omnia quę iam vſq; ab Adami cõſolatione de ipſo promiſſa & prædicta ſunt,implebuntur: tum deinde idem Chriſtus è morte excitatus, inungetur Rex mundi,naturæque vniuerſę,cum inſpectantibus diſcipulis ſublimis in cœlum, tanquam in imperij ſui poſſeſſionem,euchetur. Hoc propoſito argumẽto,deinceps ſpatiũ illud tripartito ita diſtribuit:vt primũ de ſeptẽ primis ſeptimanis prædicat:tum de ſaxaginta duabus:poſtremo de duabus reliquę ſeptimanę partibus. Ergò ſecundo capite demonſtrat, Deum anno captiuitatis ſeptuageſimo exacto fidem ſeruaturum de liberatione Iudęorum. Edictum enim à Cyro rege poſitũ iri,vt Iudæi in ſuas ſedes remigrẽt: templum,vrbẽ,reliquáq; ædificia inſtaurent. Cũ autẽ huic inſtaurationi non modò ſeptẽ primas ſeptimanas, verum etiam ſexaginta duas inſuper attribuat, quod

Eſdr.7. 25. tempus ædificationis ſpatiũ longo interuallo exceperat,perſpicuum eſſe arbitror, eam dupliciter intelligendã eſſe, vt prior

ad fa-

ad fabros,architectos & operas altera
Remp.constituendam,& creandos ma
stratus referatur:quam veram instau
nem fuisse,vel ex eo constat, quod pri
Iudæi alienis magistratibus parebant. Æ
dificiorum autẽ instaurationi primas se-
ptem septimanas attribuit:hoc est,anno-
rum XLIX.spatium(quod etiam conuenit
cum Iudæorum oratione,de qua est apud
Iohannem Euangelistam,quadraginta
sex annis ædificatum est templũ istud) Al
taris autem, sexaginta duas Septimanas,
hoc est annorum CCCCXXXIIII.spatiũ.
Deinde pronuntiat,vtrámque illã instau-
rationem,magnas temporum difficultates
habituram:nunquam enim defuturos ad-
uersarios,qui Iudaicę Reip.restitutionem
impediant. Tertio capite vaticinatur de
Christo,Iudæorum rege, quem prædicit
de medio sublatum iri, & in illo cru-
ciatu desertum iri ab omnibus : Simul
vaticinatur de vastitate, quam Ducis
venturi populus ciuitati ac templo sit
illaturus, quem locum omnes, opi-
nor, ad excidium vrbis Hierosolymæ,
quod Vespasiani Cæsaris ductu atque
imperio factum est, referunt. Quam
tamen sententiam, quo minus probem

id in caussa est, od te T I O raculi per- uè septuaginta septimanarum finibus ...ete... ac circiter tempus sacrificij risti terminatur: Illa autē vrbis excisio acta est annis post mortem natalē Chri- ... L X X I I. Quare cōmodius nobis videtur, Ducis venturi nomen ad Deū ipsum referre, quē modò tribus versibus intercedis eodē nomine appellauit. hoc est, ad ...itum Iūdæorum regem. Et quoniam e... regnum non tectorum ac regionum fuit, sed potius animorum ac religionis, propterea ciuitatis & templi nomen hoc loco non ad tecta & ædificia referendum arbitramur, sed potius ad Remp. & ciuitatis statum atque ad religionem, & vsitatas in templo ceremonias. Nā populus Christianus cuius longe maxima pars ex gentibus exteris atque aduenis conflata est, Iudæorum certe nationem fudit, ac profligauit: eámq; de vetere Dei gratia & clientela deiecit: seséque in hanc possessionem immisit. Simul templi cerimonias & varias religionis leges præscriptas per Euangelij doctrinam abrogauit, atque ita funditus sustulit, vt quemadmodum de ædificiis quæ eluuionibus delentur, nullū eorum vestigium superest, sic nullum earum cerimoniarum simulachrum à Christianis

er-
us
cij
io
i-
e-
n
r-
d
n
n
,
c
n
a
s

...nis re...
cerimoniis illi
nectionem del
ferendi ſignū
necis Chriſti
ciſſum ac diſ
tēpli ſacrariū
monſtratum
ptimana,
ticinatur
uis popu
te noui
m
&
t

at, ad ...

r, Incnoato &

nanę ſpatio, ſo

tollantur: quí-

cerimonias &

lè intellectu

rum ſcelerũ

aſtitas con-

atiam re-

gentium

obiecta

sxitum

e

ſ-

n

